

Terítéken a konfliktusok

Egy évtizede tartó ipari befolyás az
Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóságnál (EFSA)

Tartalomjegyzék

Összefoglalás	3
Bevezetés	4
1. Az EFSA működése	6
Az EFSA kapcsolata az EU intézményeivel	6
Mi garantálja az EFSA függetlenségét?	7
2. Az EFSA és az ILSI kapcsolata	9
3. "Tudomány" az élelmiszerbiztonság mögött	11
Az engedélyezési eljárás folyamata	11
Az eljárás miért nem az embereket védi?	11
Kockázatos termékek: Amiről nem tudhatunk	16
EFSA irányelvek: Az iparnak kedveznek?	18
Ki (nem) fél a biszfenol-A-tól?	20
Nem túl édes igazság az aszpartámról	22
4. Érdekellentétek és forgóajtók: Mennyire függetlenek az EFSA szakértői?	24
Felfedett érdekellentétek	25
Az EFSA hitelessége alá van ásva	27
Az EFSA szabályai komoly érdekellentétek fennállását teszik lehetővé	28
Érdeknyilatkozatok: Átlátható, de hatástalan?	28
Független szakértő: Ritka, mint a fehér holló?	30
Pármai vakáció. Jön valaki? Az EFSA szakértőinek ingyenes	31
Akarnak a független szakértők az EFSA-nál dolgozni?	32
Forgóajtó: Az EFSA ugródeszka a lobbizáshoz, mint karrierhez	32
Hazardírozás az antibiotikumok hatékonyságával: Génmódosított burgonya	34
Következtetések és ajánlások	36
A szövegben előforduló rövidítések magyarázata	38
Hivatkozott dokumentumok	39

Összefoglalás

Az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság (EFSA) 2012-ben ünnepli fennállásának tizedik évfordulóját. Az utóbbi néhány évben az EFSA-t egyre erősebb támadások érték. Ebben a jelentésben a **Corporate Europe Observatory** és az **Earth Open Source** számba veszi, hogy mi az, ami ünneplésre adhat okot. A valóság kijózanító.

Az EFSA-t egyre inkább bírálják a rovarirtó szerekkel, élelmiszer-adalékanyagokkal és a génkezelt szervezetekkel (GMO-k) kapcsolatos állásfoglalásaiért. A kritikák ráadásul több különböző forrásból származnak: civil társadalmi csoportoktól, európai parlamenti képviselőktől, egyéb közintézményektől, tudósoktól és egyre inkább a média részéről.

Az EFSA élelmiszerbiztonságról hozott döntései sokszor nem független tudományos eredményeken, hanem ipari adatokon alapulnak. Az EFSA bizottságai a veszélyes termékekről (pl. növényvédő szerekről, GMO-król) alkotott tudományos véleményüket főként ipar által szponzorált tanulmányok alapján hozzák. Az EFSA tudományosnak nem mondható okok miatt gyakran figyelmen kívül hagyja a független kutatások eredményeit. Az ügynökség olyan ellentmondásos irányelveket ad ki a növényvédőszeres és a GMO-k értékelésére vonatkozóan, melyek az adott iparág érdekeit az emberek érdekei elé helyezik. Néhány esetben az EFSA szó szerint átveszi az ipari források szóhasználatát.

Ráadásul a döntéseket hozó EFSA szakértők közül nem mindenki független. Sok EFSA bizottsági tagnak kapcsolata van valamely biotechnológiai, élelmiszeripari vagy növényvédőszeres gyártó céggel. Az EFSA szabályai lehetővé teszik, hogy ilyen égbekiáltó érdekellentétek fennállhassanak. Az élelmiszeripari lobbik még az EFSA igazgatótanácsában is képviseltek magukat. A bizottság tagjai és a vezetés erősen kötődnek a Nemzetközi Élettudományi Intézet (ILSI) nevű ipari lobbicsoporthoz, melyet a legnagyobb élelmiszeripari, vegyipari és biotechnológiai vállalatok finanszíroznak. Az EFSA-nál a „forgóajtó” is működik, melyen keresztül közhivatalnokok kerülnek ipari állásba és fordítva.

Az EFSA 2011-ben felülvizsgálta a függetlenségi politikáját a tudományos döntések meghozatalával és az érdekellentétek kezelésével kapcsolatban, de ez a felülvizsgálat inkább csak összefoglalta a már meglévő szabályokat. Némi javítástól eltekintve az új politika nem foglalkozik az ipari tudomány és az érdekellentétek problémáival.

Az EFSA és az Európai Bizottság azt állítják, hogy az ipari kapcsolatokkal rendelkező szakértők kizárása irreális lenne, mivel mind az EU, mint az egyes országok politikája az innováció által vezérelt versenyképesség érdekében támogatja a köz-magán társulásokat. Az ipari kapcsolatokkal rendelkező szakértők talán azért is vannak jelen ilyen nagy számban, mert az EFSA bizottsági tagok nem kapnak fizetést, és a szabadidejükben dolgoznak.

2012-ben fontos fejlesztésekre kerül sor, aminek eredményeképpen kiderül, hogy az EFSA-nak és az EU-s intézményeknek szándékukban áll-e végrehajtani a szükséges, radikális változtatásokat. Például nyolc bizottságnak és a tudományos bizottságnak a tagsága megújul, az EFSA munkáját hivatalosan értékelik, és az Európai Bizottság idén elkezdheti az EFSA alapító rendeletének a felülvizsgálatát.

Ezen események előtt a **Corporate Europe Observatory (CEO)** és az **Earth Open Source (EOS)** által készített jelen jelentés bemutatja az EFSA működését, az általa alkalmazott tudományokat, az érdekellentétek keletkezését és azt, hogy az ipar hogyan befolyásolja a hatóság munkáját. A Corporate Europe Observatory és az Earth Open Source ezzel a jelentéssel szeretnének hozzájárulni az élelmiszerbiztonság, közegészségügy és a környezet védelme érdekében szükséges változások körül kialakult vitához. Továbbá szeretnénk, ha egyre több ember és szervezet sürgetné, hogy az EFSA-nál radikális változások történjenek, és az ipari érdekek ne befolyásolják a jövőben az ügynökség döntéseit.

Bevezetés

Manapság az élelmiszeripari termékek számos, szemmel nem látható anyagot tartalmaznak: élelmiszer-adalékokat, pl. színezőanyagokat, édesítőszerket, génkezelt szervezeteket (GMO-kat) és növényvédőszer maradványait. Mindegyik hatással lehet az élelmiszerek biztonságára, az emberek egészségére és a környezetre. Ezen kockázatok felbecsülése az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság (EFSA) feladata. Az EFSA-t azzal a céllal hozták létre, hogy független, tudományos testületként tanácsot adjon az Európai Unió intézményeinek minden „élelmiszerbiztonságot közvetlenül vagy közvetve érintő ügyben”.¹

Az EFSA küldetése:

„Az EFSA átlátható és tudományos eredményeken alapuló tanácsokkal támasztja alá az Európai Bizottságban, az Európai Parlamentben és a EU tagállamaiban dolgozó kockázatkezelők által alkotott szabályokat és hozott döntéseket.”

„Hatékonyan és időben tájékoztatja a szélesebb közönséget, a nyilvánosságot az élelmiszerekkel és élelmiszerláncokkal kapcsolatos kockázatokról.”

„A hatóság elkötelezetten képviseli az alábbi alapértékeket: tudományos kiválóság, függetlenség, elfogulatlanság, átláthatóság és reagáló képesség.” – EFSA Menedzsment Terv 2010

Azoknak a cégeknek, amelyek új élelmiszeripari termékeket vagy alapanyagokat kívánnak értékesíteni az Európai Unióban, engedélyeztetni kell termékeiket az EU jogszabályai szerint. Az EFSA kockázátértékelő tevékenysége döntő fontosságú a termékek engedélyezésénél. Óriási gazdasági érdekcsoportok állnak a háttérben, és várnak az EFSA pozitív döntésére. Mindössze néhány élelmiszeripari cég uralja az európai piacot. Ezen cégek számára különösen fontos, hogy hogyan zajlik a termékek vizsgálata, ki végzi a vizsgálatot és hogyan értékeli a kapott adatokat.

Az EFSA-t az EU hozta létre azzal a céllal, hogy független tudományos testületként a köz érdekében járjon el. Az EFSA azonban egyre inkább a támadások keresztüztüébe került, amiért a döntéshozatalnál enged az egyes iparágak befolyásának. Mint ahogy az a jelen jelentésből kiderül, ez egyrészt annak köszönhető, hogy az EFSA-t az EU hozta létre, másrészt az EFSA saját hibájából alakult így a helyzet.

Az EFSA-t évek óta bírálják egyes civil társadalmi szervezetek. Az utóbbi időben a közmédia részéről is egyre több kritika éri. Európai parlamenti képviselők és független tudósok is aggodalmuknak adtak hangot a tevékenységével kapcsolatban.² A vitatott kérdések közé tartozik például az EFSA döntése az élelmiszerek és italok édesítésére használt aszpartámról, az élelmiszerek csomagolásához használt műanyag anyagban található biszfenol-A (BPA) nevű vegyületről és a BASF génmódosított Amflora burgonyájáról.

A bírálatok főleg az alábbi három, problémás területre irányulnak:

Az EFSA főleg az „ipari tudományra” támaszkodva dönti el, hogy egy termék biztonságos-e, és figyelmen kívül hagyja a független tudósok eredményeit.

Az EFSA egyes kockázátértékelésre vonatkozó irányelvei kikapukat teremtene az ipari vállalatoknak.

Az EFSA vezetőségének és tudományos bizottságának tagjai esetében többszörös érdekellentét áll fenn.

Az EU jogszabályai szerint, ha egy cég értékesíteni szeretne egy terméket, a jelentkezés mellé be kell nyújtania a biztonsági vizsgálatok eredményét tartalmazó dossziét is. A haszonszerzés érdekében a cégek mindenképp szeretnék, ha termékük „biztonságos” minősítést kapna. A vizsgálatok eredményét azonban gyakran nem jelentetik meg, vagy a kereskedelmi titoktartási szabályok mögé rejtik, így a független tudósok nem minden esetben férhetnek hozzájuk. A független vizsgálatok eredménye némi egyensúlyhoz vezetne a területen, de az EFSA a termékek értékelésénél valamilyen okból gyakran figyelmen kívül hagyja vagy elutasítja az ilyen jellegű bizonyítékokat.

Az EFSA-t azzal is vádolják, hogy a vizsgálat és értékelés költségeinek csökkentése céljából az egyes iparágak érdekeit szolgáló irányelveket alkot. Példaként említik az EFSA gémkezelte szervezetekre és rovar-irtókra vonatkozó irányelveit.

Az EFSA hitelességének problémáját tetőzi, hogy a GMO-kal, élelmiszer-adalékokkal és növényvédő szerekkel foglalkozó bizottságainak tagjairól kiderült, hogy érdekellentét miatt nem is tölthetnék be az adott pozíciót. A bizottsági tagok gyakran benne vannak az ILSI (Nemzetközi Élettudományi Intézet) nevű ipari lobbicsoportban. Az EFSA laza szabályai lehetővé teszik az égbekiáltó érdekellentétek fennállását. Következésképp az Európai Parlament kérésére az EU pénzügyi ellenőrző szerve, az Európai Számvevőszék vizsgálja, hogy az EFSA-nál és más EU-s intézményeknél megfelelőek-e az érdekellentétekre vonatkozó szabályok.

Mindez azonban csak a jéghegy csúcsa. Ma már széles körben elismerik, hogy az EFSA elvesztette a közvélemény bizalmát, és radikális változásokra lenne szükség a szervezetnél. Ezek végrehajtására kiváló alkalom kínálkozik az idén. Például a szervezet nyolc testületének és tudományos bizottságának a tagsága megújul, és az Európai Bizottság felülvizsgálja az EFSA alapszabályát.

A Corporate Europe Observatory és az Earth Open Source által készített jelentés célja, hogy segítse ezeket a folyamatokat, és tájékoztassa a közvéleményt, a civil társadalmi csoportokat, a független tudósokat és az irányelvek kidolgozóit. A jelentés bemutatja az EFSA működését és összefoglalja az ügynökséget ért bírálatokat. A jelentésben található információk a nyilvánosság számára hozzáférhető dokumentumokból, valamint az EFSA munkatársaival, európai parlamenti képviselőkkel, civil társadalmi csoportokkal és tudósokkal készített interjúkból származnak.³ A jelentés kiemeli, hogy az EFSA mely területeken felelős, és mely területeken kellene cselekedniük az EU intézményeinek. Végül a jelentés változtatásokat javasol, melyek segítségével össze lehetne egyeztetni az EFSA tevékenységét a közegészségügyi és a környezetvédelmi érdekekkel.

1. Az EFSA működése

Az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóságot (EFSA) 2002-ben hozta létre az Európai Unió azzal a céllal, hogy független tudományos tanácsadó és kommunikációs testületként az élelmiszerláncokkal kapcsolatos veszélyekkel foglalkozzon.⁴ Az EFSA egyike az EU huszonnegy, specializálódott szabályozó ügynökségének. Székhelye az olaszországi Pármában található. A többi ügynökség közé tartozik pl. az Európai Gyógyszerügynökség (EMA), az Európai Vegyi anyag Ügynökség (ECHA) és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA).

Az EFSA-t eredetileg az 1990-es évek élelmiszerbiztonsági krízishelyzetei (különösen a kergemarhakór (BSE) és a dioxinbotrány) miatt hozták létre.⁵ Az EFSA felállításának másik fő oka a tudományos kockázatértékelés és kockázatkezelés feladatköreinek

a szétválasztása volt. Az EFSA létrehozása előtt a kockázatértékelést az Európai Bizottság részeként működő szakértői bizottságok végezték. Európai Unió szinten a kockázatértékelés jelenleg az EFSA feladata, míg a kockázatkezelést az EU intézményei végzik.⁶

Az EFSA-tól azt várták, hogy az élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos kérdésekben független, tudományos testületként tanácsot adjon az EU intézményeinek, anélkül, hogy belekeveredne a politikába.

Mivel újabb és újabb aggodalmak merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy az élelmiszerek és az állati takarmányok előállításánál gén- és nanotechnológiát alkalmaznak, az EFSA felállítása épp időszerű volt.

Kockázatértékelés és kockázatkezelés

A kockázatértékelés a potenciálisan veszélyes termékek által előidézett kockázatok felismerését és az elfogadhatatlan mértékű kitettség valószínűségének felbecsülését foglalja magában.

Tisztán tudományos eljárásnak tekintik.

Az EFSA szakértői nem maguk végzik el a teszteket, hanem felülvizsgálják a termék engedélyeztetését kérő cég által elvégzett vizsgálatok eredményét és a kormányzati testületek véleményét.

A kockázatkezelés egy politikai döntéshozatali folyamat, melynek során kiválasztják a kockázatok elfogadható szintre csökkentéséhez szükséges lépéseket.

Az EFSA kapcsolata az EU intézményeivel

Az EFSA az EU egyik független ügynöksége. Az EU intézményei alapították, így ezek az intézmények fontos szerepet játszanak az EFSA működésének meghatározásában. Az EU intézmények alkották az EFSA alapszabályát⁷, amely leírja az EFSA küldetését és szerepét, szervezeti felépítését feladatait, részét, valamint azt, hogy a szakértői testületek tagjai miként kerülnek kiválasztásra. Fontos, hogy az EFSA igazgatótanácsának tagjait is az EU intézményei jelöli ki.

Az alapszabály általános alapelveket tartalmaz, és felhatalmazást ad az EFSA-nak saját belső szabályainak a kialakítására. Így tehát az igazgatótanács, a Tanácsadó Fórum és a szakértői testületek működéséről az EFSA dönt. Az EFSA határozza meg a tudományos vélemények kialakításáról és az átláthatósági, valamint titoktartási alapelvek gyakorlati alkalmazásáról is.

A jelen jelentés témája szempontjából kulcsfontosságú, hogy az EFSA saját maga alkothat a tudomá-

nyos döntések meghozatalára és az érdekellentétek kezelésére vonatkozó szabályokat.

Az EU intézményei a maguk részéről létrehozzák az EFSA hatáskörébe tartozó anyagok jóváhagyására és használatára vonatkozó szabályokat. Az EFSA az EU intézményeitől – főként az Európai Bizottságtól, de az Európai Parlamenttől és az egyes tagállamoktól is – kapja az utasításokat (feladatokat) és a működéséhez szükséges anyagi támogatást. Az EFSA és az EU intézményei minden egyes feladat esetében tárgyalnak a feltételekről és a kifizetésről. Az EU intézményeinek beleszólása van, hogy mely kérdéseket tesz fel az EFSA-nak.

Az Európai Parlament korlátozottan, de hatalmat gyakorol az EFSA felett. Az Európai Parlament főként azt ellenőrzi, hogy az EFSA mire költi az EU-tól kapott pénzt („kifizetést”). 2011 júliusában Corinne Lepage európai parlamenti képviselő kezdeményezte, hogy ruházzák fel az EP-t ezzel a hatalommal. A képviselő azt javasolta, hogy a „visszatérő érdekkonfliktusok a terítéken

tusok” miatt zárolják az EFSA 2012-es költségvetésének 5%-át.⁸ Bár a javaslat nem nyerte el a képviselők többségének a támogatását, 2011 decemberében újra fellobbant a vita. Az Európai Parlament több tagja

követelte, hogy az EFSA lépjen fel az érdekkonfliktusok ellen.⁹

Mi garantálja az EFSA függetlenségét?

A különféle típusú érdekek (tudományos, politikai és gazdasági) elfogultsághoz vezethetnek. Jelentésünkben csak a legkézenfekvőbb érdekellentétre összpontosítunk: a gazdasági érdekellentétre. Amikor „független” tudományról és tudósokról beszélünk, az ipartól független tudományra és tudósokra gondolunk.

Az EFSA alapszabálya kimondja, hogy az EFSA-nak miként kell elérnie a tudományos kiválóságot, függetlenséget és átláthatóságot. Ami a függetlenséget illeti, kimondja, hogy az EFSA minden tagjának minden egyes gyűlésen fel kell fednie azon érdekeit, melyek az adott napirendi pontok tárgyalása során megkérdőjelezhetővé tehetik az adott tag függetlenségét.¹⁰ Az EFSA ezen érdeklátkozatok segítségével próbálja kezelni az érdekellentéteket.

Az évek során az EFSA az alapszabályban található alapelvekből kiindulva még részletesebb szabályokat hozott létre, például a 2007-es Érdeklátétek Bejelentésére Vonatkozó Szabályzatát. Ezenkívül az EFSA egy sor végrehajtási szabályt is alkotott a szakértők kiválasztására, a testületek működésére és a tagok felelősségére vonatkozóan.¹²

Az EFSA azonban a tudomány alkalmazása és tagjainak érdeklátétsai miatt, bírálatok özönével találta szemben magát. Éppen ezért 2011 elején az EFSA – társadalmi egyeztetéssel – elkezdte felülvizsgálni függetlenségi szabályzatát. Catherine Geslain-Lanéelle elismerte, hogy az „EFSA függetlenségét

alkalmanként megkérdőjelezzik”, és „még inkább tudatosítani kell a társadalomban, hogy az EFSA független”.¹³

2011 decemberében az EFSA kiadta az új függetlenségi szabályzatát.¹⁴ Azonban ez nem sokkal több a korábbi szabályzatok összefoglalásánál. Tartalmaz néhány hasznos változtatást, de végső soron a problémák megmaradtak. (Lsd. a negyedik részt: „Az EFSA szabályai lehetővé teszik komoly érdekellentétek fennállását”). Nem vezettek be az érdeklátétsok elleni szigorú szabályokat, így óriási az esélye, hogy azok továbbra is fennálljanak. Az új szabályzat nem hívja fel a szakértői testületek figyelmét arra, hogy döntéseik meghozatalánál bizonyos EU jogszabályok szerint kötelesek független tudományos eredményekre támaszkodni, és nem pedig túlnyomórészt ipari vizsgálatok eredményeire.

2012 márciusában nyolc testület és a tudományos bizottság újul meg. Ekkor kiderül, hogy az EFSA a szigorú szabályok hiánya ellenére változtatott-e az érdekellentétek kérdéséhez való hozzáállásán. Az Európai Bizottság is kérte az EFSA felülvizsgálatát. Ezt követően az EFSA alapszabályát is felülvizsgálják majd, és lehetőség nyílik a hibák orvoslására, pl. az igazgatótanács összetételének tekintetében. Lehetőség nyílik arra is, hogy az EFSA-t az érdekellentétekre vonatkozó szigorú szabályok végrehajtására és a független tudományos eredmények alkalmazása melletti határozottabb kiállásra kényszerítsék.¹⁵

Az EFSA szervezeti felépítése

Az EFSA élén az igazgatótanács áll, amely felügyeli a szervezet munkáját és kinevezi az ügyvezető igazgatót, aki a szervezet napi működéséért felel. Jelenleg ezt a pozíciót Catherine Geslain-Lanéelle tölti be, aki korábban magas rangú hivatalnok volt a francia mezőgazdasági minisztériumban.

Az EFSA munkájának nagy részét a szervezet szakértői testületei és egységei végzik. Az ügynökség egyes feladatokkal a speciális adatbázisában szereplő szakértőket bízza meg. Az EFSA munkáját kb. 450 állandó munkatárs segíti.¹⁶ Tanácsadó fóruma kapcsolatot tart fenn az egyes országok élelmiszerbiztonsági ügynökségeivel, tanácsot ad tudományos és a felmerülő kockázatokkal kapcsolatos kérdésekben.

Az EFSA igazgatótanácsa

Az EFSA igazgatótanácsa tekintélyes befolyással bír, mivel ez a testület állítja fel az EFSA költségvetését, hagyja jóvá az éves munkaprogramját és nevezi ki a szakértőket az egyes testületekbe.

Az alapszabályban foglaltak szerint az igazgatótanács tagjait az EU tagállamok (Európai Tanács) az Európai Parlamenttel egyeztetve nevezi ki. A tagokat a jelöltek szűkített listája alapján választják, amit az érdeklátétségi nyilatkozat tételére szóló felhívást követően az Európai Bizottság állít össze. Az Európai Bizottság egy képviselője is részt vesz az igazgatótanácsban.¹⁷ Az igazgatótanács tagjait négy évre nevezik ki. Megbízatási idejük egyszer meghosszabbítható.

Bár az alapszabály kimondja, hogy „az igazgatótanács 14 tagja közül négynek a fogyasztók vagy az élelmiszerlánc egyéb érdekeit képviselő szervezetek tagjának kell lenniük”¹⁸, egyben azt is leszögezi, hogy a „tagokat magánszemélyként kerülnek kinevezésre, és tevékenységüket független szakértőként, a köz érdekében kell végezniük.”¹⁹ Mindemellett a Corporate Europe Observatory kiderítette, hogy legalább öt igazgatótanács tag kötődik valamely iparághoz.²⁰

Szakértői testületek és tudományos bizottság

Az EFSA-nál a munka nagy részét (kockázatértékelés, tudományos vélemények, útmutatásul szolgáló dokumentumok kiadása) a tíz tudományos testületbe tömörülő szakértők végzik. A testületek közé tartozik pl. a génmódosított szervezetekkel foglalkozó testület (GMO), a rovarirtókkal foglalkozó testület (PPR) és az élelmiszer-adalékokkal foglalkozó testület (ANS).

Mindegyik testületnek kb. húsz tagja van. Háromévente újulnak meg, amikor átlagosan a tagok egyharmada cserélődik. Az EFSA szabályzata értelmében ugyanaz a személy legfeljebb három egymást követő ciklusban szerepelhet ugyanabban a bizottságban.²¹ A szakértők nem kapnak fizetést. Önkéntesként dolgoznak, csupán költségtérítés jár nekik.

A testületek tagjait érdekeltségi nyilatkozat tételére szóló felhívást követően választják ki. Az EFSA munkatársaiból álló csapat értékeli az alkalmas jelölteket. Az EFSA vezérigazgatója végül az igazgatótanács elé terjeszti a jelöltek szűkített listáját. Az igazgatótanács hozza meg a végső döntést.

Az egyikük például Bánáti Diána elnök asszony, aki korábban a Nemzetközi Élettudományi Intézet (ILSI) nevű ipari testület igazgatótanácsának a tagja volt (lsd: a második részt). Miután személyével kapcsolatban vita alakult ki az érdekek ellentéte miatt, lemondott az ILSI-nél betöltött tisztségéről (lsd: negyedik rész: Érdekelletétek felfedése).

Az EFSA liválasztási kritériumai nem követelik meg az ipartól való függetlenséget.²² A jelölteknek a jelentkezésnél fel kell fedniük esetleges érdekeltségeiket, de az EFSA szabályai nem mondják ki világosan, hogy mi számít elfogadható mértékű ipari érdekeltségnek. (lsd: negyedik rész: Érdekelletétek felfedése).

Az EFSA tudományos bizottságában jelen vannak a testületek elnökei, és rajtuk kívül hat szakértő, akik egyik testülethez sem tartoznak. Az EFSA tudományos bizottságának fontos szerepe van: véleményt ad ki égetően fontos tudományos kérdésekről (pl. a kockázatértékelés módszereivel kapcsolatosan), és tanácsokkal látja el az EFSA ügyvezető igazgatóját. Éppen ezért a tudományos bizottság tagjainak esetében különösen komolyan kell venni az érdekelletét problémáját.

Bizonyos esetekben az EFSA egyik testülete vagy tudományos bizottsága egy adott kérdés tárgyalására a testület tagjaiból és külső szakértőkből álló munkacsoportot hozhat létre.

2. Az EFSA és az ILSI kapcsolata

Sok ember hallott már a Monsanto-ról, a BASF-ról, a Bayerról és a Syngentáról. Az ILSI-t, azaz a Nemzetközi Élettudományi Intézetet viszont kevesen ismerik. Az EFSA munkatársai és szakértői számára azonban az ILSI jól ismert szövetséges.

Az ILSI egy Washington DC-i székhelyű ipari lobbicsoport, mely szerte a világon rendelkezik irodákkal, többek között Brüsszelben is. Az ILSI-t elsősorban tagjai, élelmiszeripari, vegyipari és biotechnológiai vállalatok finanszírozzák. Pl. Ajinomoto (a világ legnagyobb aszpartámot gyártó cége), BASF, Coca-Cola, Danone, Kraft, McDonald's, Monsanto, Nestlé, Syngenta és Unilever.

Az ILSI küldetésének tekinti, hogy tudósok, a kormányzat és az ipar képviselőinek bevonásával, általában műhelyek és konferenciák formájában egy semleges fórumot teremtsen.²³ Az ILSI határozottan tagadja, hogy lobbicsoport lenne.^{24,25}

Az EFSA tudományos testületeinek és tudományos bizottságának tagjai közül többen aktívan együttműködnek az ILSI-vel. Csatlakoznak az ILSI munkacsoportjaihoz, befolyásos ILSI jelentéseket írnak a kockázatértékelésről vagy elnökként működnek közre az ILSI konferenciáin. Így az élelmiszer- és vegyipari vállalatok befolyásolni tudják az EFSA testületeit, mindamelllett, hogy az EU intézményeiknél is lobbiznak.

Az ILSI nem egy ipari lobbicsoport?

Az Earth Open Force egyik jelentésében arra következtetett, hogy az ILSI „semleges fóruma” valójában a kormányok szakértőinek körében népszerűsíti a termékbiztonság értékelésének iparbarát módszereit. A jelentés szerint az ILSI kockázatértékelésre vonatkozó javaslatai azt a trendet követik, mely szerint kevésbé szigorú és az ipar számára olcsóbb biztonsági vizsgálatokra van szükség. Természetesen mindez a közegészségügy és a környezet kárára történik.²⁶

Az ILSI-t a következőkkel vádolják:

- befolyásolja az EFSA növényvédő szerek kockázatértékelésével kapcsolatos ajánlásait; enyhíti az adatokra vonatkozó követelményeket (Az ipari vizsgálatoknak támogatniuk kell a jóváhagyás iránti kérelmeket)²⁷
- enyhíti az EFSA génmódosított termények kockázatértékelésére vonatkozó irányelveit²⁸
- enyhíti a kockázatértékelést potenciálisan veszélyes kémiai összetevők (pl. a biszfenol-A) esetében²⁹

Dia Nico van Belzen (ILSI Europe) előadásáról, amely 2011 októberében, Brüsszelben hangzott el az EFSA függetlenség workshop-ján:

Az ILSI tagadja, hogy lobbi-csoport lenne, ugyanakkor mindez ellentmondásban áll azzal az állításával, hogy befolyásolta az EFSA-t a génkezelt szervezetekről szóló irányelveinek meghozatalakor. A Testbiotech nevű német szervezet jelentése szerint Kevin Glenn, a Monsanto alkalmazottja és az ILSI egyik munkacsoportjának elnöke azzal dicsekedett az egyik 2006-os workshop alkalmával, hogy az ILSI milyen nagy hatással volt az EFSA irányelveire. Az ILSI az egyik jelentésében megismételte ezt az állítást.³¹

Az EFSA elismerte az ILSI-nek, mint „tudományos” szervezetnek a hitelességét azzal, hogy közös eseményeket szervezett, fizetett a szakértőknek, hogy vegyenek részt az ILSI rendezvényein és hivatalosan képviseltette magát az ILSI munkacsoportjaiban.

2005-ben például az EFSA és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a „Nemzetközi Élettudományi Intézet támogatásával” szerveztek egy konferenciát a DNS-t károsító és rákkeltő anyagok kockázatértékeléséről.³²

Mona-Liza Binderup, az EFSA élelmiszer-csomagolási testületének szakértője azt állította érdeklődésében, hogy „az EFSA fizette részvételét egy ILSI által rendezett eseményen, ahol az EFSA nanotechnológiai munkacsoportját képviselte.”³³

Egy másik példa. A Növényvédőszer Akcióhálózat kiderítette, hogy az EFSA két munkatársa vett részt az EFSA megbízásából az ILSI toxikológiai aggályossági küszöbértéket (TTC) vizsgáló munkacsoportjában, melynek fő feladata az volt, hogy lehetővé tegyék a vegyi anyagok költséges toxikológiai vizsgálatának elkerülését az iparban.³⁴

2010-ben az EFSA igazgatótanácsa elismerte, hogy az ILSI-vel való együttműködés érdekkonfliktusokhoz vezethet. Bánáti Diána ILSI-nél betöltött tisztségéről történő lemondását kommentálva az EFSA igazgatótanácsa azt nyilatkozta, hogy „Bánáti Diána az EFSA-nél végzett tevékenységének érdekében, az esetleges érdekkonfliktusok elkerülése miatt mondott le.” (Izd. negyedik rész: Az Ipar befolyása az EFSA vezetésére) Az EFSA hozzátette, hogy „az igazgatótanács elnöke nem vállalhat szerepet egy olyan szervezetben, amely egy élelmiszerlánc, és nem a köz érdekét képviseli.”³⁵

Az ILSI tevékenységét finanszírozási források miatt korlátozták az Egészségügyi Világszervezetben (WHO)

Amerikai csoportok már évek óta tudnak az ILSI tevékenységének természetéről. 2005-ben a Természetvédelmi Tanács, az Orvosok a Társadalmi Felelősségért, a Mellrák Alapítvány, az Újságírók Nemzetközi Szövetsége, a Környezetvédelmi Munkacsoport, az Egyesült Acélművek más csoportokkal összefogva levelet írtak az Egészségügyi Világszervezetnek, melyben az ellen tiltakoztak, hogy az ILSI szerepet vállaljon a szabványok létrehozásában.

A levél szerint „az ILSI már többször bebizonyította, hogy a vállalatoknál dolgozó tagjainak érdekeit a tudomány és az egészség elé helyezi a döntések meghozatalánál...Az ILSI WHO-nál betöltött speciális státusza lehetőséget teremt arra, hogy a háttérből befolyásolják a WHO tevékenységét.”³⁷

2006-ban a WHO úgy döntött, hogy az ILSI a finanszírozási forrásai miatt nem vehet részt tovább a WHO élelmiszerekre és vízre vonatkozó szabványalkotó tevékenységében.^{38,39}

Az EFSA viszont láthatóan elfogadhatónak tartja, hogy az igazgatótanács más tagjai vezető tisztséget töltsenek be az ILSI-nél. Amikor 2011 márciusában Milan Kovač bevallotta, hogy tagja az ILSI igazgatótanácsának³⁶, jegyzőkönyvben semmilyen aggály nem merült fel azzal kapcsolatban, hogy ez a tény érdekkonfliktust okozhat. Miután a média is utánajárt a dolognak, Milan Kovač 2011 júliusában lemondott tisztségéről.

Elfogadhatatlan, hogy egy olyan ügynökség, amelynek a független tudományt kellene képviselnie és a köz érdekében kellene működnie, eltűri, hogy soraiba egy ipar által támogatott csoport tagjai beszívárognak.

3. “Tudomány” az élelmiszerbiztonság mögött

Milyen tudomány dönti el, hogy egyes termékeket (pl. növényvédő szereket, génkezelt szervezeteket és élelmiszer-adalékokat) engedélyezni lehet-e az EU piacán? Részben az EU-s szabályok és irányelvek határozzák meg, hogy milyen tudományt kell alkalmaz-

ni. Másrészt az EFSA-nak is jelentős befolyása van a jóváhagyási eljárás kimenetelére. „Útmutató jellegű” dokumentumokat bocsát ki a jogszabályok értelmezésére, a termékek ipari vizsgálatára és kockázatértékelésére vonatkozóan.

Az engedélyezési eljárás folyamata

Ha egy cég kérvényezni szeretné egy termék vagy anyag engedélyezését, be kell nyújtania az EFSA-nak és az EU intézményeinek az általa végzett vagy másral végeztetett kockázatértékelési vizsgálat eredményeit tartalmazó dokumentációt.

Az Európai Bizottság kérésére az EFSA illetékes tudományos testülete az ipari dokumentációt, és tudományos véleményt ad ki az adott anyagról.

Az EFSA véleménye és egyéb szempontok (pl. az anyag iránti vélt igény) alapján, az EU tagállamainak képviselői szakbizottságokban összeülnek, és elbírálják a kérvényt. Ha a tagállamok nem tudnak megegyezni, mint pl. a GMO-k esetében, az Európai Bizottságot illeti a döntés joga.

A jóváhagyás érvényességi ideje termékenként változik. Növényvédő szerek esetében 15 év⁴⁹, GMO-k esetében 10 év^{41,42}. Ezen időtartam lejártát követően a cég kérvényezheti a jóváhagyás érvényességének meghosszabbítását. Az EFSA felülvizsgálja az anyagot, és új véleményt ad ki. Ha az anyagra vonatkozó adatkövetelmények megváltoztak, az EFSA új adatokat kérhet a cégtől.

Ha egy termék jóváhagyása után új információt látnak napvilágot, melyek kétségbe vonják a termék biztonságosságát, az Európai Bizottság kérheti az EFSA-t, hogy vizsgálja felül a terméket. Az Európai Bizottság és az egyes tagállamok is elrendelhetik a termék visszavonását a piacról.

Az eljárás miért nem az embereket védi?

A veszélyes termékek és anyagok engedélyezésének a rendszere gyakran az ipar érdekeit részesíti előnyben a köz érdekével szemben. Ennek számos oka van (ld: lent). Közülük néhányat az EFSA kontrolálni tud, másokat nem.

Az EFSA az értékelésnél többnyire ipari vizsgálatok eredményeire támaszkodik

A kockázatértékelésnél az EFSA általában pont a termék engedélyezése után hatalmas nyereségre szert tenni kívánó cégek által végzett vizsgálatok eredményeire támaszkodik

A rendszer hibája, hogy elfogult az iparral szemben. Az ipar által támogatott, iparhoz kapcsolódó és a független vizsgálatokat összehasonlító tudományos tanulmányok szerint az ipari vizsgálatok nagyobb valószínűséggel mondják ki egy termékrol, hogy biztonságos.

A legismertebb példaként említhetők a dohányipari vizsgálatok, melyek a dohányzás hatásait illető kételyek keltésével sikeresen évtizedeken át sikeresen késleltették a szabályozást.^{43,44} Ugyan-ez a helyzet néhány mindennap használt termék

esetében. Ezek közé sorolható pl. a biszfenol-A-t tartalmazó műanyag csomagolóanyag^{45,46}, egyéb vegyi anyagok⁴⁷, mobiltelefonok⁴⁸, gyógyszeripari termékek⁴⁹, gyógyászati termékek⁵⁰ és génkezelt élelmiszerek.⁵¹

Az EFSA magától is elkezdheti a tudományos munkát (saját feladat kijelölése), ha úgy ítéli meg, hogy egy adott kérdés további kutatómunkát igényel. A termékek és anyagok biztonsági vizsgálatát azonban saját magától nem végezheti vagy végeztetheti el. Dirk Detken, az EFSA jogi ügyekért felelős vezetője szerint az ügynökségnek erre nincsenek meg a forrásai. Detke hozzátette, hogy „Ez ellentétes lenne azzal az alapelvvel is, mely szerint az iparágat képviselő jelentkezőnek kell igazolnia az adott termék/anyag biztonságosságát, nem pedig az EFSA-nak.”⁵²

Azonban az aszpartám és a biszfenol-A példája azonban azt mutatja (ld. a jelen jelentés I. és II. Eset-tanulmányát), hogy a termékek biztonságát biztosító jelenlegi rendszer nem túl erős. A helyzetet súlyosbítja az a tény, hogy az EFSA nem akarja figyelembe venni a problémákat felfedő független tudományos kutatások eredményét.

A gyakorlatban az embereknek kell bizonyítaniuk, hogy egy anyag nem biztonságos. Erre gyakran

több évvel a termék piacra kerülése után kerül csak sor, amikor már rengeteg ember ki volt téve a termék hatásának. Világos, hogy ez a rendszer nem nevezhető biztonságosnak és igazságosnak. De még gyakorlatiasnak sem, mivel mire egy nem biztonságos vegyi anyagot visszavonnak, addigra számos újabb jelenik meg a piacon, ami azt jelenti, hogy az emberek és a jogszabályalkotók soha sem tudják utolérni magukat.

Az ipari vizsgálatok előnyben részesítése ellen úgy lehetne felvenni a legésszerűbben a küzdelmet, ha az EU független laboratóriumokat bízna meg a vizsgálatok elvégzésével. Az engedélyezést kérelmező vállalatok fizetnék a vizsgálatok költségeit egy nyilvánosan kezelt alapon keresztül. Korlátot emelnének az ipar és a vizsgálatokat végző laboratóriumok közé, a laboratóriumok világos felhatalmazást kapnának, hogy szigorúan tudományos eredményeket szolgáltatassanak. Az objektivitás kedvéért a laboratóriumoknak nem hoznák tudomására a gyártó kilétét, és az anyag pontos nevét.

Ehhez alapjaiban meg kellene változtatni a veszélyes termékek engedélyezésére vonatkozó EU-s jogszabályokat. De egyéb messzemenő változtatásokra is szükség volna.

Az EFSA figyelmen kívül hagyja és elutasítja a független vizsgálatok eredményeit

Az EU jogszabályai kimondják, hogy értékesítés előtt az ipari vállalatoknak maguknak kell megvizsgálniuk saját termékeiket. Az EFSA nem változtathat ezen a rendszeren. Viszont sokkal kiegyensúlyozottabb képet alakíthat ki a termékről, ha független tudományos vizsgálatok eredményeit is figyelembe veszi, feltéve, hogy ilyenek léteznek. Valóban, a növényvédőkről szóló új szabályozás⁵³ és a vegyi anyagokról⁵⁴ szóló REACH szabályozás megkövetelik az EFSA-tól, hogy vegye figyelembe a kockázatértékelésnél a nyilvános tudományos vizsgálatok eredményeit.

Egy termékről vagy anyagról szóló tudományos vizsgálatok eredményei rendszerint csak a piacra kerülés után jelennek meg, mert a független tudósok vizsgálat céljából csak ekkor juthatnak hozzá a termékhez. Így az EFSA legtöbbször csak akkor tudja mérlegelni őket, amikor a termék engedélyezésének meghosszabbítását kérvényezik.

Mindazonáltal az EFSA számtalan esetben független vizsgálatok százait hagyta figyelmen kívül vagy utasította el, ha azok kimutatták egy termék káros hatását. Ezek helyett a termék biztonságosságát hirdető ipari vizsgálatok eredményeire támaszkodott. A vitatott esetek közé tartozott pl. a biszfenol-A és az aszpartám tartalmú termékek vizsgálata.

Dirk Detken, az EFSA jogi ügyekért felelős vezetője a következő kijelentésével védte meg az EFSA-t: „Abban az esetben, ha az EFSA tudomására jut, hogy független vizsgálatok megkérdőjelezik egy anyag, egy termék vagy egy állítás biztonságosságát, a hatóság figyelembe veszi őket, és szembeállítja az ipari vizsgálatok eredményeivel, melyeket a kérvényező benyújtott.”⁵⁵

Azonban Hans Muilerman a Növényvédőszer Akcióhálózattól gyakran felhossa, hogy az EFSA nem nagyon akar tudomást venni a független vizsgálatokról. „Az EFSA szakértői nem olvassák, nem követik az általuk értékelt anyagokról szóló független szakirodalmat. Kizárólag akkor foglalkoznak a független vizsgálatokkal, ha azok eredményeit a haladó gondolkodású tagállamok valamelyike (pl. Dánia, Svédország) nyújtja be.

Az EFSA még akkor sem használja fel a független vizsgálatokat a véleményalkotásnál, ha esetleg tudomást szerez róluk. Az Európai Bizottság sem kényszeríti rá erre az EFSA-t. Az európai parlamenti képviselők és a média részéről nagyobb nyomásra lenne szükség.”

Mindennapi méregadagunk

A Mindennapi Mérgünk (Notre Poison Quotidien), ARTE TV) c. dokumentumfilmjében Marie-Monique Robin megrázóan világosan tárja eléink a vegyi anyagok (több mint 100000 került közülük kereskedelmi forgalomba 1945 óta) biztonságosságának alapvetően hibás vizsgálatát. Az élelmiszeriparban a jogszabályalkotók számára ismeretlen vizsgálati eredmények alapján adják hozzá őket a termékekhez. Robin példaként említi a növényvédő szereket, az aszpartámot és a biszfenol-A-t. Szerinte az ezeknek az anyagoknak való mindennapos kitettség okozza egyes betegségek (pl. a rák, a Parkinson-kór és a cukorbetegség) folyamatos terjedését Európában. Tudományos szempontból erősen megkérdőjelezhető a mai élelmiszerbiztonsági rendszer néhány sarkköve, pl. a megengedhető napi bevitel (ADI) és a maximális maradékanyag-szint (MRL). Az EFSA munkatársai és szakértői azonban védik ezen jelzőszámok létjogosultságát. Leleplező dokumentumfilmjében Robin interjúkat készített az EFSA-nál, az FDA-nál és a WHO-nál dolgozó tudósokkal és jogszabályalkotókkal. A film megrendelhető az ARTE TV-től, vagy megnézhető az interneten.

Veszélyben a közegészség: Glifozát botrány

Egy közelmúltban történt esetben az EFSA potenciálisan veszélyeztette a közegészséget azzal, hogy a glifozátról szóló véleménye kialakításánál nem vette figyelembe a független vizsgálatok eredményeit. A glifozát a széles körben használt gyomirtó, a Roundup fő összetevője.

Mióta a glifozátot tartalmazó gyomirtók kereskedelmi forgalomba kerültek, több száz, a szer káros hatására rámutató független tanulmány jelent meg.⁵⁶ Nemrég, amikor a Monsanto és a német kormány kérvényezték, hogy a lencsében megemelhessék a glifozát maradványanyag szintjét, az EFSA-nak lehetséges nyílt tanulmányozni ezekben a független vizsgálatoknak az eredményét.

Az EFSA úgy alkotta meg a 2012 januárjában kiadott véleményét, mintha egy évtizeden át semmilyen kutatás nem zajlott volna a glifozátra és a Roundup-ra vonatkozóan. Az EFSA egyetlen független szakértői értékelésre sem hivatkozott. Ezek helyett az Európai Bizottságtól, az OECD-től és az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezettől (FAO) származó 'szürke irodalmat' (meg nem jelentett, kétes megbízhatóságú dokumentumokat) idéztek, ami viszont az ipar által kiadott 'szürke irodalmat' foglalta össze.⁵⁷

Talán nem is kell mondanunk, hogy az EFSA véleménye zöld utat adott a kérvénynek. Ennek következtében az addigi szintet radikálisan száz-, százötvenszeresére emelték, 0,1 mg/kg-ról 10-15 mg/kg-ra. A maradványanyag-szint emelésére azért volt szükség, hogy a megengedettnél jóval több glifozátot tartalmazó import lencsét el tudják adni.

Az EFSA lépése az EU szabályozó hatóságának egy korábbi döntését követte, melyben a szója glifozát maradványanyag –szintjét az eredeti kétszázszorosára, 0,1 mg/kg-ról 20 mg/kg-ra emelték.⁵⁸ Ezt a döntést 1997-ben hozták, egy évvel azután, hogy

Európában engedélyezték a génkezelt, glifozát toleráns szója hozzáadását az élelmiszerekhez és állati takarmányokhoz.

A glifozát maradványanyagok esetében veszélyes, hogy az EFSA gyakorlata mellőzi a független vizsgálatok eredményeit. Az ipari vizsgálatok alapján az EFSA feltételezi, hogy a glifozát esetében a megengedhető napi bevitel (ADI) 0,3 mg test-súlykilogrammonként (mg/kg/nap). Az EFSA ezután a maradványanyagok jelenlegi vizsgálata alapján kiszámolja, hogy az étrend során a glifozát legmagasabb napi bevitel nem haladja meg az ajánlott napi bevitel 46,7%-át, azaz 0,14 mg/kg/napot. Mivel ez a szint fele a feltételezett ajánlott napi szintnek, az EFSA biztonságosnak ítéli.

Az Earth Open Source által megjelentetett, nemzetközi tudósok által írt jelentés⁵⁹ azonban rámutat, hogy a független vizsgálatok alapján az ajánlott napi bevitel tizenketted része az EFSA által elfogadott szintnek, vagyis 0,025 mg/kg/nap.⁶⁰ Az ajánlott napi bevitel szintjét két vizsgálat alapján számolják ki. A vizsgálatok során állatkísérleteket és a kitettség módszerét alkalmazzák, melyeket az EFSA jóváhagyott a növényvédőszer kockázatértékelése során alkalmazandó független vizsgálatokról szóló útmutatójában.

Az EFSA az új engedélyezett maradványanyag szint meghatározásánál figyelmen kívül hagyja, hogy az ezekhez hasonló független vizsgálatok bebizonyították a glifozát toxikus hatását. Az EFSA által engedélyezett 0,14 mg/kg-os glifozát maradványanyag a napi étrendünkben a független vizsgálatok eredménye alapján a megengedett napi bevitel mintegy 560%-a. Ez majdnem hatszorosa a biztonságos napi dózisnak.

Biztonsági szintek meghatározásánál az EFSA az iparra támaszkodik

Tony Tweedale, Brüsszelben élő, civil társadalmi szervezeteknek dolgozó toxikológiai tanácsadó szerint, az EFSA azzal, hogy mellőzi a független vizsgálatok eredményeit, közvetlenül veszélyezteti a közegészséget. Tweedale azt állítja, hogy a megengedhető napi bevitel (ADI) szintjének meghatározása kulcsszerepet játszik a kockázatértékelésnél. Ugyanis a szabályozók az adott anyag esetében ezt a szintjét tartják hosszú távú kitettség esetén biztonságosnak az ember számára.

Más szabályozó testületekhez hasonlóan, az EFSA is toxikus hatással még nem rendelkező legnagyobb dózist veszi alapul az ADI szint meghatározásánál. A problémát azonban az jelenti, hogy az EFSA az ADI szint meghatározásánál az ipari vizsgálatokat részesíti előnyben a független vizsgálatokkal szemben. A független vizsgálatok következetesen mérgezőnek találják az ipari vizsgálatok által ártalmatlannak mondott szintet.

Tweedale a következőt nyilatkozta: „Az EFSA az ipari, és nem pedig a független vizsgálatok alapján állapítja meg a biztonságos dózist. A független vizsgálatok szerint azonban az ipari vizsgálatok gyakran tévednek, így az EFTA által meghatározott biztonságos dózis valójában egyáltalán nem biztonságos.”

Az EFSA tudománytalan érvekre hivatkozva utasítja el a független vizsgálatokat.

A leggyakoribb érv, melyre hivatkozva az EFSA elutasítja a független vizsgálatokat az, hogy azokat nem a szabályozási céllal folytatott ipari vizsgálatokra vonatkozó normák szerint végezték. A Helyes Laboratóriumi Gyakorlat (GLP) szabályait és a szabványosított vizsgálati terveket a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) hozta létre.^{62,63,64,65} Azonban a független tudósok és a közérdeket védő csoportok egyre gyakrabban támadják ezeket a szabályokat, és az EFSA-t is, amiért ragaszkodik hozzájuk.

Helyes Laboratóriumi Gyakorlat: Hiteles, megbízható tudomány?

Az EFSA és más szabályozó szervezetek szerint a Helyes Laboratóriumi Gyakorlat (GLP) szabályainak való megfelelést gyakran a kulcsfontosságúnak tekintik annak megítélésénél, hogy egy vizsgálat „megbízható-e”. Ezen az alapon az EFSA számtalan független tudományos vizsgálat eredményeit elutasítja, mivel azokat nem a GLP szabályainak megfelelően végezték.

Pedig a GLP nem a megbízható tudomány fémjele. Soha nem is volt az. A GLP a laboratóriumi kísérletek végzésére, azok eredményeinek rögzítésére és archiválására vonatkozó szabályok összessége. A GLP-t az 1970-es években vezették be a szabályozók a szabályozási céllal végzett vizsgálatok esetében egyre elterjedtebbé vált ipari csalások ellen.⁶⁶

A GLP értékes eszköz, mivel biztosítja, hogy az ipar betartsa a nyomon követhetőség alapvető követelményeit. Ha például csalás gyanúja merül fel, a nyomozók a vonatkozó dokumentumok alapján látják, hogy ki a felelős. Következésképp soha nem szabad megengedni, hogy az ipar megkerülje a GLP normáit.

A GLP azonban nem tér ki a modern tudományban legfontosabb részre: a kutatási terv minőségére, a vizsgálati módszerek érzékenységére és arra, hogy az alkalmazott módszerek korszerűségére.⁶⁷

Jelenleg a GLP-t az ipar és az iparhoz közeli szabályozók védőpajzsként használják, mellyel igyekeznek megvédeni az ipari termékeket a független vizsgálatok számukra kellemetlen eredményei ellen.

Gilles-Eric Séralini professzor szerint, aki a franciaországi CRIIGEN független kutatóintézet munkatársa, amikor független tudósok negatív eredményeket tesznek közzé egyes termékek hatásáról, az EFSA gyakran a következőképp reagál: „Nem hiszünk Önöknek, mert nem követték a GLP irányelveit. Természetesen csak az iparnak van pénze rá, hogy kövesse őket.” Az ellenőrzést és az adatok rögzítését végző munkaerő költsége ugyanis nagyon magas.

Séralini hozzátette, hogy a bisfenol-A esetében az EFSA kétszázötven, a vegyülettel foglalkozó tanulmányt hagyott figyelmen kívül, mert azok nem követték a GLP irányelveit.⁶⁸

2009-ben egy 36 tagú, közfinanszírozott tudóscsoport kiadott egy szakértői tanulmányt, melyben azt bírálták, hogy a szabályozók túl mereven ragaszkodnak a GLP-hez az Atlanti-óceán mindkét partján. A tudósok hangsúlyozták, hogy tudományos megbízhatóság valódi és hosszú ideje fennálló mértéke nem a GLP normáihoz való igazodás, hanem a legmegfelelőbb és legérzékenyebb modern vizsgálati módszerek alkalmazása. Az ipar által finanszírozott

GLP szerinti kutatás nem ezeket az elvárásokat tartja szem előtt.

A kutatók azt a következtetést vonták le, hogy a közegészséget érintő döntéseknek megfelelő protokoll alapján és a legérzékenyebb módszerekkel végzett vizsgálatok eredményein kellene alapulniuk, nem pedig olyan kritériumokon, melyek a GLP alkalmazásától teszik függővé, hogy egyes adatok figyelembe vehető-e vagy sem. A GLP követelményeinek pusztá betartása nem nyújt elegendő garanciát a tudomány megbízhatóságára és érvényességére.⁶⁹

Kizárólag az OECD vizsgálati tervei relevánsak?

Az EFSA és más szabályozó testületek azon az alapon utasítják el a független vizsgálatokat, hogy azok nem felelnek meg az OECD által előírt, szabványosított vizsgálati terveknek, és ezért nem alkalmazhatók emberi egészségkockázat értékelésére. Mivel kizárólag az ipari vizsgálatok felelnek meg az OECD által előírt követelményeknek, a független vizsgálatok eredményeit nem veszik figyelembe.

A független tudósok azzal bírálják a kockázatértékelésnél használt, szabványosított OECD vizsgálati terveket, hogy azok elavultak és nem elég érzékenyek.^{70,71,72,73,74,75}

A leggyakrabban elhangzó bírálatok szerint az OECD vizsgálatai:

- nem a hosszú távú, alacsonyabb dózisu kitétség hatását vizsgálják, amiben az embereknek általában része van. Ez általában a belső elválasztású mirigyek működését befolyásoló vegyületekre jellemző. (A hormonrendszer zavaráj meg, hatással lehetnek a fejlődésre, a szervekre és a testfunkciókra.
- feltételezik, hogy a toxikus hatások mindig egyes arányban növekednek a dózissal, és figyelmen kívül hagyják az ezzel a modellel össze nem illő bizonyítékokat
- nem veszik figyelembe a toxikus anyagok keveredése során kialakuló hatást ('kockatél hatást'). A keverék hatása gyakran sokkal erősebb, mint az egyes vegyületek hatásának összege.
- a bizonyítékok ellenére nem veszik figyelembe, hogy egyes veszélyeztetett életszakaszokban (pl. az anyaméhben történő fejlődés ideje alatt vagy csecsemőkorban), bizonyos vegyi anyagoknak való kitétség jelentősen növeli a rák⁷⁶ és más betegségek kialakulásának kockázatát. Ennek ellenére az emberek a veszélyeztetett életszakaszokban is ki vannak téve mérgező anyagoknak.
- a kísérleti állatok várható élettartamuk kétharmadánál megölik, amikor a hosszú távú hatások még nem jelentkeznek. A patkányokat például két éves korukban ölik meg, ami emberi viszonylatban 60-65 éves kornak felel meg. A rák fajtainak

többsége 60-65 éves kor fölött jelentkezik, így az OECD vizsgálatai során nem mutatható ki.⁷⁷ Összefoglalva, az EFSA és más hatóságok által alkalmazott krónikus toxicitási vizsgálatok egyszerűen nem a valóságot vizsgálják.

Bryan Wynne, a Lancsteri Egyetem természettudományokkal foglalkozó professzora szerint az OECD szabványai pragmatikus kompromisszumok. Senki nem állítja, hogy ez a tudományos vizsgálatok legjobb módja. Mindenki azt vallja, hogy ez a lehető legjobb kompromisszum a legmagasabb szinten művelt tudomány és a közgazdaság között.

Mivel a vizsgálat nagyon drága, Wynne szerint az OECD vizsgálati tervei a kitettségi idő tekintetében kötnek kompromisszumot. Pontosabb eredményeket lehetne kapni, ha több vizsgálatot végeznének, és a kitettség hatásait hosszabb ideig kísérnék figyelemmel.

Wynne hozzátette: „Néhány vizsgálat időtartamát meghosszabbították, és káros hatásokra utaló jelekre lettek figyelmesek. Az OECD által javasolt rövidebb vizsgálati időtartam esetében ilyeneket nem észleltek.”⁷⁸ Ezt tükrözik a Ramazzini Intézet vizsgálatainak eredményei is, melyek során az aszpartám hatását a teljes élettartamra vonatkozóan vizsgálták. (Lsd: Esettanulmány II.)

Az EFSA nem változtathatja meg az OECD vizsgálati terveit, de az EU tagállamai és az Európai Bizottság igen.⁷⁹ A MAD (Adatok Kölcsönös Elfogadásáról Szóló Egyezmény) értelmében, az OECD tagállamainak el kell fogadniuk az OECD irányelveinek megfelelően végzett ipari vizsgálatok eredményeit. Viszont az EU vegyi anyagokra vonatkozó REACH rendelete kimondja, hogy az Európai Bizottság minden egyéb vizsgálati rendszert engedélyezhet, amit helyesnek talál.^{80,81} Szerintünk ebbe a kategóriába a független tudósok által végzett, szakértők által értékelt, vizsgálatok is beletartoznak, kivéve azokat, ahol ipari érdekkonfliktus merül fel.

Mindeközben az EFSA-nak fel kellene hagynia azzal a gyakorlattal, mely szerint a magas színvonalú

független vizsgálatokat elutasítja pusztán azért, mert nem felelnek meg az OECD irányelveinek.

Az ipari vizsgálatokat ritkán értékeli szakértők

A független tudomány világában a tudományos szigornak nem sok köze van a GLP-hez vagy az OECD által alkotott szabályokhoz. Sokkal inkább a szakértői értékelés számít. Bár a szakértői értékelésen alapuló publikációs rendszer sem tökéletes, mégis olyan minőségellenőrzési eszközökkel bír, melyekkel az ipari tudomány nem rendelkezik.

A szakértői értékelés során egy tudományos folyóirat szerkesztője kvalifikált tudósokat kér fel a megjelentetni kívánt tanulmány lektorálására. A tudósok visszajelzést küldenek a folyóirat szerkesztőjének a tanulmány minőségére vonatkozóan és a módosítási javaslatokkal kapcsolatosan. Ajánlják vagy ellenzik a tanulmány megjelentetését. A tudósok véleménye és a szerkesztő döntése alapján a tanulmányt elutasítják, megjelentetik vagy az ajánlott módosítások szerzők általi végrehajtását követően jelentetik meg.

Miután egy tanulmány megjelent, más tudósok is értékelhetik és megvitathatják a benne foglaltakat. Akár a kísérletet is megismételhetik, hogy lássák, ugyanarra az eredményre jutnak-e. Az ismételt vizsgálat a tudományos megbízhatóság egyik sarkköve.

Ezzel szemben a szabályozási eljárás során alkalmazott legtöbb ipari tanulmány a 'szürke irodalom' kategóriájába tartozik. Nem került sor szakértői véleményezésükre, és ki sem adták őket. Megbízhatóságuk is megkérdőjelezhető.

Az EU szabályozási eljárása aggasztja a tudományos közösséget. Egyrészt figyelmen kívül hagy vagy elutasít fontos, nyilvánosság számára hozzáférhető tudományos eredményeket, ugyanakkor olyan ipari vizsgálatokról szóló tanulmányokra hivatkozik, amelyek vagy nem jelentek meg, vagy a kereskedelmi titoktartási szabályok miatt nem lehet hozzájuk férni, illetve a vizsgálatokat nem lehet megismételni.⁸⁵

Az EFSA nem ér rá a független vizsgálatok eredményével foglalkozni?

Az egyik lehetséges ok, amiért az EFSA nem foglalkozik a független vizsgálatok eredményével, az a kapacitás hiánya. Kartika Liotard, az EP és az EFSA közötti kapcsolat fenntartásáért felelős európai parlamenti képviselő elmondása szerint az EFSA szakértői akkora teher alatt vannak a munkahelyükön, hogy nincs idejük a független tanulmányokkal foglalkozni.

A Corporate Europe Observatory-nak elmondta továbbá, hogy az EFSA munkatársainak egyre több

aktával kell megküzdeniük. Kérdés, hogy van-e elég szakemberük, akik győzik a problémák kezelését.⁸²

Ezek alapján talán érthető, hogy az EFSA miért törekszik az értékelendő adatok mennyiségének a csökkentésére.

Herman Koeter, az EFSA korábbi tudományos igazgatója⁸³ a következőt nyilatkozta 2008-ban, amikor elhagyta az ügynökséget: „Fel voltunk készülve az évi több száz kérvény kezelésére. Azonban az első évben 40000 kérvény érkezett hozzánk. Geslain-Lanéelle ügyvezető igazgató határozta meg, hogy mennyit és hogyan kutathatunk. Módszere nagyon gyakorlatias, de nem az én mércém szerinti.”

Bryan Wynne, a Lancsteri Egyetem természet tudományokkal foglalkozó professzora a következőképpen magyarázta a helyzetet: „A vállalatok által készített tanulmányok független szakértők általi olvasására és véleményezésére bizonyos korlátozások vonatkoznak, ugyanúgy, mint ahogy a bennük szereplő vizsgálatok ellenőrzés céljából történő megismétlésére is.”

Senki sem mondja, hogy a szabályozási céllal készített ipari tanulmányokat szakértői vélemény nyel ellátva meg kellene jelentetni egy tudományos folyóiratban. A tudományos folyóiratok a legmodernebb kutatások iránt érdeklődnek, nem pedig elavult módszerekkel végzett, rutinszerű ipari vizsgálatok eredményeit szeretnék közzétenni. A szabályozóknak egyszerűbb lenne egy weboldalon hozzáférhetővé tenni az ipari tanulmányokat. Az FSANZ, az ausztrál és új-zélandi GMO szabályozó már ezt a gyakorlatot követi. Legalább kérelemre a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kellene tenni ezeket a tanulmányokat.

Példa a sűrke irodalomra: A glifozát értékelése

Jó példa a sűrke irodalom kockázatértékelésnél történő használatára, hogy az EU 2002-ben engedélyezte a glifozátot, a Roundup nevű gyomirtó fő ösz-

szetevőjét. Ez az engedély még ma is érvényben van. Az glifozátról szóló ipari dossziét még az EFSA előtt értékelte a BVL, a német kormány fogyasztóvédelmi hivatala és az Európai Bizottság szakértői testülete. A BVL által összeállított listát olvasva kiderül, hogy kizárólag ipar által finanszírozott tanulmányokat használtak fel az értékelésnél.⁸⁶ Minden egyes tanulmány neve mellett a BVL feltüntette a finanszírozó cég vagy cégek nevét (mint a tanulmány 'tulajdonosát'). A MOD rövidítés például a Monsanto és Cheminova nevű vegyipari cégekre utal.

A BVL szerint a tanulmányok többsége nem jelent meg, sok közülük pedig nem a Helyes Laboratóriumi Gyakorlat (GLP) szerint készült. 2010-ben a Növényvédőszer Akcióhálózat kérvényezte az Európai Bizottságnál, hogy hozzáférhessen számos glifozátról szóló ipari toxikológiai tanulmányhoz. Az Európai Bizottság azt válaszolta, hogy nem állnak rendelkezésre a tanulmányok, és továbbította a kérvényt a BVL-nek. A BVL kereskedelmi titoktartásra hivatkozva nem adta ki a tanulmányokat. A Növényvédőszer Akcióhálózat jelenleg bírósági úton próbálja kikényszeríteni a tanulmányokhoz való hozzáférés engedélyezését.⁸⁷

Kockázatos termékek: Amiről nem tudhatunk

Ha független tudósok ellenőrizni szeretnék egy ipari vizsgálat adatait, esetleg meg akarják ismételni magát a vizsgálatot, hozzá kell férniük a vizsgálati tervekhez, az ipari vizsgálat eredményeihez és a vizsgált anyagokhoz. A hozzáférés a termék típusától és a résztvevő szabályozó ügynökségektől függ.

Az ipari vizsgálatokra vonatkozó szabványokat az OECD adta ki, és bárki hozzájuk férhet az interneten.

Az ipari vizsgálatok eredményei viszont gyakran nem érhetőek el, mivel nem jelentek meg. Tehát, ha a tudósoknak sikerül is megismételniük egy ipari vizsgálatot, nem tudják összevetni a kapott eredményeket az ipari eredményekkel.

Ráadásul az EU-s jogszabályok lehetővé teszik a cégek számára, hogy az engedélyezési dossziében lévő bizonyos információkat üzleti titokként kezeljenek. A cégek azzal érvelnek, hogy nyilvánosságra hozatal esetén, versenytársaik a saját maguk hasznára használhatnák fel ezeket az információkat. Ilyen esetekben az adatokat az EFSA szakértőnek és más törvényhozóknak a rendelkezésére kell bocsátani, de a független tudósok és a nyilvánosság számára továbbra sem hozzáférhetőek.

A növényvédő szerekről szóló ipari toxikológiai

vizsgálatok eredményeire gyakran üzleti titoktartási szabályok vonatkoznak. A tanulmányok gyakran nem is az EFSA, hanem a növényvédő szerért felelős raportőr tagállam birtokában vannak, így az EFSA nem rendelkezik felettük.

Azonban az EFSA-nak van a GMO-król szóló ipari toxikológiai tanulmányokra vonatkozó átláthatósági politikája. 2011-ben az EFSA és az Európai Bizottság azt nyilatkozták, hogy a GMO-król szóló ipari adatoknak csak egy kis része titkos, pl: a GMO-k genetikai sorrendjére vonatkozó adatok. Az egyéb adatok többségéhez, így az ipari toxikológiai vizsgálatok adataihoz is, kérésre hozzáférést biztosítanak.^{88,89} A GMO-król szóló ipari adatok talán az alábbiakban bemutatott vizsgálati eset miatt nem hozhatók nyilvánosságra.

A Monsanto tanulmánya a génkezelt kukoricáról: Az ipari vizsgálat adatai titkosak

2002-ben a Monsanto szeretne volna engedélyeztetni a MON863 genetikailag módosított kukoricát Németországban. A dossziében egy patkányokon végzett kísérlet leírása is szerepelt. Az EFSA tanulmányozta a Monsanto által végzett kísérlet leírását, és 2004 áprilisában kedvező véleményt adott ki, mely-

nek értelmében a vizsgálat eredményei nem utalnak kedvezőtlen hatásra, és a kukorica biztonságosságát illetően nincs ok aggodalomra.⁹⁰

2004 májusában a Greenpeace azzal a kéréssel fordult a hatóságokhoz, amelyknél a Monsanto a génmódosított termék engedélyeztetését kérvényezte, hogy bocsájtsák rendelkezésükre a patkányokon végzett kísérlet leírását. A 2002-ben alapított EFSA-nak nem álltak rendelkezésére a dokumentumok. Később a Greenpeace a német hatóságoktól kérte a dokumentum nyilvánosságra hozatalát. A Monsanto védekezésépp bíróságra vitte az ügyet. 2005 júniusában azonban egy német fellebbviteli bíróság elrendelte a tanulmány közzétételét.

2005-ben az EU hatóságai engedélyezték a Monsanto MON863-as génmódosított kukoricájának élelmiszerként és állati takarmányként való importját. Rá egy évre a Monsanto megjelentette a patkányokon végzett kísérletről szóló tanulmányt a saját értelmezésében, és arra a következtetésre jutott, hogy a MON863 fogyasztása biztonságos.⁹²

Gilles-Eric Séralini professzor a CRIIGEN-től elemezte a Monsanto által közzétett adatokat, és merőben más következtetésre jutott. Szerinte az adatokból világosan látszik a különösen a májra és a vesére veszélyes toxikus hatás. A jelek már 90 nappal azután látszanak, hogy a patkányokat elkezdték a kukoricával táplálni. A professzor szerint tehát az MON863-as génmódosított kukorica nem nevezhető biztonságosnak.⁹³ Séralini hozzátette, hogy a közérdek védelme céljából az ilyen jellegű egészségügyi adatokat nem szabadna titkosan vagy bizalmasan kezelni.⁹⁴

A genetikailag módosított kukorica esete óta az EU hatóságai felülvizsgálták a GMO-k ipari vizsgálatáról szóló tanulmányok átláthatóságával kapcsolatos tevékenységüket.

Talán a génmódosított kukorica ügye készítette az EU hatóságait álláspontjuk megváltoztatására? Christoph Then, aki akkoriban a Greenpeace-nél dolgozott, a következőket mondta: „A MON863-as kukorica esete után az Európai Bizottság kijelentette, hogy nyilvánosságra kellene hozni ezeket a dokumentumokat. Hosszú út vezetett az adatok közzétételének gondolatáig. Úgy gondolom, hogy a MON 863-as kukorica ügye fontos állomás volt ezen az úton.”

Az ipari vizsgálatok eredményeinek titokban tartása, akárcsak a nyilvánosság félrevezetése az egészségi kockázatok tekintetében, kiválóan rámutat a szabályozók gyenge pontjaira. A génmódosított kukorica ügye megkérdőjelezte az EFSA objektivitását az ipari vizsgálatok felülvizsgálatát és értelmezését illetően, mivel az EFSA elutasította és irrelevánsnak tartotta a cég saját vizsgálata során kimutatott toxikus hatást.⁹⁵ Ha az ilyen jellegű vizsgálatok eredményét nem

teszik közzé, a nyilvánosság és a független tudósok nem tudhatják, hogy az EFSA – vagy bármely más nyilvános szerv – pontos jelentést tesz-e az ipari eredményekről.

Nem lehet hozzáférhetőek a GMO-król szóló kutatások anyagai

Míg az EU állampolgárai az EFSA-n keresztül hozzáférhetnek a GMO-król szóló ipari adatokhoz, a független vizsgálatokhoz szükséges anyagok nem elérhetőek, mivel a biotechnológiai ipar ellenőrzése alatt állnak. A biotechnológiai ipar pedig úgy tűnik, nem szeretné, ha független tudósok vizsgálnák meg ezeket az adatokat.

A vizsgálat lefolytatásához a tudósoknak szüksége van egy genetikailag módosított növényre, melyet a cég kereskedelmi forgalomba kíván hozni, és a növény egy eredeti példányára, amelyből a genetikailag módosított példányt létrehozták. Annak kiderítése érdekében, hogy a genetikai módosítás okozott-e változást a növény összetételében és toxicitásában, a tudósoknak össze kell hasonlítaniuk a genetikailag módosított példányt az eredeti, nem génmódosított példánnyal.

A biotechnológiai cégek viszont az anyagokhoz való hozzáférés korlátozásával akadályozzák meg az ilyen jellegű kutatásokat. Dr. Doug Gurian-Sherman, az Egyesült Államok Környezetvédelmi Hivatalának korábbi tanácsadója elmondta, hogy az olyan biotechnológiai cégek, mint pl. a Monsanto vagy a Syngenta gyakran vetőmagokat sem adnak a független tudósoknak, vagy a kutatási lehetőségeket komolyan korlátozó feltételeket szabnak.⁹⁶

Ez nemcsak a genetikailag módosított vetőmagokra, hanem a nem génkezelt, eredeti növényekre is vonatkozik. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy a biotechnológiai cégek még a szabályozók számára sem teszik elérhetővé ezeket a növényeket. Az EFSA ennek a helyzetnek az alapján döntött úgy, hogy bizonyos esetekben a nem génmódosított, eredeti példányokhoz összehasonlító kutatás végzése céljából ne lehessen hozzájutni.⁹⁷

A Scientific American szerkesztői elítélték a biotechnológiai ipar független kutatókra vonatkozó korlátozásait: „Sajnos bizonyíthatatlan, hogy a genetikailag módosított növények valóban úgy viselkednek-e ahogy azt a vállalatok állítják. Az agrotechnológiai cégek ugyanis vétőjoggal ruházták fel magukat, mellyel megakadályozhatják a független tudósok munkáját.”⁹⁸

Ugyanakkor a hirdetett növényvédő szerek elérhetőek a független tudósok számára is, így ezekről számos tanulmány készült.

EFSA irányelvek: Az iparnak kedveznek?

Az EFSA-t gyakran kérik fel irányelvek (útmutatásról szóló dokumentumok) kiadására, melyek bizonyos EU-s jogszabályok értelmezéséhez nyújtanak részletes segítséget. Ezek többek között vázolják, hogy bizonyos típusú termékeken milyen ipari vizsgálatokat kell elvégezni (adatokra vonatkozó követelmények), valamint meghatározzák a kockázatértékelés végrehajtásának módját is. Az irányelveket egy szakértői testület vagy munkacsoport írja. A különféle területeket érintő horizontális témák esetében az irányelveket az EFSA tudományos bizottsága írja.

Néhány irányelv esetében azzal bírálták az EFSA-t, hogy a közegészség kárára az ipar érdekét veszi figyelembe. Ezeknek az irányelveknek a felhasználásával sok esetben veszélyes termékeket engedélyeztek az EU intézményeinek hivatalos beleegyezése nélkül. Felmerül a kérdés, hogy a külön kategóriába sorolt 'kockázat-értékelés' (EFSA) és 'kockázatkezelés' (EU) közötti határvonal nem mosódik-e el.

Példaként említhetjük a növényvédő szerek új szabályozására és a GMO-k kockázatértékelésére vonatkozó EFSA irányelveket.

A növényvédő szerekre vonatkozó irányelvek a független tudomány mellőzésére nevelik az ipart

A növényvédő szerekre vonatkozó új, 2009-ben kiadott rendeletben az Európai Parlament és Tanács világosan kimondják, hogy a növényvédő szereket ezentúl nem lehet kizárólag az ipari tudomány alapján értékelni. A rendelet világosan kifejezi, hogy a független kutatások eredményeire is szükség van.⁹⁹

A Növényvédőszer Akcióhálózat és az Earth Open Source viszont az EU vonatkozó rendeletének aláírása miatt bírálják az EFSA növényvédő szerekről szóló irányelvét, mivel az engedélyezi a független tudományok kizárását az ipari dossziékból.^{100,101,102}

Az EFSA felsorol néhány megbízhatósági kritériumot, melynek alapján az ipari vállalatok beválogathatnak néhány független tanulmányt a dossziéba. A listán szereplő első példa az ún. Klimisch tanulmány, amely 1997-ben jelent meg egy ipari tulajdonban lévő folyóiratban, és melyet a BASF vegyipari vállalat három munkatársa írt. Klimisch listát közöl a megbízhatóság kategóriáiról. Szerinte a legmegbízhatóbb kategóriába a GLP szabályai szerint végzett vizsgálatok tartoznak. Azonban általában csak az ipari vizsgálatok követik a GLP szabályait, ezek szerint tehát az ipari vizsgálatok a legmegbízhatóbbak. Klimisch a GLP/OECD szabályokat nem követő független

vizsgálatokat a 'kevésbé megbízható' vagy a 'megbízhatatlan' kategóriába sorolja.¹⁰³

Igaz, hogy a Klimisch tanulmány csak egyike az irányelvekben említett tanulmányoknak, melyekkel az EFSA útmutatás kíván adni az iparnak a vizsgálatok megbízhatóságának megítélésénél. A megbízhatóság fogalmának a Klimisch tanulmányban szereplő meghatározását azonban a többi tanulmány is megerősíti. A független tudományos közösség számára azonban nem a GLP és az OECD szabályok betartása, hanem a vizsgálati eredmények megismételhetősége a megbízhatóság fő ismérve.¹⁰⁴

Az EFSA kimondja, hogy a GLP szabályainak be nem tartása nem feltétlenül jelenti, hogy egy tanulmány irreleváns, ugyanakkor beveri az utolsó szöveget a független vizsgálatok koporsójába: „A GLP szabályokat nem követő vizsgálatok esetében sokkal nehezebb a megbízhatóság értékelése, mint a GLP szabályait követők esetében.” Ez annyit jelent, hogy az ipar szabadon dönthet a független vizsgálati eredmények figyelmen kívül hagyásáról.

Hans Muilerman, a Növényvédőszer Akcióhálózat munkatársa a következőképpen kritizálta az EFSA megközelítést: „Elfogadhatatlan, hogy az EFSA az ipari vizsgálatokat részesíti előnyben, és aláírja a demokratikusan létrehozott jogszabályokat. Az Európai Parlamentnek és Bizottságnak el kellene utasítaniuk az EFSA irányelveit, és a valóban független tudósok tanácsára kellene hallgatniuk.”¹⁰⁵

2011 áprilisában, a Növényvédőszer Akcióhálózat és a Client Earth környezetvédelmi jogászai jogi eljárást indítottak az EFSA ellen arra hivatkozva, hogy az irányelvek megalkotásánál az EFSA nem tartotta tiszteletben az átláthatóság követelményét. A két csoport követeli, hogy az EFSA bocsássa rendelkezésükre a dokumentumokat, melyekből kiderülhet, hogy az iparhoz közeli Klimisch ajánlás kinek a javaslatára került az irányelvekbe.

Hans Muilerman, a Növényvédőszer Akcióhálózat munkatársának elmondása szerint az EFSA már kétszer elutasította a dokumentumok rendelkezésre bocsátását. „Csak azután adták ide őket, miután látták, hogy nem adjuk fel. A Klimisch tanulmány ajánlóinak nevét viszont kitörölték a dokumentumokból.” – tette hozzá Muilerman.¹⁰⁷

Nyilatkozatában az EFSA azt állította, hogy az elfogultlanság és az átláthatóság elkötelezettje, és a neveket csak a személyes adatok védelmére vonatkozó EU-s jogszabályok miatt törölték ki.¹⁰⁸

A csoportok továbbra is mindent megtesznek azért, hogy megtudják az EFSA-tól a Klimisch tanulmány ajánlóinak nevét.

Az EFSA az ipar szemszögéből értékeli a GMO-k biztonságosságát

2010-ben, a német a Testbiotech nevű német civil társadalmi szervezet keményen bírálta a génmódosított termények környezetre gyakorolt veszélyes hatásainak értékelésére vonatkozó EFSA irányelveket.¹⁰⁹ A Testbiotech figyelmeztetett, hogy az EFSA irányelvei nem védik megfelelő módon a fogyasztókat és a környezetet.¹¹⁰

A Testbiotech érvelése szerint a probléma onnan ered, hogy az EFSA feltételezi, hogy a génmódosított növények egyenértékűek a nem génmódosított növényekkel. A géntechnológia folyamata előre nem látható változásokat okoz a növényekben, ami veszélyes lehet az egészségre és a környezetre. Az irányelvek azonban csak a génmódosított és a nem géntechnológiával kezelt növényben található néhány alapvető tápanyag (pl. fehérje, zsír) szintjének az összehasonlítását követelik meg. Következésképp nem derül fény a nem várt változásokra.

Ez a megközelítés 'összehasonlító értékelés' néven vált ismertté. 2001 és 2003 között az ipar és az ILSI fejlesztették ki. Ebben az időszakban a koncepciót kidolgozó ILSI munkacsoport aktívan közreműködtek Harry Kuiper és Gijs Kleter, akik mindketten 2003 óta tagjai az EFSA GMO testületének (ld: II. rész: Az ILSI nem egy ipari lobbicsoport?).¹¹¹ 2004-ben az EFSA beépítette a koncepciót a génmódosított élelmiszerekről és takarmányokról szóló irányelveibe.¹¹² Tehát ugyanazok az emberek ülnek az EFSA GMO testületében és hozzák a GMO-k kockázatértékelésére vonatkozó szabályokat, akik korábban kidolgozták ezt a koncepciót az ILSI ipari lobbicsoport számára.

2008-ban a történet megismétlődött. Az EFSA kiadott egy felülvizsgálati dokumentumot, mely szerint a géntechnológiával kezelt állati takarmányok esetében nem kö-

telező elvégezni a vizsgálatokat. Kivéve akkor, ha az összehasonlító értékelés alapján erre szükség van.¹¹³ Ha az összehasonlító értékelési eljárás gyengességére gondolunk, ennek nem vagy esélye.

A Testbiotech összehasonlította az EFSA által kiadott felülvizsgálati dokumentumot az egyik kulcsfontosságú ILSI dokumentummal, és kiderült, hogy a két dokumentum majdnem teljesen azonos.¹¹⁴ (ld. a lenti kivonatokat)

ILSI:	EFSA:
Ezenkívül, a célállat fajokon végzett, állati takarmányokról szóló vizsgálatokra gyakran azért kerül sor, hogy egy új takarmányforrás állati teljesítményre gyakorolt hatását végpontok mérésével állapítsuk meg, pl. takarmányfelvétel, állati teljesítmény, takarmányhasznosítás hatékonysága, állati egészség és jólét, hatékonyság és az új takarmány elfogadhatósága.	A célállat fajokon végzett, állati takarmányokról szóló vizsgálatokra gyakran azért kerül sor, hogy egy új takarmányforrás állati teljesítményre gyakorolt hatását végpontok mérésével állapítsuk meg, pl. takarmányfelvétel, állati teljesítmény, takarmányhasznosítás hatékonysága, állati egészség és jólét, hatékonyság és az új takarmány elfogadhatósága.

Az EFSA által kiadott, az állati takarmányok esetében a vizsgálatok kötelező elvégzésének megszüntetéséről szóló dokumentum egy része egy ILSI tanulmányból plagizált szöveg.

Esettanulmány I.:

Ki (nem) fél a biszfenol-A-tól?

Az EFSA legtöbbet vitatott biztonsági értékelései a biszfenol-A-ról (BPA) szólnak. A BPA-t szilánkmentes műanyag és bevonatok gyártásához használják. Megtalálható majdnem minden élelmiszert és italt tartalmazó doboz belső részén és a fogászati tömésekben is.

A BPA befolyásolja a belső elválasztású mirigyek, a hormonok működését. A belső elválasztású mirigyek működését befolyásoló vegyületek már nagyon alacsony dózisban is rákot, születési rendellenességeket, fejlődési problémákat, szívbetegséget, pajzsmirigy és idegrendszeri rendellenességet és elhízást okoznak.¹¹⁵

A BPA hatását elsőprő bizonyítékok igazolják, az EFSA mégis többször elutasította őket.

2009-ben 36 közpénzből finanszírozott tudós keményen bírálta az EFSA-t (és amerikai megfelelőjét, az EDA-t) egy szakértők által lektorált tanulmányban, amiért az EFSA a BPA alacsony dózisének káros hatását bizonyító független vizsgálatok százait utasította el, és két ipar által finanszírozott, a BPA-t biztonságosnak mondó vizsgálat eredményeit fogadta el.¹¹⁶

A tudósok azzal vádolták az EFSA-t, hogy görcsösen ragaszkodik a Helyes Laboratóriumi Gyakorlat-

hoz (GLP). A két ipar által finanszírozott vizsgálat a GLP előírásait követte, míg a független vizsgálatok, a nem ipari vizsgálatokra jellemző módon, nem.

A Réseau Environnement Santé nevű francia szervezet tudományos monitoring vizsgálata során kiderült, hogy a 2009 óta megjelent 193 BPA-ról szóló tanulmányok 96%-a szerint a vegyület hatásai aggodalomra adnak okot. A 118 vizsgálat közül 31-nél az EFSA által ajánlott megengedhető napi bevitel (ADI) szintjénél alacsonyabb dózissal mutatták ki a káros hatásokat.

Dr. André Cicoella, a Réseau Environnement Santé szóvivője és az INERIS (francia ipari kockázateértékelő intézet) toxikológusa a következőt nyilatkozta: „Az EFSA által jelenleg javasolt ADI szint 50 mikrogramm/kg/nap. Az egereken végzett vizsgálat viszont már 0,025 mikrogramm/kg/napos dózissal rák előtti elváltozásokat mutatott ki az emlőmirigyekben. Pedig ez a dózis kétezerszer alacsonyabb a jelenlegi ADI szintnél.”¹¹⁷

A vizsgálat során ártalmatlan dózist nem találtak. A szokásos biztonsági ráhagyást figyelembe véve Cicoella szerint az ADI nem lehetne több, mint 25 pikogrammm/kg/nap.¹¹⁸ Ez kétszázmilliomod része a jelenlegi ADI-nek. Ez egyértelműen megalapozza az anyag betiltását.

Az EFSA javasolta az BPA betiltását a cumisüvegeknél, azonban elutasította az ADI szint csökkentését vagy az anyag teljes betiltását. Ehelyett a BPA biztonságosságát megerősítő vélemények és nyilatkozatok sorozatát adta ki.^{119,120,121,122}

Az EFSA élelmiszeradalékokkal foglalkozó, a BPA-ról két véleményt^{123,124} kibocsátó testületének (ANS) tagjai közül többen ipari kapcsolatokkal rendelkeznek (Sandro Grilli, Fernando Aguilar) vagy az ILSI-hez kötődnek (John Christian Larsen, Iona Pratt, Susan Barlow, Riccardo Crebelli, Ivonne Rietjens és Jean- Charles Leblanc).¹²⁵

2011 szeptemberében az EFSA álláspontját közvetlenül megkérdőjelezték, amikor az ANSES, a francia élelmiszerbiztonsági hatóság két forradalmi jelentést adott ki a BPA-ról.^{126,127} Ezek szerint a BPA állati szervezetre gyakorolt hatásait már bizonyították, és a sejtek szerint, a vegyület az emberi egészségre is hasonló hatással van, még az EFSA által engedélyezett biztonságos dózisonál alacsonyabb szintű kitétség esetén is. Ezen eredmények alapján az ANSES nem javasolta a csecsemők, kisgyermek, terhes és szoptató nők BPA-nak való kitétségét, mivel ők a legveszélyeztetettebb csoportba tartoznak.

Az ANSES határozata merő ellentétben áll az EFSA állásfoglalásával, főként azért mert az ANSES a BPA hatásaira vonatkozó összes hozzáférhető bizonyíték, köztük a független vizsgálatok eredményeinek, figyelembe vételével döntött.

Az ANSES jelentéseire adott válaszában az EFSA továbbra is tagadta, hogy aggodalomra lenne ok.¹²⁸ Az EFSA választ ezúttal az élelmiszerek csomagolásával foglalkozó CEF testület bocsátotta ki. Közben kiderült, hogy a CEF testület legalább négy tagja részt vett az ILSI élelmiszer-csomagolással kapcsolatos tevékenységében. Roland Franz a Nemzetközi Élelmiszercsomagolási Konferenciát szervező ILSI tudományos bizottság tagja, Laurance Castle pedig az ILSI: A Fogyasztók csomagolóanyagokból származó vegyületeknek való kitétségének becslése. című tanulmányának társszerzője.¹²⁹

Az EFSA döntését Dr. Ciocella, a Réseau

Environnement Santé munkatársa is elítélte:

„Az ANSES 21. századi toxikológiára alapoz, míg az EFSA ragaszkodik az elavult, 1960-as évekbeli toxikológiához. Az EFSA az ipart képviselő kereskedelmi ügynökként viselkedik: tagadja a valóságot tükröző tudományos adatokat, és két, elavult módszereket alkalmazó, ipar által finanszírozott vizsgálatra alapozza a véleményét.”¹³⁰

A Réseau Environnement Santé azt szeretné elérni, hogy az Európai Bizottság és Parlament kényszerítsék az EFSA-t a közegészség védelmének garantálására.¹³¹

2011. október 11-én, az ANSES jelentéseinek megjelenése után a francia nemzetgyűlés megszavazta, hogy 2014-től semmilyen élelmiszerele érintkező anyag nem tartalmazhat BPA-t. A három éven aluli gyermekek számára készített termékek tartalmazó csomagolóedényeknek már 2013 elejétől BPA-mentesnek kell lenniük, továbbá minden terméken fel kell hívni a leginkább veszélyeztetettek figyelmét a vegyületnek való kitétség kockázataira.¹³² Belgium szintén a francia utat követi.¹³³

A CEF testület elismerte, hogy az alacsony kitétségre vonatkozóan nincsenek adatok, és várják a 2012-ben az Egyesült Államokban végzett új, alacsony dózisu vizsgálatok adatainak megjelenését. Addig azonban az EFSA BPA-ról alkotott véleményének köszönhetően továbbra is sok európai ember lesz kitéve potenciálisan veszélyes PDA dózisonak.

Esettanulmány II.:

Nem túl édes igazság az aszpartámról

Az Európában E951-ként is ismert aszpartám egyike a legszélesebb körben használt mesterséges édesítőszernek. Több mint 6000 élelmiszeripari termékben, pl. az alacsony kalóriatartalmú üdítőitalokban és kb. 500 gyógyszerben van jelen. Az EFSA által az aszpartámra vonatkozó ADI (megengedhető napi bevitel) szint a gyártók által az 1970-es években végzett négy ipari vizsgálat eredményein alapul. Az utóbbi időben viszont számos nagyszabású, patkányokon és egereken végzett kísérlet kimutatta, hogy az aszpartám rákot okoz. A EFSA elutasította ezeket az eredményeket, és továbbra is azt állítja, hogy az aszpartám biztonságos.

2011 márciusában, az Európai Parlamentben tartott közmeghallgatáson az EFSA-nak el kellett ismernie, hogy az EU élelmiszerekkel foglalkozó tudományos bizottságának, amely 1984-ben még az EFSA megalakulása előtt az eredeti kockázatértékelést végezte, az engedélyezéskor nem állt rendelkezésre a négy ipari tanulmány, így nem is vizsgálhatta felül őket.¹³⁴

Dr. Morando Soffritti, aki az Európai Onkológiai és Környezettudományi Alapítvány igazgatója a bolognai Ramazzini Intézetben, patkányokon végzett kezdeti kísérletének eredményeit 2005-2006-ban jelentette meg.^{135,136}

Soffritti a következőket mondta: „A korábbi ipari vizsgálatokat a hetvenes években végezték, és a kísérletek lefolytatásának módja megkérdőjelezhető.”¹³⁷

Azért, hogy az OECD ipari vizsgálati terveinek korlátait leküzdje, Soffritti humán-ekvivalens modell alkalmazott, amely jelzi, hogy az emberek miként reagálnak a karcinogéneknek (rákkeltő anyagoknak) való kitettségre. Az OECD által előírt eljárásmodtól eltérően hagyta, hogy az állatok természetes módon végigéljék teljes élettartamukat, és nem ölte meg őket a teljes élettartam kétharmadánál. Mivel a rák legtöbb fajtája időskorban, évekkal a rákkeltő anyagnak való kitettség után jelentkezik, ennek a teljes élettartamot vizsgáló módszernek a segítségével látható a vegyület által okozott mindennemű rákos elváltozás.

A valós körülmények között végzett kísérlet után Soffritti csapata arra a következtetésre jutott, hogy az aszpartám az EFSA által meghatározott megengedhető napi bevitel (ADI) szintnél sokkal alacsonyabb

dózisban is növeli a rákos megbetegedések számát a patkányoknál. A kutatás eredményei alapján az aszpartám használatára és fogyasztására vonatkozó jelenlegi irányelvek átértékelése halaszthatatlanná vált.¹³⁸

Az EFSA elutasította Soffritti tanulmányát, főként azért, mert nem felelt meg az OECD és a GLP által előírt normáknak.¹³⁹ (Ezeknek csak az ipari vizsgálatok felelnek meg.) Pont ez volt az erőssége, hiszen azt tükrözte, hogy mi történik akkor, ha emberek vannak kitéve az aszpartámnak. A valóságban az embereket nem ölik meg várható élettartamuk kétharmadánál, úgy, mint az OECD által előírt vizsgálatokban szereplő patkányokat.

Az EFSA azt is kifogásolta, hogy több idősebb patkány tüdőfertőzéstől szenvedett, szerintük ez érvényteleníti a vizsgálat eredményét.¹⁴⁰ Még akkor is, ha ez a tény az emberi öregkorra emlékeztet, amikor gyakran fordulnak elő tüdőfertőzések.

Soffritti további kísérleteket is végzett, először patkányokon¹⁴¹, majd egereken.¹⁴² Elmondása szerint a karcinogén anyagok potenciálját legalább két fajon kell vizsgálni, patkányokon és egereken. Ha kiderül, hogy mindkét fajnál rákkeltő az adott vegyület, nagyobb a valószínűsége, hogy az ember esetében is az.¹⁴³

Ekkoriban Soffritti a humán-ekvivalens modell segítségével már a magzati fejlődés alatti kitettséget is vizsgálta. Ez a kísérlet ismét hűen tükrözi az emberek karcinogén vegyületeknek való kitettségét. Soffritti kiderítette, hogy az aszpartám rákkeltő hatása sokkal nagyobb, ha a kitettség az anyaméhben kezdődik.^{145,144}

Az Európai Bizottság felkérte az EFSA-t, hogy fejtse ki véleményét Soffritti új, egereken végzett vizsgálatáról. Az EFSA elutasította a kérést, főként azért, mert a vizsgálat nem felelt meg az OECD normáinak. Az EFSA azt nyilatkozta, hogy két testületének véleménye szerint semmilyen jel nem utal az aszpartám genotoxikus (DNS-t károsító) potenciáljára, ezért nincs szükség a megengedhető napi bevitel felülvizsgálatára.¹⁴⁶

Az EFSA szerint a daganatok spontán módon alakultak ki, és az egerekben kialakult tumoroknak nincs jelentősége az embereknél fennálló kockázat értékelése szempontjából.

Állításának alátámasztására, az EFSA egy lenyűgözőnek tűnő, öt tudományos tanulmányból álló listát közöl. Azonban ha alaposabban megvizsgáljuk ezeket a tanulmányokat, kiderül, hogy

- a „szürke irodalom”-hoz tartozó, szakmailag nem lektorált, az ILSI egyik munkaértekezletének eseményeit összefoglaló tanulmányokról van szó; ¹⁴⁷
- az egyiknek az elkészítését a Rhône-Poulenc nevű vegyipari vállalat szponzorálta; ¹⁴⁸
- az egyik tanulmány szerzője Alan Boobis,¹⁴⁹ aki hosszú ideig az ILSI bennfentese volt, de éveket töltött az EFSA szakértői testületeiben,¹⁵⁰ amelyek előszeretettel hivatkoznak az ILSI-re, mint legfőbb hatóságra;
- köztük van egy ILSI tanulmány is; ¹⁵¹
- az egyik tanulmányt a DowAgroSciences nevű vegyipari cég szponzorálta ¹⁵²

A fent említett tanulmányok egyértelműen az ipar véleményét képviselik, nem pedig független tudományos megegyezés vagy ésszerű vita alapján jöttek létre. Mindegyik az ipar és az ILSI által képviselt hagyományos érvelési irányvonalat követi, amely szerint az egereken és a patkányokon végzett rák tesztekkel rendeletben kell eltörölni. Hatékony alternatívát azonban nem kínálnak. Hogy mivel érvelnek? Szerintük a Soffritti által az aszpartámnak kitett egereken talált daganatoknak nincs jelentősége az embereknél fennálló kockázat értékelése szempontjából. ¹⁵³ Az EFSA kritika nélkül elfogadta az ipar és az ILSI által képviselt érvelési irányvonalat.

Soffritti elutasította az EFSA kritikáját. Szerinte a megfelelő értékelés elvégzése a legfontosabb: „Szerintem az aszpartám biztonságosságának és karcinogenitásának értékelésére kellene helyezni a hangsúlyt. A korábbi kísérletek dokumentumainak és nyers adatainak a felülvizsgálata megkerülhetetlen. Ha az adatok felülvizsgálata közben kiderül, hogy az adott kísérlet nem megfelelően lett elvégezve, nem lehet azzal érvelni, hogy bár a régi adatok helytelenek, nem fogadjuk el a Ramazzini Intézet eredményét. Ebben az esetben meg kell ismételni a vizsgálatot. Az EFSA véleménye nem elegendő.”¹⁵⁴

Marie-Monique Robin „Notre Poison Quotidien” c. filmjében Soffritti elárulta, hogy egy napon az EFSA egyik magas rangú hivatalnok a következőket mondta neki: „Soffritti doktor! Ha elismerjük az Ön által végzett vizsgálat eredményeit, holnap reggeltől kezdve be kellene tiltanunk az aszpartámot. Ön is jól tudja, hogy ez nem lehetséges.”

2011 márciusában az Európai Parlament egyik meghallgatásán Corinne Lepage és Antonyia Parvanova európai parlamenti képviselők azért bírálták az EFSA-t, mert a hatóság megtagadta régi ajánlásának felülvizsgálatát az új bizonyíték tükrében. Lepage megbotránkozott azon, hogy az EFSA nem vizsgálta meg alaposabban az ügyet. ¹⁵⁵ A találkozó után Ladislav Miko, a DG SANCO új vezérigazgató helyettese az EFSA-hoz írt levelében új értékelést kért 2012-ig. ¹⁵⁶

2011 májusában Hugues Kenigswald, az EFSA élelmiszer-adalékanyagokkal(ANS) foglalkozó testületének vezetője levélben jelezte a Réseau Environnement Santé-nak, hogy nehéz lenne egy ilyen jellegű vizsgálatot lefolytatni, mivel az EFSA-nak nem áll rendelkezésére az eredeti kísérlet adatait tartalmazó dosszié, és tudomása szerint az Európai Bizottságnak sem. ¹⁵⁷

Fontos kérdést vet fel ez a nyilatkozat: Milyen információkra alapozta az EFSA az eredeti, jóváhagyó döntését? Tudományra vagy vágyálmokra?

Kartinka Liotard, az EFSA és az Európai Parlament kapcsolataért felelős európai parlamenti képviselő a következőket mondta: „A Parlament, melyben én voltam az egyik kezdeményező, többször is érdeklődött az új kutatások felől. Nemcsak a többi kutatóközpont által végzett kutatások értékelését szerettük volna elérni, hanem azt is, hogy az EFSA végezzen saját kutatást, ha más tudósok eredményeit nem tartja használhatónak. Az utóbbi hat évben mindig ezt kértük a Parlamentben.” ¹⁵⁸

4. Érdeellentétek és forgóajtók: Mennyire függetlenek az EFSA szakértői?

Az EFSA ipari tudományra való támaszkodása közérdekelles. Azonban elfogultságát az EFSA munkatársait és szakértőit érintő ipari érdekkonfliktusok idézik elő és erősítik. Kiderült, hogy több testületi tagot túl szoros szálak fűznek az iparhoz.

Az előbbiekben láttuk, ahogy az ILSI nevű ipari lobbicsoport tagjai szisztematikusan beszivárogtak az EFSA testületeibe. Ebben a részben alaposabban szemügyre vesszük az EFSA testületeiben előforduló érdeellentéteket, melyek megelőzésére az EFSA nem rendelkezik szabályokkal. Foglalkozunk a „forgóajtó” problémával is, amikor a munkavállalók egy EFSA-hoz hasonló közintézménytől az iparba mennek dolgozni, vagy fordítva, és ez érdeellentét kialakulásához vezet.

Mit jelent az érdeellentét?

Az érdeellentét olyan helyzet, amelyben egy bizalmi állást betöltő személy személyes érdekei és hivatali kötelességei kerülnek konfliktusba.¹⁵⁹

2011 decemberéig az EFSA nem határozta meg tisztán az érdeellentét fogalmát.

A Corporate Europe Observatory és az Earth Open Source a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) által 2007-ben a közszféra számára javasolt definíciót használják, mivel az elég tág ahhoz, hogy az iparhoz fűződő bármely problémás viszonyt magában foglalja.

„Érdeellentét akkor áll fenn, ha egy bizonyos pozíciót betöltő egyén vagy vállalat (magán vagy állami)

valamilyen módon önmaga vagy a vállalata előnyére kihasználja szakmai vagy hivatali minőségét.”¹⁶⁰

A fenti definíció szerint már egy ilyen pozíció betöltésének a pusztán ténye érdeellentétet teremt, még akkor is, ha nem származik belőle etikátlan vagy szabálytalan cselekmény.

Az érdeellentét enyhíthető érdeknilatkozat tételével, végleges megoldást azonban csak az adott személy adott pozícióból való elmozdítása jelenthet.¹⁶¹

2011 decemberében az EFSA igazgatótanácsa új függetlenségi szabályzata részeként fogadta el az OECD definícióját. Az azonban még nem világos, hogy mindez milyen hatással lesz az EFSA gyakorlatára.

Felfedett érdekellentétek

2010-2011-ben, az EFSA igazgatótanácsával és testületeivel kapcsolatban érdekellentétek és „forgóajtós esetek” özönére derült fény (ld. a lenti táblázatot). Nem ez volt az első eset. 2004-ben a Friends of the Earth Europe jelentette fel a GMO-kal foglalkozó

testületet,¹⁶³ míg 2008-ban a Svenska Dagbladet nevű svéd hírlap indított vizsgálatot az ANS (élelmiszer-adalék-anyagokkal foglalkozó) testülettel kapcsolatos ügyben.¹⁶³

Bejelentett érdekellentétek az EFSA-val kapcsolatban 2010-2011

Mikor?	Ki?	Mit?
2010. március 24.	Suzy Renckens (GMO testület)	Az EFSA GMO testület titkárságának vezetője lobbista lesz a Syngentánál (forgóajtós eset) Testbiotech/Corporate Europe Observatory közös panasz ¹⁶⁴
2010. szeptember 29.	Bánáti Diána (igazgatótanács)	Bánáti Diánának, az EFSA igazgatótanács elnökének az ILSI Europe-pal kapcsolatos összeférhetlenségi esete. Bánáti lemondott az ILSI Europe-nál betöltött testületi tagságáról, de október 21-én újra az EFSA igazgatótanácsának elnökévé választották. ^{165,166}
2010. november 29.	Laura Smillie (kockázatkommunikációs osztály)	EUFIC „forgóajtós” eset. Corporate Europe Observatory feljelentése, Corporate Europe Observatory/ Testbiotech/Food & Water Europe közös panasz ¹⁶⁷
2010. december 1.	Harry Kuiper (GMO testület)	ILSI-vel kapcsolatos összeférhetlenségi eset, Testbiotech feljelentése ¹⁶⁸
2011. február 23.	Milan Kovac Matthias Horst Jiri Ruprich Piet Vanthemsche (igazgatótanács)	Az igazgatótanács négy tagjának összeférhetlenségi esete a Danone-nal, az ILSI-vel, az EUFIC-kel és a COPA-val. Corporate Europe Observatory feljelentése ¹⁶⁹
2011. április 7.	Angelo Moretto Alan Boobis Theodorus Brock (PPR testület)	Általános összeférhetlenség az európai növényvédő szer és élelmiszerbiztonsági szabályozókkal. Earth Open Source feljelentése. ¹⁷⁰
2011. június 15.	ANS testület	Az OECD szerint az élelmiszer-adalékanyagokkal foglalkozó testület husz tagja közül tizenegyet érintő összeférhetlenségi eset. A testület négy tagja nem ismeri be az ILSI-vel való aktív együttműködését. ¹⁷¹
2011. szeptember 13.	Ursula Gundert-Remy Riccardo Crebelli (ANS testület)	Az öt újonnan kinevezett szakértő közül kettőről kiderült, hogy megszegték az EFSA belső szabályzatát, mivel nem nyilatkoztak az ILSI-nél végzett tanácsadói tevékenységükről. ¹⁷²
2011. október 27.	Albert Flynn (NDA testület elnöke)	Albert Flynnnek, az NDA testület elnökének összeférhetlenségi esete a Kraft Foods nevű vállalattal. A Süddeutsche Zeitung vizsgálata. ¹⁷³
2011. november 7.	GMO testület	Az OECD szerint a GMO testület huszonegy tagja érintett valamilyen összeférhetlenségi ügyben. Corporate Europe Observatory feljelentése. ¹⁷⁴
2011. december 19.	EFSA TTC munkacsoport	Az EFSA TTC munkacsoportjának tizenhárom tagja közül tíz érintett valamilyen összeférhetlenségi ügyben. Növényvédőszer Akcióhálózat feljelentése. ¹⁷⁵

Az ipar véleménye az EFSA igazgatótanácsáról

2010 októberében a mezőgazdasági aktivista José Bové-nak, francia európai parlamenti képviselőnek a tudomására jutott, hogy Bánáti Diána, az EFSA igazgatótanácsának elnöke a Nemzetközi Élettudományi Intézet (ILSI) igazgatótanácsának is tagja.

Ezt követően Bánáti lemondott az ILSI-nél betöltött tisztségéről, de megtartotta pozícióját az EFSA-nál. Civil társadalmi csoportok bírálták ezt a lépést, mivel szerintük annyira egyértelműen fény derült Bánáti Diána erős, iparhoz való kötődésére, hogy az igazgatótanácsnak az EFSA-nál betöltött tisztségéről is le kellett volna mondania. Bánáti 2010 áprilisában lett az ILSI igazgatótanácsának a tagja, de csak szeptember 28-án tett összeférhetlenségi nyilatkozatot, azt követően, hogy Bové egy sajtótájékoztatóján bejelentette a dolgot.

Az EFSA alapszabálya szerint az igazgatótanács négy tagjának a fogyasztókat és az élelmiszerlánc más érdekeit képviselő szervezetektől kell érkeznie. Az EFSA szerint a négy tag közül ketten az ipart képviselik:¹⁷⁶ Matthias Horst a német élelmiszeripar egyik fő lobbistája, Piet Vanthemsche pedig az iparnak termelő gazdák flamand szakszervezetét vezeti és Mezőgazdasági Befektetési Alap igazgatója, melynek tizenkilenc mezőgazdasághoz köthető cégben vannak részvényei.

A Corporate Europe Observatory kiderítette, hogy a tanács további két tagja rendelkezett ipari kapcsolatokkal: Milan Kovač (2011 júliusáig az ILSI Europe igazgatója) és Jiří Ruprich (Danone Institute). Az EU intézmények a saját maguk által alkotott jogszabályokat szegik meg azzal, hogy engedik, hogy ennyi ipari kapcsolatokkal rendelkező ember foglaljon helyet az igazgatótanácsban.

Ahogy a Corporate Europe Observatory John Dalli európai uniós biztosnak küldött levelében fogalmazott, nem hangzik hitelesnek azt állítani, hogy ipari érdekeltséggel rendelkező emberek

tisztán a köz érdekében fognak cselekedni az EFSA igazgatótanácsának tagjaként.¹⁷⁷ Dalli hivatala elismerte az aggodalmak jogosságát, és azt, hogy az Európai Bizottságnak kormányzati felelőssége van az EFSA-hoz hasonló ügynökségek működését illetően.¹⁷⁸

2011 végén az Európai Számvevőszék azt nyilatkozta, hogy az EFSA igazgatótanácsának tagjait érintő összeférhetlenségi vizsgálat nem volt kellően szigorú. Az EFSA-t érintő összeférhetlenségi vizsgálat eredményét az Európai Számvevőszék 2012 első felében hozza nyilvánosságra.¹⁷⁹

Az EFSA igazgatótanácsában előforduló érdekkonfliktusokat csak az EFSA alapszabályának drasztikus megváltoztatásával lehetne megszüntetni. Az igazgatótanácsnak kizárólag ipari kapcsolatokkal nem rendelkező emberek lehetnének a tagjai. Az Európai Bizottság kezdeményezhetné ezt a változást.

Felfedett összeférhetlenségi esetek az EFSA testületeinél

2011 júniusában a Corporate Europe Observatory közzétett egy jelentést, mely szerint az ANS (élelmiszeradalék-anyagokkal foglalkozó) testület húsz tagja közül tizenegy érintett valamilyen összeférhetlenségi ügyben.¹⁸⁰ Hatan közülük aktívan együttműködnek az ILSI-vel, többek között Ivonne Rietjens alelnök (a mostani elnök). Négyen közülük nem hozták nyilvánosságra az ILSI-hez fűződő viszonyukat: John Christian Larsen (elnök), Gerrit Speijers (raportőr), Iona Pratt és Jürgen König.¹⁸¹ Az EFSA szabályai szerint el kell bocsátani azt a szakértőt, aki nem fed fel, ha egy EFSA feladatkörébe tartozó területen, akár ingyen tanácsot ad és szolgáltatásokat nyújt. A fenti esetekben azonban ez nem történt meg.¹⁸²

2011 júliusában, amikor az ANS testület néhány tagját leváltották, mivel lejárt a mandátumuk, az eset megismétlődött. A Corporate Europe Observatory kiderítette, hogy az újonnan kineve-

Harry Kuiper elhalványodó, ILSI-hez fűződő kapcsolata

Harry Kuiper legalább egy évtizede aktívan dolgozik az ILSI-nél. 2001-től fontos tagja volt az ILSI Nemzetközi Élelmiszer Biotechnológiai Bizottsága által felállított munkacsoportnak, és egészen 2010-ig dolgozott az ILSI-nél. Az ILSI munkacsoport elnöke a Monsanto egyik munkatársa volt, és tagjai között voltak a Cargill, a Bayer és Syngenta munkatársai. Kuiper 2003 óta az EFA GMO testületének az elnöke.¹⁸⁹

Kuiper azonban megváltoztatta az EFSA-nál tett

összeférhetlenségi nyilatkozatát, nem említette meg benne legutóbbi ILSI-hez fűződő kapcsolatait. 2010-es nyilatkozatában (akkoriban az EFSA-ILSI kapcsolatok még nem álltak ennyire a figyelem középpontjában) azt állította, hogy az ILSI génmódosított élelmiszerekkel foglalkozó független szakértője. A valóságban azonban csak 2000-ben volt az. 2011-es érdeknilyatkozatában Kuiper azt állította, hogy legutóbb 2005-ben dolgozott az ILSI-nél.¹⁹⁰

zett öt szakértő közül ketten, Riccardo Crebelli és Ursula Gundert-Remy nem vallották be az ILSI-nél végzett tanácsadói tevékenységüket.^{186,187,188}

A Növényvédőszer Akció Hálózat jelentéséből kiderül, hogy az EFSA TTC (toxikológiai aggályosági küszöbérték) munkacsoportjának tizenhárom tagja közül tíz érintett valamilyen összeférhetlenségi ügyben.¹⁹¹ A TTC az ipar ösztönzésére jött létre, alkalmazásának köszönhetően a vegyszerek toxikológiai vizsgálatok nélkül a piacra kerülhetnek. A testület tagjai az ipar támogatásával hozták létre és népszerűsítették a TTC-t.

A Le Monde megjelentette a Növényvédőszer Akció Hálózat által az EFSA-tól kikért belső levelezést, melyből kiderül, hogy Susan Barlownak, a TTC munkacsoport elnökének nagy beleszólása volt a TTC munkacsoport tagjainak a kiválasztásába.¹⁹² Barlow magántanácsadóként dolgozik, ügyfelei közé tartozik az ILSI, a Pfizer és a Pepsico. Barlow emellett az EFSA tudományos bizottságának a tagja.

A német Süddeutsche Zeitung vizsgálata derített fényt az élelmezési testület (NDA) ügyére. A testület elnöke Albert Flynn, aki a Kraft Foods tanácsadó testületének a tagja is.¹⁹³ Az NDA testület jóváhagyta a Kraft Foods egyik termékén szereplő egészségi állítást. Az EFSA szerint tehát nem számított a döntéssel összeegyeztethetetlennek Flynn Kraft Foods-nál betöltött tisztsege.

Az ipar csomagol? Az EFSA élelmiszerek csomagolásával foglalkozó testülete

Az EFSA élelmiszerek csomagolóanyagaival foglalkozó testületének jelenlegi tizennyolc tagja közül hárman említették meg érdeknnyilatkozatukban az ILSI-höz fűződő kapcsolatukat.¹⁹⁴ Iona Pratt

Az EFSA hitelessége alá van ásva

Európai parlamenti képviselők (pl. Corinne Lepage, Kartika Kiotard, José Bové, Kriton Arsenis és Marc Tarabella) Parlamentben feltett kérdéseit követően, az EP vizsgálat indítását kezdeményezte az Európai Számvevőszéknél. Ennek eredményét 2012 februárjában hozzák nyilvánosságra.

A 2011-es év második felében és a 2012-es év elején az EP környezetvédelmi bizottságának vitái közben, az európai parlamenti képviselők az EFSA hitelességének helyreállítására vonatkozó konkrét intézkedések végrehajtásának pontos menetrendjét szerették volna megtudni. Corinne Lepage, a bizottság alelnöke a következőket mondta:

elnök, aki 2011 szeptemberében hagyta el az élelmiszeradalék-anyagokkal foglalkozó ANS testületet (ld. fenti rész), most fedte fel az ILSI-vel való együttműködését. Az ILSI munkacsoportjainak elnökeként működik, és esettanulmányokat vizsgál felül. Laurence Castle azt nyilatkozta, hogy tagja volt két ILSI szakértői csoportnak és társszerzője az ILSI egyik kiadványának. Svensson Kettill egy 2002-ben, az ILSI munkacsoportja által kiadott, csomagolóanyagokról szóló publikáció szerzője volt. A munkacsoport tagjai között voltak a BP, a Coca-Cola, a Nestlé és a Dow munkatársai.¹⁹⁵

Néhány tag nem vallotta be ILSI-hez fűződő kapcsolatát. Ez arra enged következtetni, hogy sokkal gyakoribb lehet a két szervezet közti együttműködés, mint azt az EFSA dokumentumai jelzik. Az EFSA minden bizonnyal nem ellenőrzi a testületi tagok érdeknnyilatkozatait. Roland Franznak az EFSA honlapján található érdeknnyilatkozata elavult (2010. november), és nem jelzi, hogy a 2012 novemberében Berlinben tartandó 5. Élelmiszercsomagolási Konferencián tagja lesz az ILSI tudományos bizottságának.^{196,197}

Tudományos Bizottság

Az EFSA tudományos bizottságának tizenhat tagja közül legalább hatan állnak vagy álltak kapcsolatban az ILSI-vel. Közéjük tartoznak: Susan Barlow, Harry Kuiper, Tony Hardy, Ivonne Rietjens, Joseph Schlatter és Iona Platt. A helyzet különösen súlyos, mivel a tudományos bizottság foglalkozik általánosságban a különböző szemléletmódok kockázatértékelésével.¹⁹⁸ Munkája stratégiai fontosságú, mivel potenciálisan minden, EFSA-n keresztülmenő termék engedélyezését befolyásolhatja.

„Többen közülünk az EFSA hatékonyságának vizsgálatát és az EFSA szakértők ILSI-hez fűződő viszonyának felderítését szorgalmaztuk.” Különös aggályok merültek fel a GMO testület elnökével, Harry Kuiperrel kapcsolatban. Az EFSA szakértőinek ILSI-vel való viszonyára vonatkozó korlátozókat azonban a többség nem szavazta meg.¹⁹⁹

Az EFSA saját maga védelmében azt hangoztatja, hogy a kiváló minőségű tudományos tapasztalat természeténél fogva korábbi tapasztalaton alapul.²⁰⁰ Az pedig, ha valakinek érdekltsége van valahol, nem szükségszerűen jelent érdekellentétet. John Dalli, egészségért és fogyasztói ügyekért

felelős biztos írta ezt a Növényvédőszer Akcióhálózatnak küldött levélben. Szerinte fontos különbséget tenni érdek és érdekellentét között.²⁰¹

Világosan látszik azonban, hogy ezek a nyilatkozatok ellentétben állnak az EFSA által átvett, az OECD által 2007-ben alkotott definícióval, mely szerint már a pusztán tény kimeríti az érdekellentét fogalmát, ha egy bizonyos pozíciót betöltő egyén önmaga vagy a vállalata előnyére kihasználja az

EFSA-nál betöltött hivatali minőségét. Ahogy az a következő részekből kiderül, egy vállalat érdeke mindig sokkal fontosabb az adott pillanatban a testület elé kerülő termékeknél.

Az EFSA szabályai komoly érdekellentétek fennállását teszik lehetővé

Az EFSA saját szabályai lehetővé teszik érdekellentétek fennállását. Az EFSA nem határozza meg világosan az érdekellentét fogalmát. Az EFSA-nak arra nézve sincsenek világos szabályai, hogy milyen mértékű ipari kapcsolat tekinthető elfogadhatónak. Következésképp az iparhoz erős szálakkal kötődő szakértők gond nélkül lehetnek tagjai az EFSA testületeinek, bár bizonyos megbeszélésekről ki lehet zárni őket.

Az állandó bírálatok miatt azonban az EFSA-nak lépnie kellett, így 2011 elején elkezdte felülvizsgálni függetlenségi szabályzatát. A kezdeményezés közmeghallgatást és az érintettek bevonásával tartott értekezletet is magába foglalt.²⁰² Bár történt némi javulás (pl. az összeférhetetlenség fogalmának újbóli meghatározása), a felülvizsgált szabályzat nem hozott alapvető változást a jelentésben foglalt problémák kezelésénél.

Érdeknyilatkozatok: átlátható, de hatástalan?

Az EFSA összeférhetetlenséggel kapcsolatos Függetlenségi Szabályzatának legfontosabb eleme az érdeknyilatkozatok rendszerének szabályozása (DoI).²⁰³ Minden testületi tagnak (az igazgatótanács, a tanácsadói fórum, a tudományos bizottság tagjainak és a vezérigazgatónak is) éves érdeknyilatkozatot (ADoI) és speciális érdeknyilatkozatot (SDoI) kell tenniük testületbe lépésük illetve bizonyos viták megkezdése előtt. Az éves érdeknyilatkozatra különösen a testületi tagok testületbe történő kinevezése előtt van szükség.

Az EFSA egyik tájékoztató dokumentuma leírja, hogy mely tevékenységekről kell nyilatkozni: a múltban (az utóbbi öt évben) betöltött munkahelyi pozíciókról, a jelenlegi munkahelyről, kutatástámogatásról, igazgatótanácsban vagy tudományos tanácsadói testületben betöltött tagságról, az EFSA hatáskörébe tartozó szakértői vagy tanácsadói munkáról (akár jár érte fizetés, akár nem), az nyilatkozattévő tulajdonában lévő részvényekről és szellemi tulajdonjogokról.²⁰⁴

Az EFSA az egyes tevékenységek fontosságának meghatározására a „lehetséges érdekkonfliktus” három kategóriáját (A,B,C) állította fel. Az A kategória azt jelenti, hogy nincs szó érdekellentétről. A B kategória fontos érdekellentétet jelöl, pl. korábbi munkahelyet. A C kategóriába a kritikus esetek tartoznak, pl. jelenlegi munkahely. Catherine Geslain Lanéelle elmondta, hogy az új szabályzat alapján 2010-ben az EFSA munkatársai ötezer

darab éves és egyéni érdeknyilatkozatot vizsgáltak meg 35000 napirendi pont tükrében. Huszonnégy szakembert zártak ki az EFSA-nál végzett munkából, kétszáznyolcvanat tiltottak el az irányelvek szövegezésében való részvételtől és ötvenhárom bizonyos napirendi pontok megvitatásától.²⁰⁵

A rendszer segítségével nemcsak a testületek tagjainak, hanem a kinevezésre váró jelölteknek az érdekeit is vizsgálták.

A testületi tagok speciális érdeknyilatkozatát minden egyes ülés előtt a napirenden lévő termék vonatkozásában vizsgálják. Az „érdek” szó értelmezése azonban nagyon szűk: csak abban az esetben tekintik elég komolynak az érdekellentétet, és zárják ki a szakértőt, ha az illető közvetlen kapcsolatban áll a termék tényleges gyártójával (pl. munkaviszonyban áll, részvények vannak a tulajdonában).

Összeférhetetlenség azonban rengeteg egyéb módon is fennállhat. Egy vállalatot nem csupán gyártóként fűzhet érdek egy adott termékhez, hanem vásárlóként vagy felhasználóként is. Az is lehet, hogy a termékkel hasonló típusú termékhez vagy technológiához fűzi érdek. Ezenkívül az azonos szektorban működő vállalatok között többfajta kapcsolat létezhet, így közös érdekek is. További kiskaput jelent, ha valaki egy ILSI-hez hasonló nagy, ipari szervezettel áll kapcsolatban, mivel az ILSI tagjai közé tartozó vállalatok érdekei széles skálán mozognak.

Nézzük például Ivonne Rietjens példáját, aki az élelmiszeradalékokkal foglalkozó ANS testület tagja, valamint a Hollandiában lévő wageningeni egyetem toxikológus professzora.

Érdeknnyilatkozata szerint Rietjens folyamatos kutatási támogatást kap a svájci élelmiszeripari óriás Nestlétől (2005 óta), a BASF-tól (2012 óta) és az Aromaipari Nemzetközi Szervezettől (IOFI-tól, 2010 óta). A Nestlének, mint a végtermékek felhasználójának nem mindegy, hogy az ANS hogyan értékeli az élelmiszeradalék-anyagokat. Az EFSA szabályzata szerint azonban Rietjens részt vehet a termékekkel foglalkozó majdnem összes ülésen, mivel azokat nem a Nestlé gyártja.

Valójában a Nestlé és a többi cég érdekei nem korlátozódnak egyetlen anyagra. A Nestlének erős érdeke és részvényeseivel szembeni kötelessége, hogy a szabályozó és tanácsadói testületekben az ipar szempontjából kedvező légkört alakítson ki. Talán éppen ezt a célt szeretnék elérni a Rietjens laboratóriumának finanszírozásán keresztül.

Ráadásul az EFSA rendszerében óriási szerepe van a döntést meghozó testületi tag (rendszerint az elnök) szubjektív véleményének. A szabályzat még azt is lehetővé teszi, hogy egy összeférhetlenségi ügyben egyértelműen érintett személy részt vegyen egy bizonyos kérdés kapcsán a testület munkájában. Kivételes esetekről van szó, amikor az érintett személy bevonása egy adott tevékenységbe nélkülözhetetlen.

A szabályzat további hibái a következők:

- nem rendelkezik az ipari szervezetek (különösen az ILSI és más EU-s vagy nemzeti élelmiszeripari lobbicsoportok) bevonásáról. Ezek a szervezetek általában az őket finanszírozó, különféle érdekekkel rendelkező vállalatokat képviselik. A szabályzat nem foglalkozik azzal az esettel, ha az említett vállalatok által gyártott adott terméket az EFSA egyik testületi tagjának kell véleményeznie és értékelnie.
- Az EFSA munkacsoportjainak és tudományos bizottságának a módszerekről (pl. a toxikológiai aggályossági küszöbértékről) alkotott véleményei teljes ipari szektorokat érintenek, nem csupán egyetlen vállalatot. Ezek a munkacsoportokat és a tudományos bizottságot egyaránt érinti az összeférhetlenség problémája.
- Az EFSA nem mindig ellenőrzi a be nem vallott érdekviszonyokat. Az eddigi tapasztalatok alapján nem minden testületi tag nyilatkozik minden érdekelttségéről. (Különösen az ILSI-höz fűződő kapcsolatáról nem.)^{206,207}

A szakértők testületekbe való jelölésénél az EFSA szintén az A, B, C érdekkategóriák alapján dönt. Nem világos azonban, hogy milyen szintű érdekkonfliktus tekinthető elfogadhatónak egy EFSA szakértő esetében. Úgy tűnik, hogy teljes munkaidős állás betöltése az adott cégnél elfogadhatatlan. Amint azt láthattuk, nem jelent problémát, hogy az EFSA szakértői által végzett kutatásokat az ipar támogatja, a szakértők tanácsadói tevékenységet végeznek egyes cégeknél vagy aktívan együttműködnek az ILSI-vel.

Az EFSA válasza: „Az állítások hamis tényeken alapulnak, és félrevezetik a nyilvánosságot”

Az EFSA hevesen tagadta a jelentésekben szereplő állításokat. Geslain-Lanéelle, az EFSA ügyvezető igazgatója a Corporate Europe Observatory ANS testületéről szóló jelentésére válaszolva a következőket mondta: „A jelentés ténybeli hibákat tartalmaz, és félrevezeti a nyilvánosságot az EFSA-val kapcsolatban.”²⁰⁸

Azonban azt, hogy a jelentés „ténybeli hibákat” tartalmaz, könnyű megcáfolni.²⁰⁹ Az első jelentés megjelenése után néhány nappal a testület szakértői (John Christian Larsen, Gerrit Speijers, Jürgen König és Iona Pratt) aktualizálták érdeknnyilatkozataikat, és felfedték az ILSI-vel való együttműködésüket.

A Corporate Europe Observatory kifogásolta, hogy az ANS testület két új szakértője nem nyilatkozott ILSI-hez fűződő kapcsolatáról. Az EFSA a következőképp

reagált: „Az EFSA érdeknnyilatkozatokról szóló szabályzata szerint a szakértőknek nem kell nyilatkozniuk az általuk végzett, tudományos testületük munkájához nem kapcsolódó tevékenységeikről.”

Az EFSA érdeknnyilatkozatokról szóló szabályzata viszont világosan kimondja, hogy „az EFSA hatáskörébe tartozó feladatokkal kapcsolatos tanácsadói tevékenységről és szolgáltatások nyújtásáról” nyilatkoznunk kell.²¹⁰ Tehát nem csupán az ANS testület hatáskörébe tartozó tevékenységekről van szó. Ezeknek az embereknek az ILSI-nél végzett tevékenysége egyértelműen az EFSA hatáskörébe tartozik. Tehát még az EFSA szabályai szerint is nyilatkoznunk kellene róluk. Az érdekkonfliktus fennállása pedig bármilyen objektív normarendszer szerint helytelen.

Az Európai Gyógyszerügynökség által végrehajtott reform nem jelenik meg az új EFSA szabályzatban?

A hasonló bírálatok hatására, Európai Gyógyszerügynökség (EMA), melynek feladata a gyógyszeripari cégek által kifejlesztett gyógyszerek biztonságosságának értékelése, új összeférhetlenségi szabályokat vezetett be tudományos szakértőire vonatkozóan. Bár ezek a szabályok sem tökéletesek, mégis világosan megszabják, hogy egy-egy szakértő milyen érdekelt-séggel rendelkezhet.

Az EMA új szabályai szerint a tudományos bizottság elnökei és alelnökei mandátumuk ideje alatt és az azt megelőző öt évben nem dolgozhatnak, nem vállalhatnak szakértői vagy stratégiai tanácsadói szerepet gyógyszeripari vállalatoknál. Az elnökök és alelnökök mandátumuk ideje alatt és az azt megelőző öt évben kutatóként nem vehetnek részt ipar által finanszírozott vizsgálatban, mivel ez által közvetlenül érdekeltté válnak az iparban.²¹¹

A raportőrök és a testületi tagok mandátumuk ideje alatt és az azt megelőző öt évben nem dolgozhatnak, nem vállalhatnak szakértői vagy stratégiai tanácsadói szerepet az iparban, mivel az ilyen jellegű

tevékenység közvetlen ipari érdekeltséget jelent.

Ha az EFSA is ezeket a szabályokat alkalmazná, több, a jelentésben említett testületi tag nem lehetne EFSA szakértő. Ahogy azt az előzőekben láttuk az EFSA új függetlenségi szabályzata²¹² nem zárja ki az ipari érdekeltséggel rendelkező szakértőket a tudományos testületekből. Talán némileg javíthatnak a helyzeten a még meg nem jelent végrehajtási szabályok, melyek előreláthatólag szigorúbb előírásokat tartalmaznak majd a csoportok elnökeire, alelnökeire és a tudományos dokumentumok raportőreire vonatkozóan.²¹³ Végül két külön táblázatot hoznak létre, melyek azt mutatják majd, hogy a testületek leendő és már aktív tagjai esetében milyen mértékű érdekelt-ség számít elfogadhatónak.²¹⁴

Hamarosan kiderül, hogy valóban történik-e javulás ezen a téren. 2012 márciusában, nyolc tudományos testület újul meg. Több külső ügynökség fogja vizsgálni, hogy az EFSA kiket választ a testületekbe.

Független szakértő: ritka, mint a fehér holló?

Az EFSA több esetben azzal védte meg tudományos testületének tagjait az őket ért, összeférhetlenséget emlegető támadásoktól, hogy szinte lehetetlen olyan magas rangú szakértőket találni, akik függetlenek is. Geslain-Lanéelle ügyvezető igazgató elmondta, hogy ha kizárnák az összes olyan szakértőt, aki valamikor karrierje során pénzt fogadott el az ipartól, nem maradnának szakértők az EFSA testületeiben.²¹⁵

John Dalli, egészségért és fogyasztói ügyekért felelős biztos hasonlóan fogalmazott: „Nemcsak irreális lenne, hanem a szakmai tanácsadás színvonalát is negatívan befolyásolná, ha megtiltanánk a tudósoknak, hogy kapcsolatot tartsanak fenn az iparral vagy bizonyos érdekcsoportokkal.”²¹⁶

Az említett szakértők hiányának oka az európai kutatási politikában keresendő. A tendencia azt mutatja, hogy egyre inkább a köz- és magánfinanszírozású kutatási együttműködések támogatják, valamint privatizálják az oktatást. Geslain-Lanéelle szerint a nemzeti és európai kutatási szabályok arra ösztönzik - bizonyos esetekben kötelezik - a közszférában dolgozó tudósokat, hogy működjenek együtt a magánsektorrall.

Ez a fajta együttműködés nem újkeletű, és nem Európára korlátozódik. Az államháztartást érintő egyre nagyobb korlátozások, az innováció támogatásának fontossága és az élelmiszeripar versenyképessége sem valószínű, hogy megváltoztatják ezt a trendet.

Éppen ezért több, közszférában dolgozó tudományos szakértő kapcsolódik be az ipar által finanszírozott projektekbe, vagy olyan projektekbe, amelyekben az ipar is szerepel.²¹⁷

Amikor az EFSA ezt a problémát ismételte a függetlenségéről szóló nyilvános tanácskozás alkalmával,²¹⁸ akkor az ILSI egybehangzóan a köz- és magánfinanszírozású kutatási együttműködések támogatása, mondván, hogy ezek nagyban ösztönzik az innovációt, és ezáltal elősegítik az emberiség fejlődését. A köz- és magánfinanszírozású kutatási együttműködések az „ötödik szabadságnak” is kulcsfontosságú alkotóelemei (ötödik szabadság: kutatók, tudás és technológia szabad mozgása). Az EFSA saját szabályzatának felülvizsgálatánál arra törekedett, hogy az összhangban legyen az Európai Unió kutatási szabályaival.²¹⁹

A Corporate Europe Observatory és az Earth Open Source nem értenek egyet az ILSI beavatkozásával. Az EFSA-nak, mint a független tudomány képviselőjének az EU-ban, elsősorban a közegészség és a környezet védelme lenne a feladata. Az ipar egyre nagyobb befolyást gyakorol a tudományos világra, ami gyakran problémákhoz vezet, az emberiség fejlődését azonban semmiképpen nem segíti elő.

Ettől függetlenül az a feltételezés, hogy az olyan kulcsfontosságú kérdések EFSA testületekben történő megvitatására, mint pl. az élelmiszer és a környe-

zet biztonsága, lehetetlen hús független szakértőt találni a 27 tagállamban, vagy merő képtelenség, vagy azonnali cselekvésre való felhívás. Különböző okai lehetnek annak, ha valóban kevés független tudós jelentkezik az EFSA testületeiben történő munkára.

Milyen jellegű szakértelemre van szükség a kockázatértékelő ügynökségeknél?

Az Atlanti-óceán mindkét partján vitatott kérdés, hogy a kockázatértékelő ügynökségeknél milyen jellegű szakértelemre van szükség. 2011-ben nyolc amerikai székelyű, emberi diabétesszel foglalkozó tudományos társaság képviselői tettek közzé egy levelet a Science magazinban, melyben a jelenlegi kockázatértékelési módszerek korlátaira mutattak rá. Ezeknek köszönhetően ugyanis a hatóságok rendszeresen vegyületek olyan dózisaikat teszik ki az embereket, amelyek az állatkísérletek során károsnak bizonyultak.

A tudósok szerint számos tudományos és klinikai területéről szerzett tapasztalatra van szükség azon vegyületek kockázatainak értékelésénél, melyeknek az emberek a mindennapokban ki vannak téve. A levél

írói felajánlották a reprodukív biológia, endokrinológia, reprodukív orvostudomány, genetika és fejlődésbiológia területein szerzett együttes tapasztalataikat a két legnagyobb egyesült-államokbeli kockázatértékelő testületnek, az Élelmiszer- és Gyógyszerhatóságnak (FDA) és a Környezetvédelmi Ügynökségnek (EPA) azzal a céllal, hogy segítenének a pontosabb kockázatértékelést lehetővé tevő új vizsgálati módszereket és eljárásokat kifejleszteni.²²⁰

Valószínűnek tűnik, hogy az EU-ban is léteznek hasonlóan kiváló tudományos társaságok, akik felajánlanák, hogy szakértelmükkel segítik az EFSA-t.

Pármái vakáció. Jön valaki? ingyenes

Nem is gondolnánk, de az EFSA nem tud fizetést biztosítani tudományos szakértőinek. Geslain-Lanéelle ügyvezető igazgató elmondása szerint a szakértők nem kapnak fizetést, csak költségtérítést. Mindennapi munkájuk mellett, gyakran hétvégejük és szabadságuk terhére segítenek az EFSA-nak és a többi ügynökségnek.²²¹

Ez azt jelenti, hogy az EFSA szakértők jövedelme más forrásból, gyakran a magánszektorból származik. Vajon túlzás lenne-e feltételezni, hogy az ipari vállalatok EFSA tisztségekre való jelentkezésre ösztönöznék az alkalmazottaikat, lehetővé téve számukra, hogy az EFSA-nál kapott feladataikat fizetett munkaidőben végezzék? Más a helyzet azokkal a munkavállalókkal, akiknek a munkahelyi feladataik nem teszik lehetővé, hogy a munkahelyükön az EFSA-tól kapott feladatokkal foglalkozzanak. Aligha várható el egy önkéntestől, hogy hétvégenként óriási mennyiségű ipari adatot tanulmányozzon, és rendszeresen a távoli Pármába utazzon.

A költségvetés-csökkentés tükrében az EFSA azzal érvelt, hogy az iparnak kellene fedezni a termékértékelés költségeit. Valóban, amikor számos országban az embereknek fizetni kell az útlevelük vagy valamely engedély kiváltásáért, a termékek kockázatértékeléséért az iparnak semmit nem kell fizetnie. Az EFSA becslése szerint pl. egy GMO értékelés az ügynökségnek mintegy 300000 euróba kerül.²²² Ésszerűnek tű-

nik, hogy ne a társadalom viselje ezt a terhet, hanem az ipar finanszírozza az eljárást.

Azonban negatív hatásai is lehetnek annak a ténynek, ha az ipar közvetlenül az EFSA-nak fizet. Az ipari pénzforgásokat egy közellenőrzés alatt álló intézménynek kellene összegyűjtenie, ami felkérné az EFSA-t az értékelés elvégzésére. Határozottan elrendelnék, hogy az EFSA tudományosan szigorú véleményt alkosson.

Az EFSA alapszabályának 2012 májusában esedékes, Európai Bizottság általi felülvizsgálatokor lehetőség nyílna az ipart terhelő díjak kivetésére. Azonban maga az Európai Bizottság oszlatta el annak a reményét, hogy az EFSA-t az ipari vállalatoktól szedett díjakból finanszírozzák. 2011 decemberében az igazgatótanács ülésén Ladislav Miko (DC SANCO) azt nyilatkozta, hogy ez az elképzelés irreális. Az ipartól származó bevételek inkább az EU által biztosított költségvetés egy részét kellene helyettesíteni. Marianne Elvander, az EFSA igazgatótanácsának tagja azonban azzal érvelt, hogy az Európai Bizottság, amely gyakorlatilag az EFSA-t ellenőrzi, nem várhatja el az EFSA-tól, hogy az egyre nagyobb mennyiségű munkát kevesebb pénzért végezze.²²³

Akarnak a független szakértők az EFSA-nál dolgozni?

Az EFSA ellentmondásos hírnevének és a meg nem jelentetett, ipar által finanszírozott vizsgálatok eredményeire való támaszkodásának köszönhetően több, más véleményen lévő tudós távol tarja magát az EFSA-tól. A terület szakértői közül néhányan, akik civil társadalmi csoportoknál dolgoznak, azt nyilatkozták, hogy a jelenlegi felfogás szerint az EFSA az ipar zsebében van. Saját hírnevüket járatnák le, ha szakértőnek jelentkeznének az EFSA-hoz.

Brian Wynne professzor a következőket mondta: „Amíg nem ismerik fel, hogy az egész intézményrendszernek átalakításra, újradefiniálásra van szüksége, nem várhatják el, hogy bárki is szerepet vállaljon a testületek munkájában, valamint azt sem, hogy a kockázatértékelés és felülvizsgálat folyamatát elfogultatlanság és függetlenség jellemezze.”²²⁴

Az EFSA-t azonban nemcsak kívülállók kritizálják. 2008-ban Herman Koeter elhagyta az EFSA-t, miután öt éven keresztül vezető tisztségeket töltött be a szervezetnél, többek között elnök és tudományos igazgató is volt. Lekszövése előtt a következőket mondta: „Egy belső felmérés során kiderült, hogy az

EFSA munkatársai elégedetlenek... Egyre kevesebb tudós hajlandó az EFSA-nak dolgozni...Az EFSA-n belül a tudósok attól tartanak, hogy ha véleményük nem egyezik az ipar érdekével, az ipari vállalatok felbontják velük a szerződést.”²²⁵

Séralini professzor a CRIIGEN-től megerősítette Koeter nyilatkozatát: „Az EFSA ülésein nincs vita, mert többnyire azonos kulturális háttérrel rendelkező és az ipar érdekeit képviselő embereket választanak a testületekbe.”²²⁶

Séralini úgy döntött, hogy proaktív módon kezeli a problémát, ezért jelentkezett az EFSA egyik testületébe. Munkáját 2012-ben kezdi meg. Séralini egy külön, a civil társadalom képviselőit tömörítő ügynökség felállítását is szeretné elérni, melynek feladata az EFSA által felhasznált ipari adatoknak ellentmondó adatok értékelése lenne.

Forgóajtó: az EFSA ugródeszka a lobbizáshoz, mint karrierhez

A „forgóajtó” az ipar kedvelt módszere, melynek segítségével a brüsszeli politikai napirendet és döntéshozatal befolyásolhatja. Az EFSA már többször belekeveredett forgóajtó botrányokba. 2008-ban Suzy Renckens, a GMO testület tudományos koordinátora hagyta el az EFSA-t, és rögtön a Syngenta vezető lobbistája lett az EU-nál.²²⁷ Az új pozícióban kapcsolataival és az EFSA működéséről szerzett ismereteivel lobbizhat az EU intézményeknél új ipari munkáltatóinak érdekében. Ráadásul új munkahelyén pontosan ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint a régin: a GMO-k szabályozásával.

Az EU intézményeinél dolgozóknak a posztjukról való távozásuk után két évig engedélyt kell kérniük az EU-s intézménytől, ha bármilyen más állásban szeretnének dolgozni. Renckens szóban tájékoztatta az EFSA-t új munkájáról,²²⁸ de az ügynökség nem emelt kifogást, és nem is tájékoztatta őt a lépésével kapcsolatos kötelezettségeiről.

Négy civil társadalmi szervezet cselekvésre szólította fel az EFSA-t, és szorgalmazta az EU munkatársai és dolgozói esetében a „levezető időszak” kikényszerítését. Az EFSA csak azután figyelmeztette Renckens-t a kötelezéseire, hogy a civil csoportok felfedték az esetet. A Testbiotech panaszt nyújtott be az Európai Ombudsmanhoz, és nyert.

2011 decemberében az Ombudsman a következő ítéletet hozta: „Az EFSA-nak el kell ismernie, hogy

nem tartotta be a vonatkozó eljárási szabályokat, és nem mérte fel kellően alaposan a lehetséges érdekkonfliktusokat, melyek az egyik korábbi EFSA munkatársnak egy biotechnológiai céghez való távozásából adódhatnak.”²²⁹

Az EFSA a saját védelmében elmondta, hogy a szervezeténél alkalmazott eljárásokat azóta jelentősen megerősítette, és egyben kötelezte magát, hogy egy alapos értékelésről szóló jegyzőkönyvet bocsát az Ombudsman rendelkezésére, ha a jövőben hasonló eset fordulna elő.²³⁰

A környezetvédelmi bizottság egyik vitáján az Európai Parlamentben, Jutta Haug, német szocialista képviselő, aki raportőrként vezette a vitát, azt mondta, hogy az EFSA túl messzire ment, amikor a forgóajtókkal és a „levezető időszakokkal” kapcsolatban módosította szabályait. A bizottság évente két jelentést kért az EFSA-tól arra vonatkozóan, hogy a jövőbeli forgóajtós esetek elkerülése végett mennyiben javul szabályainak végrehajtása terén.²³²

Egy új, hasonló eset kapcsán az EFSA azt állította, hogy megfelelően intézkedett. David Carlander az EFSA munkatársa volt, az élelmiszeriparban használt nanotechnológiára vonatkozó irányelvekkel foglalkozott. 2011 októberében új munkahelyre távozott: vezető lobbista lett a Nanotechnológiai Ipari Szövetségénél Brüsszelben.

Ezúttal az EFSA bizonyos korlátozásokat alkalmazott. Egy évig az EFSA munkatársai nem fordulhattak Carlanderhez, mint kapcsolattartóhoz nanotechnológiai kérdésekben, Carlander pedig nem kérhetett nem publikus dokumentumokat az EFSA munkatársaitól.²³³ Az EFSA ügyvezető igazgatója azt nyilatkozta a Corporate Europe Observatory-nek, hogy további korlátozásokat nem vezethetnek be, mivel az EFSA munkatársai időszakos szerződéssel dolgoznak, családjukat is el kell tartaniuk valamiből.²³⁴ Renckens és Carlander azonban ugyanabban az iparágban kaptak lobbista állást, mint amelyben korábban szabályozóként dolgoztak. Egyértelmű tehát, hogy új munkaadók profitálni fognak az EFSA-nál szerzett bennfentes tudásukból és kapcsolataikból.

Az EU hivatalnokaira vonatkozó személyzeti szabályok megengedik az EFSA igazgatótanácsának, hogy megtiltsa az ilyen jellegű tevékenységet:

„Ha egy foglalkozással kapcsolatos tevékenység a hivatalnok utolsó három szolgálati évében végzett munkájához kapcsolódik, és ütközhet az intézmény törvényes érdekeivel, akkor a Kinevező Hatóság a szolgálati érdekre való tekintettel eltilthatja az adott hivatalnokot a tevékenység folytatásától.”²³⁵

A Corporate Europe Observatory egy másik forgóajtós esetet is példaként említett a jelentésében. Laura Smillie-t 2010 májusában „kockázat kommunikációs irányelvek” kidolgozására szerződtette az EFSA.²³⁶ Három héttel korábban még az Európai Élelmiszerinformációs Tanács (EUFIC) alkalmazottja volt, ahol öt éven át kommunikációs igazgatóként dolgozott. Az EUFIC egy élelmiszeripar által szponzorált kutatóközpont. Tagjai és alapítói közé olyan cégek tartoznak, mint a Coca-Cola, a Danone, a Kraft Foods, a Mars, a McDonald's, a Nestlé és az Unilever – vagyis az európai élelmiszeripari lobbijai.²³⁷

Smillie az EUFIC-nél olyan kockázatkommunikációs stratégia kidolgozását segítette, amely az élelmiszeripar médiáhatását és az ennek következtében az élelmiszeripart ért veszteségeket igyekezett csökkenteni. Az eset egyértelmű példa az érdekkonfliktusra.

A forgóajtós esetekben az EFSA, a többi EU-s intézményhez hasonlóan, enyhén vagy egyáltalán nem lép fel. Ezekről és más esetekről további információk a Corporate Europe Observatory RevolvingDoorWatch című weboldalán található.²³⁸

Esettanulmány III.

Hazardírozás az antibiotikumok hatékonyságával: Génmódosított burgonya

2010 márciusában az Európai Bizottság engedélyezte a BASF génmódosított Amflora burgonyájának termesztését az EU-ban. Mivel tizenkét év alatt ez volt az első GMO engedélyezési eset, óriási felháborodást váltott ki. A vita középpontjában az EFSA GMO testületének erősen megkérdőjelezhető véleménye állt. Míg a BASF keményen lobbizott, hogy az Európai Bizottságot rávegye a génmódosított burgonya engedélyezésére, a Corporate Europe Observatory jelentése szerint, a GMO testület a vállalat húséges szövetségesének mutatta magát.

Az Amflora burgonya egy nptII nevű, antibiotikumoknak ellenálló jelzőgént tartalmaz. Ennek köszönhetően a növény két antibiotikumra rezisztens: a neomycinre és a kanamycinre.²⁴¹

A legtöbb első generációs génmódosított növény tartalmazta ezeket az antibiotikum rezisztens géneket.

Akkor veszélyesek ezek a génmódosított növények, ha az antibiotikum rezisztencia a burgonya sejtjeiből az emberre és állatokra veszélyes baktériumokba kerül. Ez ronthatja az orvosi vagy állatorvosi célra használt antibiotikumok hatékonyságát. Manapság az antibiotikum rezisztens baktériumok kapcsán világszerte komoly egészségügyi aggályok merülnek fel, különösen a tuberkulózis elleni harc vonatkozásában.²⁴²

Az EU úgy döntött, hogy a 2004-es év végétől betiltja ezeknek a jelzőgének az alkalmazását, mivel azok rossz hatással lehetnek az emberi egészségre és környezetre.²⁴³

Az Amflora engedélyezésénél akkoriban döntő

fontosságú volt az EFSA által kibocsátott vitatott vélemény, mely szerint a génmódosított burgonyában található nptII gén semmilyen problémát nem jelent. Az EFSA három csoportba sorolta az antibiotikumokat: Az I. csoportba tartozott a neomycin és a catamycin, melyeket gyógyításra nem vagy csak kismértékben használtak.²⁴⁴

2005-ben az Egészségügyi Világszervezet (WHO) az EFSA álláspontjával merőben ellentétes véleményt adott közre. A fent említett antibiotikumokat kritikus fontosságúnak minősítette. Az Európai Bizottság kérésére az Európai Gyógyszerügynökség (EMA) is megvizsgálta az ügyet, és megerősítette a WHO véleményét. A neomycint és a catamycint tehát nem lehet gyógyításra nem vagy csak kismértékben használatos antibiotikumoknak minősíteni.²⁴⁶

Miután intézményesen megalázták, a GMO testületnek el kellett ismernie, hogy téves nyilatkozatot adott ki:

„A GMO testület egyetért az EMA-val abban a tekintetben, hogy fontos a neomycin és a catamycin gyógyító potenciáljának megőrzése.”²⁴⁷

Az EFSA azonban nem vonta le a logikai következtetést, és nem sorolták a két antibiotikumot az emberi gyógyítás szempontjából kiemelkedően fontos gyógyszereket tömörítő III. csoportba. Ehelyett a testület megismételte az Amflora burgonyáról alkotott korábbi, kedvező véleményét, miszerint alacsony a valószínűsége annak, hogy a gének a növényről a baktériumokra kerüljenek.^{248 249} Ráadásul az említett antibiotikum-rezisztens gén már felbukkant a baktériumokban, és környezetünkben széles körben jelen van.

Érdekellentétek és forgóajtók: Mennyire függetlenek az EFSA szakértői?

Konfliktusok a terítéken

Az EFSA ezzel ellentmondott saját, 2004-ben kibocsátott véleményének, amely kimondja, hogy az emberi gyógyítás szempontjából kiemelten fontos antibiotikumokra rezisztenciát kialakító gének alkalmazását el kell kerülni a génmódosított növényekben, tekintet nélkül a veszély valószínűségére.

Először is, nem tudni, hogy az EFSA GMO testülete hogyan adhatott ki ilyen véleményt, mivel egyik tagja sem ért ahhoz, hogy a különféle antibiotikumok emberi gyógyításban való fontosságát megítélje. Mint ahogy az a korábbi részből kiderült, a GMO testület (az esetért felelős két testület egyike) tagjainak több mint fele rendelkezik ipari érdekeltséggel. Harry Kuiper, a testület elnöke ezúttal is főszerepet játszott.

A 2009-es ellentmondásos EFSA vélemény azt a 2004-ben kibocsátott véleményt erősítette meg, amely erősen támaszkodott egy biotechnológiát támogató ENTRANSFOOD nevű kutatási projekt által szponzorált vizsgálat eredményeire. A GMO testület által említett osztályozás, mely az antibiotikum-rezisztens jelzőgéneket három csoportba sorolja, köztük az nptII gént az I. csoportba, szó szerint az ENTRANSFOOD tanulmányából lett átvéve.²⁵¹ Érdekes módon azonban a GMO testület 2004-es véleménye nem nevezi meg az ENTRANSFOOD tanulmányát, mint forrást.

Az ENTRANSFOOD egy Kuiper által vezetett kutatási konzorcium volt, ami 2000 és 2003 között működött. Az EU 8,4 millió euróval finanszírozta. Fő célja az volt, hogy kiderítse, miért áll ellen az európai nyilvánosság a génmódosított élelmiszereknek.²⁵² Másfépp fogalmazva a génmódosított termények Európában történő bevezetésére keresett megoldást, oly módon, hogy azokat az európai társadalom is elfogadja.²⁵³ Az Európai Bizottság szerint a konzorcium munkája megkönnyítette volna a GMO-k európai piacra történő bevezetését.²⁵⁴

Az ENTRANSFOOD csoport tagjait főleg ipari és kormányzati testületekből jöttek. A koordinátor Kuiper feladata volt, hogy partnereket találjon a projekthez. A partnerek közé élelmiszeripari és biotechnológiai vállalatok tartoztak, pl. Unilever, Nestlé, Monsanto, Aventis és természetesen az ILSI.²⁵⁵

A Friends of the Earth szerint a GMO testület négy tagja aktív szerepet vállalt az ENTRANSFOOD munkacsoportjaiban.²⁵⁶

Időközben a színpalak mögött a BASF agresszív lobbikampányt indított. Azzal fenyegették az Európai Bizottságot és a német kormányt, hogy kutatási tevékenységüket az EU-n kívülre helyezik, ha 2010 februárjáig nem engedélyezik a burgonyát.²⁵⁷

John Dalli jóváhagyta a burgonya termesztését 2010 márciusában. A nemrég hivatalába került biztos azt nyilatkozta, hogy döntését az EFSA évek folyamán kiadott kedvező biztonsági értékeléseire alapozta.²⁵⁸

A BASF-nak sikerült elérnie célját, és 2010-ben az Amflorat már a német, svéd és cseh földeken termesztették.²⁵⁹ Ennek ellenére a BASF fenyegetése is valóra vált: kivonultak Európából. 2012 januárjában a vállalat bejelentette, hogy GMO részlegét az Egyesült Államokba helyezi át, mivel Európa nagy részén, a fogyasztók, gazdák és politikusok nagy része nem fogadja el ezt a technológiát. A döntés következtében leállt az Amflorának és más GMO-knak az európai piacra irányuló fejlesztése és forgalmazása, de a már elindított engedélyezési eljárások folytatódnak.²⁶⁰

Bár Amflora burgonya nincs többé, az antibiotikum rezisztencia veszélye továbbra is a fejünk fölött lebeg. Az EU-ban jelenleg a Monsanto két, génmódosított gyapotfajtája vár arra, hogy élelmiszer- és állati takarmány gyártása céljából való termesztését engedélyezzék. Mindkettő ugyanazt a jelzőgént tartalmazza, mint az Amflora burgonya.²⁶¹

Az EFSA szó szerint idéz az ENTRANSFOOD által megjelentetett szövegből

Az EFSA által felhasznált, az antibiotikum-rezisztens gének osztályozásáról szóló idézet szinte szó szerint az ENTRANSFOOD által kiadott szövegből való:

ENTRANSFOOD: „Az I. csoport olyan antibiotikum-rezisztens géneket tartalmaz (1. táblázat), amelyek (a) széles körben jelen vannak a talajban és az enterikus baktériumokban, és (b) az emberi és állati gyógyászatban nem vagy kevéssé használatos antibiotikumokra rezisztenciát alakítanak ki a baktériumokban. Feltételezhető tehát, hogy ezeknek az antibiotikum-rezisztens géneknek a jelenléte (ha egyáltalán jelen vannak) a transzgenetikus növények genomjában nem befolyásolja ezen antibiotikum-rezisztens gének terjedését a környezetben.”

GMO testület: „Az I. csoport olyan antibiotikum-rezisztens géneket tartalmaz (1. táblázat), amelyek (a) széles körben jelen vannak a talajban és az enterikus baktériumokban, és (b) az emberi és állati gyógyászatban csak bizonyos területeken, korlátozott mértékben használatos antibiotikumokra rezisztenciát alakítanak ki a baktériumokban. Éppen ezért nem valószínű, hogy ezeknek az antibiotikum-rezisztens géneknek a jelenléte (ha egyáltalán jelen vannak) a transzgenetikus növények genomjában megváltoztatja ezen antibiotikum-rezisztens gének terjedését a környezetben.”

Következtetések és ajánlások

Az EFSA-nál radikális változásokra van szükség az élelmiszerbiztonság, a közegészség és a környezet védelmének érdekében. Az EFSA tudományos döntéshozatala az ipar érdekét és nem pedig a közérdeket tartja szem előtt. Az EFSA igazgatótanácsának és szakértői testületeinek több tagja érintett valamilyen összeférhetetlenségi ügyben, mivel ipari érdekeltséggel rendelkeznek.

Ráadásul az EFSA többnyire ipari dossziék alapján végzi az új, veszélyes anyagok biztonsági értékelését. A már piacon lévő anyagok újraértékelésénél gyakran nem veszi figyelembe vagy elutasítja az ipari vizsgálatok által kimutatott káros hatásokat. Ez mélyen aláásta az EFSA-nak, mint a köz érdekében tevékenykedő szervezetnek a hitelességét.

Az EFSA problémáinak okai az EU jogszabályaira, a szervezet létrehozásának módjára vezethetők vissza. Az EU jogszabályai szerint az új, veszélyes termékek (pl. növényvédő szerek, GMO-k) biztonsági értékelését az ipari tudomány alapján kell elvégezni. Bár a jogszabályok szerint a független tudományt is be kell vonni a folyamatba, az EFSA aktívan igyekszik kiskapukat találni az ipar számára.

Az EFSA az érdekellentétekkel és forgóajtós esetekkel kapcsolatos vádakra többnyire tagadó választ adott, mondván, hogy az érdekeltiség nem feltétlenül jelent érdekellentétet. Azonban az ipari érdekeltiség esetében ez a nyilatkozat nem hiteles. Sőt, az EFSA nem tett lépéseket a média, a civil társadalmi szervezetek és az európai parlamenti képviselők által jelentett esetek után sem.

Az EFSA-nak soha nem voltak megfelelő szabályai az érdekellentétekre vonatkozóan. Az EFSA halvány érdekellentét definíciójának köszönhetően megtörténhetett, hogy az EFSA élelmiszeradalék-anyagokkal foglalkozó testületét gond nélkül vezethette egy olyan szakértő, akinek egyetemi laboratóriumát évekig a Nestlé finanszírozta. Majd kiderül, hogy az EFSA által átvett OECD féle érdekellentét definíció hoz egy gyakorlati változást. Sok függ a végrehajtási szabályok megfogalmazásától.

Különösen érdekes kérdés, hogy az EFSA helyesen értelmezi-e az OECD definícióját, és kizárja-e az ILSI kapcsolattal rendelkező szakértőket tagjai sorából. Az ILSI valóságos trójai falónak bizonyult: befolyásolja az EFSA testületeit, hogy az ipar által kidolgozott tudományos koncepciókat részesítsék előnyben, valamint igyekszik vállalatbarát szabályozói környezetet teremteni.

Ha hihetünk az EFSA-nak és John Dalli európai uniós biztosnak, akkor talán nem irreális azt követelni, hogy az élelmiszereink biztonságát felügyelő tudósok egyszerre legyenek magasan képzettek és függetlenek. Amíg nem bizonyulnak igaznak ezek a nyilatkozatok, a kutatási támogatásokat sürgősen a közintézményekhez kell átirányítani és közérdekű témák (pl. élelmiszerbiztonság) kutatására kell fordítani.

Az egyik alapvető problémát az EU jelenlegi kutatási szabályzata jelenti, amely a főként az ipar és nem a társadalom érdekeit szolgáló köz- és magán-együttműködéseket támogatja. Ez arra kényszeríti a kutatókat, hogy tudományos projektjeikhez fogadják el az ipar támogatását. Ennek következtében sok tudós részrehajló lesz az ipar iránt.

Másik probléma az EFSA kapacitásának hiánya. Irreális azt várni egy relatíve kis ügynökségtől, hogy fizetésben nem részesülő szakértői megbirkózzanak a termékértékelések egyre növekvő áradatával. Akiknek pedig ebből anyagi haszna származik, azok ingyen kapják a szolgáltatást.

Az EFSA-nál és EU-s szinten is sürgős változásokra van szükség annak biztosítása érdekében, hogy az EFSA teljesíteni tudja a neki szánt szerepet, azaz elfogulatlan és naprakész tudományos tanácsot adjon a közegészség védelme érdekében.

Az EFSA-nak a következőket kellene tennie:

- a kockázatértékeléseit a hozzáférhető bizonyítékokra alapozni, beleértve az összes hozzáértők által írt, független, szakmailag lektorált tanulmányt;
- felülvizsgálni saját függetlenségi szabályzatát, és kizárni igazgatótanácsából, tudományos testületeiből és tudományos bizottságából azokat az embereket, akiknél érdekellentét áll fenn; hatékonyan bezárni a forgóajtókat;
- független szakembereket keresni; nyomást gyakorolni az EU intézményeire, hogy fizessek meg a munkájukat;
- befejezni az együttműködést az iparral és az iparhoz kötődő szervezetekkel (pl. ILSI-vel);
- biztosítani a kockázatértékelés, valamint a munkatársak és szakértők kinevezésének teljes átláthatóságát.

Az Európai Bizottságnak, a tagállamoknak és az Európai Tanácsnak a következőket kellene tennie:

- felülvizsgálni az EU jogszabályait annak érdekében, hogy az EFSA a kockázatértékelést a közszféra által kezelt pénzből finanszírozott független tudósok tanulmányai alapján végezhesse; a költségeket az ipar viselné;
- független tudósokkal lektoráltatni az EFSA irányelveit és véleményeit;
- olyan rendszer bevezetése, melyben az ipar finanszírozza az EFSA által végzett értékelési munkát; ugyanakkor biztosítani kell az ipar és az EFSA közötti szigorú határvonalat ezáltal az EFSA-nak elegendő kapacitása lesz az élelmiszerek és a környezet biztonságát védő tevékenység folytatására;
- megfelelő költségvetést biztosítani az EFSA-nak, melyből megfizetheti a szakértői által végzett értékelési tevékenységet;
- megváltoztatni az EFSA alapszabályát, kizárni testületeiből, vezetőségéből azokat az embereket, akiknél érdekellentét áll fenn.

Amíg nem kerítenek sort ezekre a változásokra, az EFSA és az EU intézmények nem állíthatják, hogy megfelelő szinten tudják biztosítani az élelmiszerek és a környezet biztonságát.

A szövegben előforduló rövidítések magyarázata

ADI	Acceptable daily intake (megengedhető napi bevitel)
ADoI	Annual declaration of interest (Évenkénti érdekeltségi nyilatkozat)
ANS panel	Élelmiszer-adalékanyagok és tápanyagforrások bizottság
ARMG	Antibiotic resistance marker gene (antibiotikumrezisztencia-marker gén)
BPA	Bisphenol A (biszfenol-A)
CEF panel	Bizottság az élelmiszerekkel érintkező anyagok, enzimek, aromák és technológiai segédanyagok témában
DG SANCO	Európai Bizottság Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság
DNA	Deoxyribonucleic acid (dezoxiribonukleinsav)
DoI	Declaration of interest (Érdekeltségi nyilatkozat)
ECHA	European Chemicals Agency (Európai Vegyianyag Hatóság)
EEA	European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Hatóság)
EFSA	European Food Safety Authority (Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság)
EMA	European Medicines Agency (Európai Gyógyszer Hatóság)
ENTRANSFOOD	European network safety assessment of genetically modified foods (egy az Unió által támogatott projekt, melynek célja „elősegíteni a GMO termékek forgalomba hozatalát”)
EPA	Environmental Protection Agency (US) (USA Környezetvédelmi Hatóság)
EUFIC	European Food Information Council (Élelmiszer Információs Bizottság)
FAO	Élelmiszerügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (ENSz)
FDA	Food and Drug Administration (Amerikai Gyógyszer és Élelmiszer Hatóság)
GLP	Good Laboratory Practice (Helyes Laboratóriumi Gyakorlat)
GMO	Genetically modified organism (Génmódosított organizmus)
GM	Genetically modified (Génmódosított)
ILSI	International Life Sciences Institute (Nemzetközi Élettudományi Intézet)
NDA panel	The panel on dietetic products, nutrition and allergies (Bizottság a diétás termékek és az allergének témájában)
nptII	Neomycin phosphotransferase II (neomycin-foszfotranszferáz)
MAD	Mutual Acceptance of Data (Adatok kölcsönös elfogadása)
MEP	Member of the European Parliament
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)
PPR panel	The panel on plant protection products and their residues
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
SDoI	Specific declaration of interest (Egyedi érdekeltségi nyilatkozat)
TTC	Threshold of toxicological concern (toxikológiai aggályküszöb)
WHO	World Health Organisation (Egészségügyi Világszervezet)

Hivatkozott dokumentumok

1. European Union. European Food Safety Authority (EFSA). Undated. http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/efsa/index_en.htm
2. Throughout this report, we use the term “independent”, as in “independent science” and “independent scientists”, to mean independent of industry.
3. Interviews have been conducted with Prof Brian Wynne (science studies, Lancaster University), Prof Gilles-Eric Seralini (Committee for Research & Independent Information on Genetic Engineering – CRIIGEN, University of Caen), Dr Les Levidow (Open University, UK), Dr Morando Soffritti (scientific director, Ramazzini Institute, Italy), Kartika Tamara Liotard (MEP, GUE/NGL), Eric Gall (adviser to Corinne Lepage MEP, ALDE), Christoph Then (Testbiotech), Claire Robinson (Earth Open Source), Hans Muilerman (Pesticide Action Network Europe), and Patti Rundall (Baby Milk Action). EFSA’s head of legal affairs, Dirk Detken, provided Corporate Europe Observatory with written answers to questions.
4. EFSA. EFSA’s commitment to ensuring that Europe’s food is safe – 10 years and going from strength to strength. Press release. 30 January 2012. <http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/120130g.htm>
5. EFSA. Review of EFSA’s policy on declarations of interest: a reflection paper, discussed at EFSA management board meeting. 17 March 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/mb110317/docs/mb110317-ax8a.pdf>
6. EFSA. Risk managers. Undated. <http://www.efsa.europa.eu/en/networks/riskmanagers.htm>
7. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 178/2002. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0178:EN:HTML>
8. European Parliament. Position on the 2012 Draft Budget as modified by the Council – all sections (2011/2020(BUD)). 20 July 2011. http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/am/873/873864/873864en.pdf
9. EU Food Policy. MEPs call for clear timetable from EFSA for concrete measures on credibility. 23 December 2011.
10. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 178/2002. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0178:EN:HTML>
11. EFSA. Policy on Declarations of Interest. 11 September 2007.
12. EFSA. Implementing rules of the European Food Safety Authority. 28 January 2009. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/finregulationrules2009.pdf>
13. Geslain-Lanéelle C, EFSA executive director. Speech at EFSA independence workshop. <http://www.efsa.europa.eu/en/edspeeches/speeches/111013.htm>
14. EFSA. Policy on independence and scientific decision-making processes of the European Food Safety Authority. 15 December 2011, <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/independencepolicy.pdf>
15. Geslain-Lanéelle C, EFSA executive director. Personal communication with Corporate Europe Observatory. 2 December 2011.
16. EFSA. Organisational structure. 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/efsawho/efsaststructure.htm>
17. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 178/2002. Article 37. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0178:EN:HTML>
18. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 178/2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. Official Journal of the European Union. 1 February 2002; 1–24. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0178:EN:HTML>
19. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 178/2002. Article 37. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0178:EN:HTML>
20. Detailed references for this section are in: Corporate Europe Observatory. Serial conflicts of interest on EFSA’s management board. 23 February 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-02-23_MB_REPORT.pdf
21. Detken D, EFSA head of legal affairs. Email to Corporate Europe Observatory. 21 December 2011.
22. Geslain-Lanéelle C, EFSA executive director. Decision concerning the selection of members of the Scientific Committee, scientific panels and external experts to assist EFSA with its scientific work. 14 March 2011.
23. ILSI. Presentation at ESFA independence workshop. October 2011.
24. Harris S. Correcting the record. Nat Biotechnol. Jan 2010; 28(1): 22-23; author reply 23.
25. Van Belzen N, ILSI director. Presentation at EFSA stakeholder workshop, Brussels. October 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/independence12102011/docs/111012ax13.pdf>
26. Robinson C. Europe’s pesticide and food safety regulators: Who do they work for? Earth Open Source. April 2011.
27. Robinson C. Europe’s pesticide and food safety regulators: Who do they work for? Earth Open Source. April 2011.
28. Then C. and Bauer-Panskus A. European Food Safety Authority: A playing field for the biotech industry. Standards for risk assessment massively influenced by industry. Testbiotech. 1 December 2010. http://www.testbiotech.de/sites/default/files/EFSA_Playing_Field_of_ILSI.pdf
29. Klawitter N. Interessenskonflikte bei EU-Behörde: Efsa- Wissenschaftler spülen Bisphenol A weich. Spiegel Online. 18 November 2010. <http://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/0,1518,729902,00.html>
30. Harris S. Correcting the record. Nat Biotechnol. Jan 2010; 28(1): 22-23; author reply 23.
31. Then, C. and Bauer-Panskus, A. European Food Safety Authority: A playing field for the biotech industry. Standards for risk assessment massively influenced by industry. Testbiotech Background. 1 December 2010. http://www.testbiotech.de/sites/default/files/EFSA_Playing_Field_of_ILSI.pdf
32. EFSA. EFSA/WHO international conference with support of ILSI Europe on risk assessment of compounds that are both genotoxic and carcinogenic. Meeting summary report. 16–18 November 2005, Brussels, Belgium. November 2005. <http://intranet.cnrcoop.es/extranet/Base%20de%20datos%20documental%20de%20Vigilancia/EFSA%20Summary%20Report.pdf>
33. EFSA. Declarations of Interest of CEF panels 2011–2014 and 2008–2011. <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/CEF/wg/459703>
34. Pesticide Action Network Europe. A toxic mixture? Industry bias found in EFSA working group on risk assessment for toxic chemicals. 19 December 2011.

35. EFSA. EFSA management board statement. 21 October 2010. <http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/corporate101021.htm>
36. EFSA. Board of Trustees 48th Meeting of the EFSA Management Board Minutes of the Public Session. Parma, Italy. 17 March 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/mb110317/docs/mb110317-m.pdf>
37. Heilprin J. WHO to rely less on US research. Associated Press. 28 January 2006. <http://www.medkb.com/Uwe/Forum.aspx/nutrition/5496/Money-Talks-in-Whispers>
38. Heilprin J. WHO to rely less on US research. Associated Press. 28 January 2006. <http://www.medkb.com/Uwe/Forum.aspx/nutrition/5496/Money-Talks-in-Whispers>
39. Natural Resources Defense Council (NRDC). Industry association barred from influencing international health standards. Press release. 31 January 2006. <http://www.nrdc.org/media/pressreleases/060131.asp>
40. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 1107/2009 of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC. Official Journal of the European Union. 24 November 2009. Preamble, paragraph 15.
41. European Parliament and Council. Directive 2001/18/EC of the European Parliament and of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms and repealing Council Directive 90/220/EEC. Official Journal of the European Communities. 17 April 2001. Article 15, paragraph 4.
42. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 1829/2003 of the European Parliament and of the Council of 22 September 2003 on genetically modified food and feed. Official Journal of the European Union. 18 October 2003; 268. Article 7, paragraph 5.
43. Michaels D. Doubt is Their Product: How Industry's Assault on Science Threatens Your Health, Oxford University Press. 2008.
44. Barnes DE, Bero LA. Why review articles on the health effects of passive smoking reach different conclusions. *JAMA* 1998; 279(19): 1566–1570.
45. Myers JP, vom Saal FS, Akingbemi BT et al. Why public health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives* 2009; 117: 309–315.
46. Vom Saal FS, Hughes C. An extensive new literature concerning low-dose effects of bisphenol A shows the need for a new risk assessment. *Environmental Health Perspectives* 2005; 113: 926–933.
47. Swaen GM, Meijers JM. Influence of design characteristics on the outcome of retrospective cohort studies. *Br J Ind Med* 1988; 45: 624–9.
48. Huss A, Egger M et al. Source of funding and results of studies of health effects of mobile phone use: Systematic review of experimental studies. *Environmental Health Perspectives* 2007; 115: 1–4.
49. Lexchin J, Bero LA et al. Pharmaceutical industry sponsorship and research outcome and quality: Systematic review. *British Medical Journal* 2003; 326: 1167.
50. Bekelman JE, Li Y, Gross CP. Scope and impact of financial conflicts of interest in biomedical research: A systematic review. *JAMA* 2003; 289(4): 454–465.
51. Diels J, Cunha M et al. Association of financial or professional conflict of interest to research outcomes on health risks or nutritional assessment studies of genetically modified products. *Food Policy* 2011; 36: 197–203.
52. Detken D. Email correspondence to Corporate Europe Observatory. 21 December 2011.
53. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 1107/2009 of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC. Official Journal of the European Union, 24 November 2009. Article 8, paragraph 5.
54. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 (REACH). Official Journal of the European Union. 30 December 2006: Preamble, paragraph 17: "All available and relevant information on substances on their own, in preparations and in articles should be collected to assist in identifying hazardous properties." This would necessarily include studies from the open peer-reviewed scientific literature.
55. Detken, D. Email correspondence to Corporate Europe Observatory. 21 December 2011.
56. Compiled and summarised in: Antoniou M, Brack P, Carrasco AE, et al. GM soy: Sustainable? Responsible? GLS Bank/ARGE Gentechnik-frei (Arbeitsgemeinschaft für Gentechnik-frei erzeugte Lebensmittel). September 2010. <http://www.earthopensource.org/index.php/reports/12-gm-soy-sustainable-responsible>; and Antoniou M, Habib M, Howard CV, et al. Roundup and birth defects: Is the public being kept in the dark? *Earth Open Source*. June 2011. <http://www.earthopensource.org/files/pdfs/Roundup-and-birth-defects/RoundupandBirthDefectsv5.pdf>
57. EFSA. Modification of the existing MRL for glyphosate in lentils. *EFSA Journal*. 2012; 10(1): 2550. [2525 pp.].
58. FAO. Pesticide residues in food. Report of the Joint Meeting of the FAO Panel of Experts on Pesticide Residues in Food and the Environment and the WHO Core Assessment Group on Pesticide Residues. Lyons, France, 22 September–1 October 1997. <http://www.fao.org/docrep/w8141e/w8141e0u.htm>
59. Antoniou M, Habib M, Howard CV, et al. Roundup and birth defects: Is the public being kept in the dark? *Earth Open Source*. June 2011. <http://www.earthopensource.org/files/pdfs/Roundup-and-birth-defects/RoundupandBirthDefectsv5.pdf>
60. "At least 12 times lower", because these two studies found no 'no effect' level. Even the lowest doses showed chronic toxic effects. The ADI should be calculated on the 'no effect' level, so the accurate ADI will be lower than the Earth Open Source report's ADI. How much lower is not known. Thus EFSA should commission independent studies to find the 'no effect' level for glyphosate and use it to set an accurate ADI.
61. EFSA. Guidance: Submission of scientific peer-reviewed open literature for the approval of pesticide active substances under Regulation (EC) No 1107/2009. *EFSA Journal*. 2011; 9: 1–50. In this guidance, EFSA defines studies that are "relevant" to human risk assessment as those that conform to OECD protocols. This means that mammals are the preferred animals and oral, dermal or inhalation exposure routes are preferred exposure routes. If we ignore EFSA's definition of relevance and take into account studies that do not use mammals or these OECD-approved exposure routes, the true ADI for glyphosate turns out to be even lower, as toxicity has been found at lower doses than in the two studies cited above by Earth Open Source.

62. EFSA. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food on a request from the Commission related to 2,2-BIS(4-HYDROXYPHENYL)PROPANE (Bisphenol A). Question number EFSA-Q-2005-100. Adopted on 29 November 2006. *EFSA Journal* 2006 (428): 1–75.
63. Myers JP, vom Saal FS, Akingbemi BT, et al. Why public health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives*. March 2009; 117: 309–315.
64. VomSaalFS,HughesC.2005.Anextensivenewliterature concerning low-dose effects of bisphenol A shows the need for a new risk assessment. *Environmental Health Perspectives* 113: 926–933.
65. EFSA. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission related to a new long-term carcinogenicity study on aspartame: Adopted on 3 May 2006. *EFSA Journal* 2006 (356): 1–44.
66. MyersJP,vomSaalFS,AkingbemiBTetal.Whypublic health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives* 2009; 117: 309–315.
67. MyersJP,vomSaalFS,AkingbemiBTetal.Whypublic health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives*. March 2009; 117: 309–315.
68. SéraliniG-E.TelephoneinterviewwithCorporateEurope Observatory. June 2011.
69. MyersJP,vomSaalFS,AkingbemiBTetal.Whypublic health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives*. March 2009; 117: 309–315.
70. Tweedale AC. Uses of “Good Laboratory Practices” by regulated industry and agencies, and the safety of bisphenol A. *J Epidemiol Community Health* 2011; 65:475–476.
71. Myers JP, vom Saal FS, Akingbemi BT et al. Why public health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives* 2009; 117: 309–315.
72. Séralini GE, Mesnage R, Clair E, Gress S, de Vendôme JS, Cellier D. Genetically modified crops safety assessments: Present limits and possible improvements. *Environmental Sciences Europe* 2011; 23(10).
73. Soffritti M. Acesulfame potassium: Soffritti responds. *Environmental Health Perspectives* 2006; 114(9): A516–517.
74. Kortenkamp, A. Ten years of mixing cocktails: a review of combination effects of endocrine-disrupting chemicals. *Environ Health Perspect* 2007; 115 Suppl 1: 98–105.
75. Brian JV, Harris CA, et al. Evidence of estrogenic mixture effects on the reproductive performance of fish. *Environ Sci Technol* 2007; 41(1): 337–344.
76. Soffritti M, Belpoggi F, et al. Consequences of exposure to carcinogens beginning during developmental life. *Basic Clin Pharmacol Toxicol* 2008; 102(2): 118–124.
77. Belpoggi F, director, Cesare Maltoni Cancer Research Centre, Ramazzini Institute, Italy. Presentation at conference, Independence of science in regulatory decision-making. 9 November 2011. European Parliament. Hosted by Corinne Lepage MEP and Antonia Parvanova MEP (ALDE). <http://www.alde.eu/event-seminar/events-details/article/independence-of-science-in-regulatory-decision-making-37700/>
78. Wynne B. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. June 2011.
79. OECD. Members and partners. Undated. http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36761800_1_1_1_1_1,00.html
80. EuropeanParliamentandCouncil.Regulation(EC)No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH), establishing a European Chemicals Agency, amending Directive 1999/45/EC and repealing Council Regulation (EEC) No 793/93 and Commission Regulation (EC) No 1488/94 as well as Council Directive 76/769/EEC and Commission Directives 91/155/EEC, 93/67/EEC, 93/105/EC and 2000/21/EC. *Official Journal of the European Union*. 30 December 2006: 1–849. Article 13, paragraph 3.
81. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 440/2008 of 30 May 2008 laying down test methods pursuant to Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council on the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH). *Official Journal of the European Union*. 31 May 2008: 1–739. Preamble, paragraph 4.
82. LiotardK.TelephoneinterviewwithCorporateEurope Observatory. June 2011.
83. From 2003–2008 Herman Koeter held several positions at EFSA, including scientific director, deputy executive director, and acting executive director.
84. AllAboutFeed.EFSAoverchargedandundervalued.28 October 2008. <http://www.allaboutfeed.net/news/efsa-overcharged-and-undervalued-2520.html>
85. Wynne B. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. May 2011.
86. GermanFederalAgencyforConsumerProtectionand Food Safety (BVL). Monograph on Glyphosate. 1998. Volume 2, Part A, Annex A: List of Tests and Studies. <http://www.earthopensource.org/files/pdfs/Roundup-and-birth-defects/List-of-tests-and-studies-glyph-1998.pdf>
87. MuilermanH,PesticideActionNetwork.Email correspondence with Earth Open Source. January 2012.
88. EFSA.FifthmeetingbetweenEFSAandenvironmental and consumer NGOs on GMOs. Discussion between EFSA staff/experts and Earth Open Source. Parma, Italy, 29 November 2011.
89. Dallij.GMOs:Towardsabetter,moreinformeddecision-making process. 17 March 2011. <http://bit.ly/zj8BZu>
90. EFSAGMOpanel.Opinionofthescientificpanelon genetically modified organisms on a request from the Commission related to the notification (Reference C/DE/02/9) for the placing on the market of insect-protected genetically modified maize MON 863 and MON 863 x MON 810, for import and processing, under Part C of Directive 2001/18/EC from Monsanto. *EFSA Journal*. 2 April 2004; 2004(49): 3.
91. Greenpeace. The MON863 case – a chronicle of systematic deception. 2007. <http://bit.ly/WCSBQZ>

92. Hammond B, Lemen J, Dudek R, et al. Results of a 90-day safety assurance study with rats fed grain from corn rootworm-protected corn. *Food Chem Toxicol.* Feb 2006; 44(2): 147–160.
93. Seralini GE, Cellier D, Spiroux de Vendomois J. New analysis of a rat feeding study with a genetically modified maize reveals signs of hepatorenal toxicity. *Archives of Environmental Contamination and Toxicology.* May 2007; 52(4): 596–602.
94. Seralini G-E. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. June 2011.
95. EFSA GMO panel. Opinion of the scientific panel on genetically modified organisms on a request from the Commission related to the notification (Reference C/DE/02/9) for the placing on the market of insect-protected genetically modified maize MON 863 and MON 863 x MON 810, for import and processing, under Part C of Directive 2001/18/EC from Monsanto. *EFSA Journal.* 2 April 2004; 2004(49): 3.
96. Gurian-Sherman D. No seeds, no independent research. *Los Angeles Times.* 13 February 2011. <http://articles.latimes.com/2011/feb/13/opinion/la-oe-guriansherman-seeds-20110213>
97. EFSA panel on Genetically Modified Organisms (GMO). Guidance document on selection of comparators for the risk assessment of GM plants. *EFSA Journal.* 2011; 9(5): 2149.
98. *Scientific American.* Doseed companies control GM crop research? 13 August 2009. <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=do-seed-companies-control-gm-crop-research>
99. European Parliament and Council. Regulation (EC) No 1107/2009 of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC. *Official Journal of the European Union.* 24 November 2009: 1–50. Article 8, paragraph 5.
100. EFSA. Guidance: Submission of scientific peer-reviewed open literature for the approval of pesticide active substances under Regulation (EC) No 1107/2009. *EFSA Journal.* 2011; 9: 1–50.
101. Pesticide Action Network. European Food Standards Agency chooses industry studies over independent science. Press release. 1 March 2011. <http://www.pan-europe.info/News/PR/110301.html>
102. Antoniou M, Habib M, Howard CV, et al. Roundup and birth defects: Is the public being kept in the dark? *Earth Open Source.* June 2011. <http://www.earthopensource.org/files/pdfs/Roundup-and-birth-defects/Roundupand-BirthDefectsv5.pdf>
103. Klimisch, H. J., Andreae, M. et al. A systematic approach for evaluating the quality of experimental toxicological and ecotoxicological data. *Regul Toxicol Pharmacol* 1997; 25(1): 1–5.
104. Myers JP, vom Saal FS, Akingbemi BT, et al. Why public health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives.* March 2009; 117: 309–315.
105. Pesticide Action Network. European Food Standards Agency chooses industry studies over independent science. Press release. 1 March 2011.
106. Pesticide Action Network. European Food Safety Authority sued for lack of transparency over pesticides guidance. Press release. 1 April 2011.
107. Mulierman, H. Email correspondence with Earth Open Source, January 2012.
108. EFSA. Committed to openness and transparency, EFSA provides NGOs with access to internal draft documents. Press release. 12 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/111212.htm>
109. EFSA GMO panel. Guidance on the environmental risk assessment of genetically modified plants. *EFSA Journal.* 2010; 8(11): 1879–1990.
110. Then C. Testbiotech analysis of EFSA Guidance on the environmental risk assessment of genetically modified plants. 21 December 2010. http://www.Testbiotech.de/sites/default/files/Testbiotech_comment_on_EFSA_%20Guidance_ERA.pdf
111. Then C. Testbiotech analysis of EFSA Guidance on the environmental risk assessment of genetically modified plants. 21 December 2010. http://www.Testbiotech.de/sites/default/files/Testbiotech_comment_on_EFSA_%20Guidance_ERA.pdf
112. EFSA. Guidance document of the scientific panel on genetically modified organisms for the risk assessment of genetically modified plants and derived food and feed. *EFSA Journal* 2004(99): 1–94.
113. EFSA GMO panel working group on animal feeding trials. Safety and nutritional assessment of GM plants and derived food and feed: The role of animal feeding trials. *Food Chem Toxicol.* Mar 2008; 46 Suppl 1: S2–70.
114. Then C, Bauer-Panskus A. European Food Safety Authority: A playing field for the biotech industry. *Testbiotech.* 1 December 2010. www.Testbiotech.de/sites/default/files/EFSA_Playing_Field_of_ILSI.pdf
115. Diamanti-Kandarakis E, Bourguignon JP, Giudice LC, et al. Endocrine-disrupting chemicals: an Endocrine Society scientific statement. *Endocrine reviews.* Jun 2009; 30(4): 293–342.
116. Myers JP, vom Saal FS, Akingbemi BT et al. Why public health agencies cannot depend on good laboratory practices as a criterion for selecting data: The case of bisphenol A. *Environmental Health Perspectives.* March 2009; 117: 309–315
117. Réseau Environnement Santé (RES). Bisphenol A: EFSA persists in scientific denial! Press release. 2 December 2011.
118. Munoz-de-Toro M, Markey CM, Wadia PR, et al. Perinatal exposure to bisphenol-A alters peripubertal mammary gland development in mice. *Endocrinology.* Sep 2005; 146(9): 4138–4147.
119. EFSA AFC panel. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food on a request from the Commission related to 2,2-BIS(4-HYDROXYPHENYL)PROPANE (bisphenol A). Question number EFSA-Q-2005-100. Adopted on 29 November 2006. *EFSA Journal.* 2006; 2006(428): 1–75.
120. EFSA. Statement of EFSA prepared by the unit on food contact materials, enzymes, flavourings and processing aids (CEF) and the Unit on Assessment Methodology (AMU) on a study associating bisphenol A with medical disorders. *EFSA Journal.* 22 October 2008; 2008(838): 1–3.
121. EFSA AFC panel. Scientific opinion of the panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission on the toxicokinetics of bisphenol A. *EFSA Journal.* 2008(759): 1–10.
122. EFSA. Statistical re-analysis of the Biel maze data of the Stump et al (2010) study: “Developmental neurotoxicity study of dietary bisphenol A in Sprague-Dawley rats”. *EFSA Journal.* 2010; 8(9): 1836 [1867pp.].

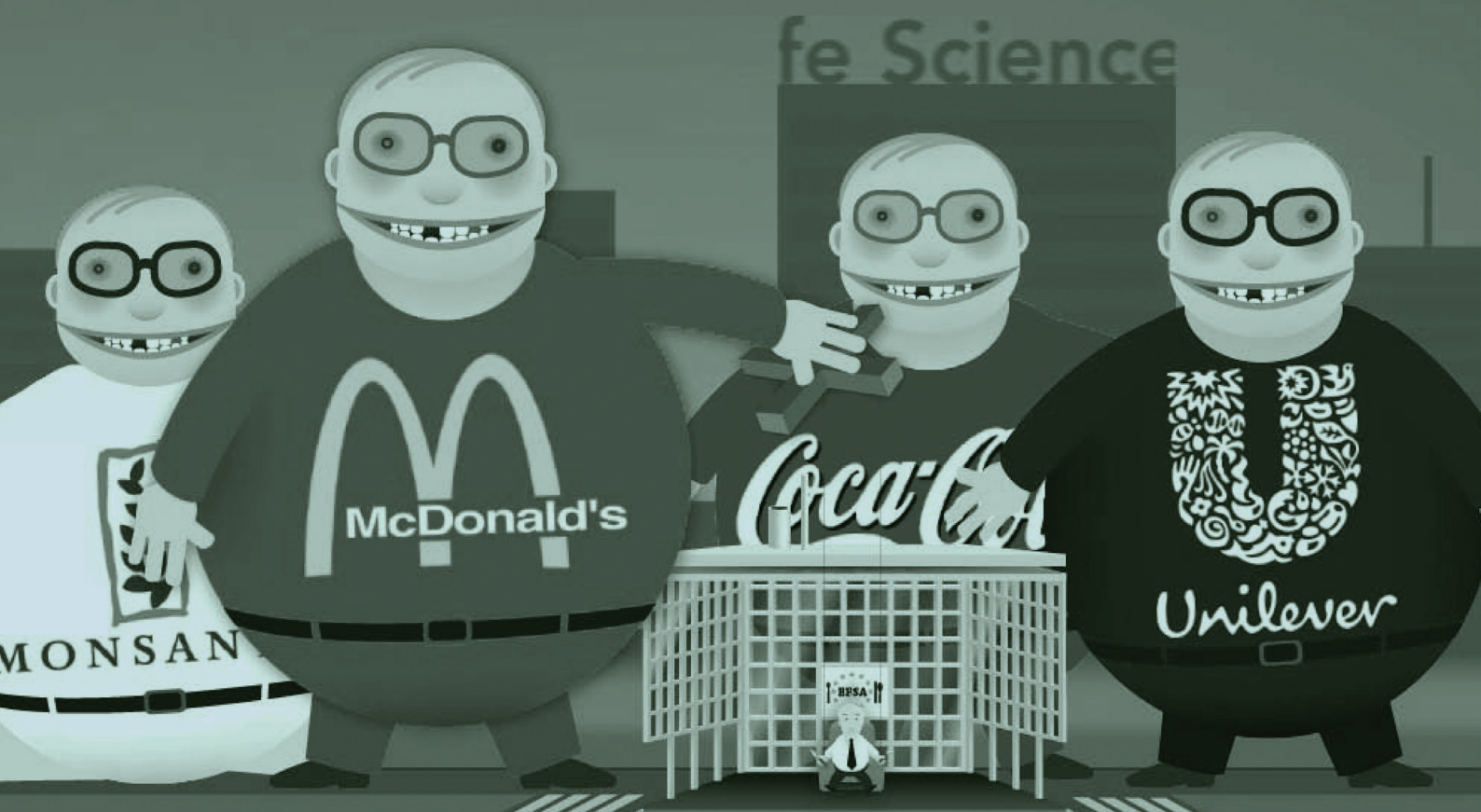
123. EFSA. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission related to a new long-term carcinogenicity study on aspartame: Adopted on 3 May 2006. EFSA Journal. 2006; 2006(356): 1–44.
124. EFSA AFC Panel. Scientific opinion of the panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission on the toxicokinetics of bisphenol A. EFSA Journal. 2008; 2008(759): 1–10.
125. EFSA. Declaration of interest. 2011. <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/ANS/wg/14285>.
126. ANSES (agence nationale de sécurité sanitaire, de l'alimentation, de l'environnement et du travail). Effets sanitaires du bisphénol A. Rapport d'expertise collective. Septembre 2011. <http://www.anses.fr/Documents/CHIM-Ra-BisphenolA.pdf> ;
127. ANSES. Connaissances relatives aux usages du bisphénol A. Rapport d'étude. Septembre 2011. <http://www.anses.fr/Documents/CHIM-Ra-BisphenolA.pdf>
128. EFSA. EFSA advises on safety of bisphenol A and confirms review of opinion in 2012. Press release. 1 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/111201.htm>
129. EFSA. Laurence Castle Declaration of Interest. 21 December 2010. <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/CEF/wg/459703>
130. Réseau Environnement Santé. Bisphenol A: EFSA persists in scientific denial! Press release. 2 December 2011.
131. Réseau Environnement Santé. Bisphenol A: EFSA persists in scientific denial! Press release. 2 December 2011.
132. Chemical Watch. France votes to ban BPA in food contact materials. 12 October 2011. <http://chemicalwatch.com/8667/france-votes-to-ban-bpa-in-food-contact-materials>
133. Enviro2B. Bisphenol A – La Belgique étend l'interdiction. 19 January 2012. <http://www.enviro2b.com/2012/01/19/bisphenol-a-la-belgique-etend-l-interdiction/>
134. Trollope K. Aspartame review: EFSA has never seen original data. EU Food Policy: 27 May 2011.
135. Soffritti M, Belpoggi F, Esposti DD, Lambertini L. Aspartame induces lymphomas and leukaemias in rats. Eur J Oncol. 2005; 10(2): 107–116.
136. Soffritti M, Belpoggi F, Degli Esposti D, Lambertini L, Tibaldi E, Rigano A. First experimental demonstration of the multipotential carcinogenic effects of aspartame administered in the feed to Sprague-Dawley rats. Environ Health Perspect. Mar 2006; 114(3): 379–385.
137. Soffritti M. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. May 2011.
138. Soffritti M, Belpoggi F, Degli Esposti D, Lambertini L, Tibaldi E, Rigano A. First experimental demonstration of the multipotential carcinogenic effects of aspartame administered in the feed to Sprague-Dawley rats. Environ Health Perspect. Mar 2006; 114(3): 379–385.
139. EFSA. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission related to a new long-term carcinogenicity study on aspartame: Adopted on 3 May 2006. EFSA Journal 2006; 2006(356): 2.
140. EFSA. Opinion of the scientific panel on food additives, flavourings, processing aids and materials in contact with food (AFC) on a request from the Commission related to a new long-term carcinogenicity study on aspartame: Adopted on 3 May 2006. EFSA Journal 2006; 2006(356): 2.
141. Soffritti M, Belpoggi F, Tibaldi E, Esposti DD, Lauriola M. Life-span exposure to low doses of aspartame beginning during prenatal life increases cancer effects in rats. Environ Health Perspect. Sep 2007; 115(9): 1293–1297.
142. Soffritti M, Belpoggi F, Manservigi M, et al. Aspartame administered in feed, beginning prenatally through life span, induces cancers of the liver and lung in male Swiss mice. Am J Ind Med. Dec 2010; 53(12): 1197–1206.
143. Soffritti M. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. May 2011.
144. Soffritti M, Belpoggi F, Tibaldi E, Esposti DD, Lauriola M. Life-span exposure to low doses of aspartame beginning during prenatal life increases cancer effects in rats. Environ Health Perspect. Sep 2007; 115(9): 1293–1297.
145. Soffritti M, Belpoggi F, Manservigi M, et al. Aspartame administered in feed, beginning prenatally through life span, induces cancers of the liver and lung in male Swiss mice. Am J Ind Med. Dec 2010; 53(12): 1197–1206.
146. EFSA. EFSA statement on the scientific evaluation of two studies related to the safety of artificial sweeteners. EFSA Journal. 2011; 9(2): 2089. <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/2089.htm>
147. Gold LS and Slone TH. 1995. The mouse liver in perspective: Comparison of target organs of carcinogenicity for mutagens and non-mutagens in chronic bioassay. Fifth Workshop on Mouse Liver Tumors: Summary Report. Washington, DC: International Life Sciences Institute.
148. Carmichael NG, Enzmann H, Pate I, Waechter F. The significance of mouse liver tumor formation for carcinogenic risk assessment: results and conclusions from a survey of ten years of testing by the agrochemical industry. Environ Health Perspect. Nov 1997; 105(11): 1196–1203.
149. Boobis AR, Cohen SM, Dellarco V, et al. IPCS framework for analyzing the relevance of a cancer mode of action for humans. Crit Rev Toxicol. Nov-Dec 2006; 36(10): 781–792.
150. Robinson C. Europe's pesticide and food safety regulators: Who do they work for? Earth Open Source. April 2011.
151. Holsapple MP, Pitot HC, Cohen SM, et al. Mode of action in relevance of rodent liver tumors to human cancer risk. Toxicol Sci. Jan 2006; 89(1): 51–56.
152. Billington R, Lewis RW, Mehta JM, Dewhurst L. The mouse carcinogenicity study is no longer a scientifically justifiable core data requirement for the safety assessment of pesticides. Crit Rev Toxicol. Jan 2010; 40(1): 35–49.
153. For an analysis of industry/ILSI lobbying on the mouse carcinogenicity study, see: Robinson C. Europe's pesticide and food safety regulators: Who do they work for? Earth Open Source. April 2011.
154. Soffritti M. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. June 2011.
155. ALDE. Aspartame: The European Health authorities play a fools' game. Press release. 17 March 2011. <http://www.alde.eu/press/press-and-release-news/press-release/article/aspartame-the-european-health-authorities-play-a-fools-game-37287/>
156. Trollope K. Aspartame review: EFSA has never seen original data. EU Food Policy: 27 May 2011.
157. Réseau Environnement Santé. Aspartame: Les études ayant servi à fixer la DJA (Dose Journalière Admissible) sont "introuvables" selon l'Agence Européenne de la Sécurité Alimentaire (EFSA). Press release. 26 May 2011. <http://reseau-environnement-sante.fr/2011/05/27/ressources/communiqu-de-presse-26-mai-2011-aspartame-les-etudes-ayant-servi-a-fixer-la-dja-dose-journaliere-ad%C2%BB-selon-l%E2%80%99agence-europeenne-de-la-securite/>

158. Liotard K. Interview with Corporate Europe Observatory. June 2011
159. Merriam-Webster Online Dictionary. Conflict of interest. Accessed 16 May 2011. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/conflict%20of%20interest>
160. OECD. Conflict of interest. Glossary of statistical terms. 23 July 2007. <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=7206>
161. Webster's Online Dictionary. Extended definition: Conflict of interest. Accessed 24 May 2011. [http://www.websters-online-dictionary.org/definitions/Conflict of Interest](http://www.websters-online-dictionary.org/definitions/Conflict%20of%20Interest)
162. Friends of the Earth Europe. Throwing caution to the wind: A review of the European Food Safety Authority and its work on genetically modified foods and crops. November 2004.
163. Ennart H. Kostexperter har band till industrin. Svenska Dagbladet. 13 March 2008. http://www.svd.se/nyheter/inrikes/kostexperter-har-band-till-industrin_972353.svd
164. Testbiotech. Complaint to the European Ombudsman. March 2010. http://www.testbiotech.org/sites/default/files/Testbiotech%20complaint%20EU%20Ombudsman_fin.pdf
165. Le Monde. La présidente de l'Autorité européenne de sécurité des aliments appartient à un lobby industriel. 29 September 2010. http://www.lemonde.fr/planete/article/2010/09/29/la-presidente-de-l-autorite-europenne-de-securite-des-aliments-appartient-a-un-lobby-industriel_1417442_3244.html
166. Nature.com. Food authority chief resigns industry position. 29 October 2010. http://blogs.nature.com/news/thegreatbeyond/2010/10/food_authority_chief_resigns_i.html
167. Corporate Europe Observatory. How EFSA let Big Food shape its risk communication policy. 29 November 2010. <http://www.corporateeurope.org/agribusiness/content/2010/11/big-food-shaping-efsa-policy>
168. Then C, Bauer-Panskus A. European Food Safety Authority: A playing field for the biotech industry. Testbiotech. 1 December 2010. www.testbiotech.de/sites/default/files/EFSA_Playing_Field_of_ILSI.pdf
169. Corporate Europe Observatory. Serial conflicts of interest on EFSA's management board. 23 February 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-02-23_MB_REPORT.pdf
170. Earth Open Source. Europe's pesticide and food safety regulators: Who do they work for? April 2011. http://www.powerbase.info/index.php/File:Eu_pesticidefood-safety.pdf
171. Corporate Europe Observatory. Exposed: Conflicts of interest among EFSA's experts on food additives. 15 June 2011. <http://www.corporateeurope.org/lobbyocracy/content/2011/06/conflicts-interest-among-efsa%E2%80%99s-experts-food-additives>
172. Corporate Europe Observatory and Réseau Environnement Santé. EU food additive experts fail to declare links with food industry. 13 September 2011. <http://www.corporateeurope.org/publications/eu-food-additive-experts-fail-declare-links-food-industry>
173. Oppong M, Falck M. Europe's food safety in hands of lobbies. Süddeutsche Zeitung. 15 November 2011. <http://www.presseurop.eu/en/content/article/1173161-europe-s-food-safety-hands-lobbies>
174. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: Conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/Amflora_COI_report_2011.pdf
175. Pesticide Action Network Europe. A toxic mixture? Industry bias found in EFSA working group on risk assessment for toxic chemicals. 19 December 2011. <http://www.pan-europe.info/News/PR/111219.html>
176. Corporate Europe Observatory. EFSA press officer quoted in letter from Corporate Europe Observatory to EFSA. 4 March 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-03-04_MB_letter_to_EFSA.pdf
177. Corporate Europe Observatory. Letter to Commissioner John Dalli. 15 March 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-03-15_MB_letter_to_Dalli.pdf
178. Head of Cabinet of Commissioner Dalli. Letter to Corporate Europe Observatory. 15 April 2011.
179. EU Food Policy. Court of Auditors criticises conflicts of interest process at EFSA. 23 December 2011.
180. Corporate Europe Observatory. Exposed: conflicts of interest among EFSA's experts on food additives. 15 June 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/EFSA_ANS_panel.pdf
181. Corporate Europe Observatory. Exposed: conflicts of interest of EFSA's experts on food additives. 15 June 2011.
182. Wall PG. EFSA policy on declarations of interests. EFSA. 5 October 2007. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doipolicy.pdf>
183. Corporate Europe Observatory and Réseau Environnement Santé. EU food additive experts fail to declare links with food industry. 13 September 2011. <http://www.corporateeurope.org/publications/eu-food-additive-experts-fail-declare-links-food-industry>
184. Robinson C. Europe's pesticide and food safety regulators: Who do they work for? Earth Open Source. April 2011.
185. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011.
186. EFSA. GMO Panel 2009-2012. <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/GMO/wg/75467>
187. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/Amflora_COI_report_2011.pdf
188. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011, p.7-8 http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/Amflora_COI_report_2011.pdf
189. Then C. and Bauer-Panskus A. European Food Safety Authority: A playing field for the biotech industry. Standards for risk assessment massively influenced by industry. Testbiotech. 1 December 2010. http://www.testbiotech.de/sites/default/files/EFSA_Playing_Field_of_ILSI.pdf
190. EFSA. Declarations of interest for Harry Kuiper. 11 October 2010 and 23 March 2011.
191. Pesticide Action Network Europe. A toxic mixture? Industry bias found in EFSA working group on risk assessment for toxic chemicals. 19 December 2011.
192. Pesticide Action Network Europe. EFSA had no control over infiltration of toxics working group by industry network, documents reveal. Press release. 23 January 2012. <http://www.pan-europe.info/News/PR/120123.html>
193. Oppong M, Falck M. Europe's food safety in hands of lobbies. Süddeutsche Zeitung. 15 November 2011. <http://www.presseurop.eu/en/content/article/1173161-europe-s-food-safety-hands-lobbies>

194. Declarations of interest of CEF panels 2011-2014 and 2008-2011, <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/CEF/wg/459703>
195. ILSI Europe. Exposure from food contact materials. Summary report of a workshop held in October 2001. Organised by the ILSI Europe packaging material task force in collaboration with the European Commission's Joint Research Centre (JRC). http://www.ilsa.org/Europe/Publications/R2002Exp_Food.pdf
196. ILSI Europe. 5th Symposium on Food Packaging Scientific Committee. <http://www.ilsa.org/Europe/Pages/PMsym-po12scientificcommittee.aspx>
197. ILSI. 4th International Symposium on Food Packaging. Scientific developments supporting safety and quality. 19–21 November 2008. Prague, Czech Republic. http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/Kvasnickova/ILSI_Packagingsym.pdf
198. EFSA. Scientific committee declarations of interest 2009–2012. <https://ess.efsa.europa.eu/doi/doiweb/panel/SC/wg/75462>
199. EU Food Policy. EFSA asked to report twice a year to MEPs on progress on independence issues. 24 January 2012.
200. EFSA. Implementing Act to the Policy on Declaration of Interests – Procedure for Identifying and Handling Potential Conflicts of Interest. 8 September 2009. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doiconflicts.pdf>
201. Cabinet of Commissioner John Dalli. Letter to Pesticide Action Network. 1 February 2012.
202. EFSA. Outcome of the public consultation on the draft policy on independence and scientific decision-making processes. 13 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/indipendence.htm>
203. EFSA. Implementing Act to the policy on declaration of interests – procedure for identifying and handling potential conflicts of interest. 8 September 2009. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doiconflicts.pdf>; and Guidance Document: <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doiguideance.pdf>
204. EFSA. Implementing Act to the policy on declarations of interest – guidance document to declarations of interest. September 2009. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doiguideance.pdf>
205. Geslain-Lanéelle C. EFSA Management Board meeting. 17 March 2011.
206. Corporate Europe Observatory. Exposed: Conflicts of interest among EFSA's experts on food additives. 15 June 2011. <http://www.corporateeurope.org/publications/exposed-conflicts-interest-among-efsa-s-experts-food-additives>
207. Corporate Europe Observatory. EU food additive experts fail to declare links with food industry. 13 September 2011. <http://www.corporateeurope.org/publications/eu-food-additive-experts-fail-declare-links-food-industry>
208. EFSA. Reply to first ANS panel report. 24 June 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-06-24_ANS_EFSA_reaction.pdf
209. Corporate Europe Observatory. Reply to EFSA letter. 1 July 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2011-07-01_ANS_reply_to_EFSA.pdf
210. Geslain-Lanéelle C, EFSA executive director. Guidance document on declarations of interest. 8 September 2009. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/doiguideance.pdf>
211. ThenewrulesintroducedbytheEMAdo,however,present a major loophole, by not outlawing consultancy or advisory work for industry associations or think tanks. This is in clear contradiction to the OECD definition of a conflict of interest.
212. EFSA. A policy on independence and scientific decision-making processes of the European Food Safety Authority. 15 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/consultations/call/110707b.pdf>
213. EFSA. A policy on independence and scientific decision-making processes of the European Food Safety Authority. Executive summary. 15 December 2011: 11. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/independence-policy.pdf>
214. EFSA. A policy on independence and scientific decision-making processes of the European Food Safety Authority. Executive summary. 15 December 2011: 1. <http://www.efsa.europa.eu/en/keydocs/docs/independence-policy.pdf>
215. Geslain-Lanéelle C. If we exclude everyone who receives money from industry, we won't have many experts left. GMO Safety. 9 March 2011. <http://www.gmo-safety.eu/news/1309.efsa-expert-independence.html>
216. Dalli J. Closing address at EFSA independence workshop. 12 October 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/events/event/111012.htm>
217. Geslain-Lanéelle C. Scientific independence and integrity. 19 January 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/edinterviews/edcommentary.htm>
218. EFSA. Outcome of the public consultation on the draft policy on independence and scientific decision-making processes. Technical report. 15 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/mb111215/docs/mb111215-ax8b.pdf>
219. EFSA. Outcome of the public consultation on the draft policy on independence and scientific decision-making processes. Technical report. 15 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/mb111215/docs/mb111215-ax8b.pdf>
220. Hunt PA. Assessing chemical risk: Societies offer expertise. Science. 4 March 2011; 331.
221. Geslain-Lanéelle C. Scientific independence and integrity. January 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/edinterviews/edcommentary.htm>
222. AllAboutFeed.net. EFSA director: "We are not there to please everybody". 21 November 2011. <http://www.allaboutfeed.net/news/efsa-director-we-are-not-to-please-everybody-12448.html>
223. EU Food Policy. Fees won't give EFSA more money, warns Miko. 16 December 2011.
224. Wynne B. Interview with Corporate Europe Observatory. May 2011.
225. Vroegevogels.vara.nl. Topbestuurder bekritiseert EU-agentschap voiding. 21 October 2008. http://vroegevogels.vara.nl/nieuws-item.131.0.html?&tx_ttnews%5Btt_news%5D=347523&tx_ttnews%5BbackPid%5D=842&chAs=a1a10d016967bbaec1a6f8aa62e725da
226. Séralini G-E. Telephone interview with Corporate Europe Observatory. June 2011.
227. Testbiotech. Leading European Food Safety Authority staff member moves into industry. 10 November 2009. <http://www.Testbiotech.org/en/node/260>
228. Just-food. EFSA official's move to Syngenta poses "considerable problem". 23 November 2009. http://www.just-food.com/news/efsa-officials-move-to-syngenta-poses-considerable-problem_id108918.aspx
229. Diamandouros PN, European Ombudsman. Ruling 0775/2010/ANA: S2011-147025. 7 December 2011. <http://www.Testbiotech.de/en/node/588>

230. EFSA. Strengthened procedures to avoid potential conflicts of interest and 'revolving door' case. News story. 14 December 2011. <http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/111214.htm>
231. EUFoodPolicy.MEPscallforclartimetablefromEFSA for concrete measures on credibility. 23 December 2011.
232. EU Food Policy. EFSA asked to report twice a year to MEPs on progress on independence issues. 24 January 2012.
233. EFSA.CorrespondencefromEFSAtoMrCarlander.29 July 2011. Obtained by Corporate Europe Observatory on request.
234. Geslain-Lanéelle C. Personal communication with Corporate Europe Observatory. December 2011
235. European Commission. Staff regulations for officials of the European Communities. Article 16. 2004. http://ec.europa.eu/civil_service/docs/toc100_en.pdf
236. Corporate Europe Observatory. How EFSA let Big Food shape its risk communication policy. 29 November 2010. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/2010-11-29_RRD_REPORT.pdf
237. EUFIC website. Accessed 20 January 2012. <http://www.eufic.org/page/en/page/ONEUFIC/>
238. Corporate Europe Observatory. RevolvingDoorWatch. <http://www.corporateeurope.org/projects/revolving-doorwatch>
239. EFSA. Consolidated presentation of the joint scientific opinion of the GMO and BIOHAZ panels on the "Use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants" and the scientific opinion of the GMO panel on "consequences of the opinion on the use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants on previous EFSA assessments of individual GM plants". EFSA Journal. 2009; 2009(1108): 1–8.
240. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/Amflora_COI_report_2011.pdf
241. GMO Compass. New EFSA opinion: BASF now calls for approval of the Amflora potato. 11 June 2009. http://www.gmo-compass.org/eng/news/448.new_efs_a_opinion_basf_now_calls_approval_amflora_potato.html
242. Suzuki Y, Katsukawa C, Tamaru A, et al. Detection of kanamycin-resistant Mycobacterium tuberculosis by identifying mutations in the 16S rRNA gene. J Clin Microbiol. May 1998; 36(5): 1220-1225.
243. European Parliament and Council. Directive 2001/18/EC of the European Parliament and of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms and repealing Council Directive 90/220/EEC. Official Journal of the European Communities. 17 April 2001: Article 4, paragraph 2.
244. EFSA. Opinion of the scientific panel on genetically modified organisms on the use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants (Question N° EFSA-Q-2003-109): Opinion adopted on 2 April 2004. EFSA Journal. 2004; 2004(48): 1–18.
245. World Health Organization (WHO). Critically important antibacterial agents for human medicine for risk management strategies of non-human use: Report of a WHO working group consultation. Canberra, Australia. 15–18 February 2005.
246. European Medicines Agency (EMA) committee for medicinal products for veterinary use and committee for medicinal products for human use. Presence of the antibiotic resistance marker gene nptII in GM plants for food and feed uses. 22 February 2007.
247. EFSA. Statement of the scientific panel on genetically modified organisms on the safe use of the nptII antibiotic resistance marker gene in genetically modified plants: Adopted on 22–23 March 2007. 22 March 2007.
248. EFSA. Consolidated presentation of the joint scientific opinion of the GMO and BIOHAZ Panels on the "use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants" and the scientific opinion of the GMO panel on "consequences of the opinion on the use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants on previous EFSA assessments of individual GM plants". EFSA Journal. 2009(1108): 1-8. <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/1108.pdf>
249. Dalli J. Answer given by Mr Dalli on behalf of the Commission. Parliamentary questions. 29 March 2010. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=P-2010-1617&language=EN>
250. EFSA. Opinion of the scientific panel on genetically modified organisms on the use of antibiotic resistance genes as marker genes in genetically modified plants (Question N° EFSA-Q-2003-109): Adopted on 2 April 2004. EFSA Journal. 2004; 2004(48): 11.VandenEedeG,AartsH,BuhkH J,etal.The relevance of gene transfer to the safety of food and feed derived from genetically modified (GM) plants. Food Chem Toxicol. Jul 2004; 42(7): 1127-1156. http://www.cib.org.br/estudos/estudos_alimentares15.pdf
251. EuropeanCommission.Europeannetworksafety assessment of genetically modified food crops: ENTRANSFOOD. 23 September 2003. <http://ec.europa.eu/research/quality-of-life/ka1/volume1/entransfood.htm>
252. European Commission. EU project publishes conclusions and recommendations on GM foods. Press release. 1 June 2005. http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS&ACTION=D&DOC=1&CAT=NEWS&QUERY=117330223_0405&RCN=23144
253. European Union. European network on safety assessment of genetically modified food crops. Undated. http://cordis.europa.eu/search/index.cfm?fuseaction=proj.document&PJ_RCN=4769957
254. European Commission. European network safety assessment of genetically modified food crops. Undated. <http://ec.europa.eu/research/quality-of-life/gmo/04-food/04-11-project.html>
255. Friends of the Earth Europe. Throwing caution to the wind: A review of the European Food Safety Authority and its work on genetically modified foods and crops. November 2004.
256. Corporate Europe Observatory. Approving the GM potato: conflicts of interest, flawed science and fierce lobbying. November 2011. http://www.corporateeurope.org/sites/default/files/publications/Amflora_COI_report_2011.pdf
257. EPHA. Commission controversy over GM potato. April 2010. <http://www.eph.org/a/3957>
258. BASF. Cause of starch potato comingling identified. Press release. 24 September 2010. <http://www.basf.com/group/pressrelease/P-10-421>
259. BASF. BASF to concentrate plant biotechnology activities on main markets in North and South America. Press release. 16 January 2012. <http://www.basf.com/group/pressrelease/P-12-109>
260. GMO Compass. Cotton. 2012. <http://www.gmo-compass.org/eng/gmo/db/>

Terítéken a konfliktusok

Egy évtizede tartó ipari befolyás az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóságnál (EFSA)

Írta: Nina Holland, Claire Robinson és Rod Harbinson

Ellenőrizte: Helen Burley, Vicky Cann, Martin Pigeon és Erik Wesselius

Tervezés: Yichalal

Borító illusztrációk: Mathijs Hendrix

Kiadta: Corporate Europe Observatory és az Earth Open Source

A CEO (Corporate Europe Observatory) egy kutatási és kampány csoport, aki azon dolgozik, hogy kiderítsen és nyilvánosságra hozzon befolyásolásokat, amiket kiváltságos vállalatok, illetve lobbicsoportok érnek el az európai döntéshozatalban.

Magyar fordítás és kiadás: ISBN 978-963-89364-2-4

Jog az Egészséghez Egyesület

www.jogazegeszseghez.hu

Corporate Europe Observatory (CEO)

Mundo-B, Rue d'Edimbourg 26, 1050 Brussels, Belgium

Tel: +32 (0) 2 893 0930

web: www.corporateeurope.org